

tv-15 naš TOVARIS

Št. 19
17. maja 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Delo - mir - svoboda

Deset in desettisoči so v soboto, 12. maja, prehodili eno izmed šestih pohodnih prog, ki so se vse zlele na sklepno slovesnost na Trg revolucije. Kar več kot triinosemdeset tisoč pohodnikov se je zbralo, da v strnjenih korakih v živem obroču okoli Ljubljane, tam, kjer je naše glavno

mesto med NOB obdajala bodeča žica, manifestirajo svoje mišljenje, pripadnost geslu letošnjih prirediteljev ob osvoboditvi Ljubljane: DELO-MIR-SVOBODA.

»Pohod je ostal tak, kot je bil in kar je bil,« je dejal v pozdravnem nagovoru predsednik odbora za Pohod po poteh partizanske Ljubljane Franc Stadler-Pepe in nadaljeval: »Vrednota in oblika negovanja revolucionarnih tradicij, ki živi in kaže pot v prihodnost. Pohod po poteh partizanske Ljubljane je zgleden primer prelitja naprednih misli in hotenj ene generacije v drugo, v hotenje in

Na slovesnosti je najvišje priznanje za delo s pionirji kipec Kurirja Jovice prejel Odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane. Podelil mu ga je svet Zveze pionirjev Jugoslavije za dolgoletno in kontinuirano delo ter prispevek k razširjanju revolucionarnih vrednot in tradicij med pionirji.

ponašanje velike množice ljudi. Vsako leto se zbere več in več mladih in manj mladih, da na svojevrsten način manifestirajo svoj odnos do izbojevanje svobode.«

Letos je bilo to že osemindvajsetič in letošnji pohod pomeni celo nekaj več, saj z geslom DELO-MIR-SVOBODA dokazuje, da smo del gibanja vsega miroljubnega

človeštva, izkazuje solidarnost z narodi, ki se morajo še bojevati za mir.

Med udeleženci sklepne prireditve so bili tudi borci. Strnjene kolone s prapori so se vile na Trg revolucije: borci tridesetih enot, služb ustanov in aktivistov NOV ter PO Slovenije, ki imajo svoj dom in Ljubljani-mestu heroju, delegacije borcev devetih enot s prapori, ki so maja 1945 pomagale osvoboditi naše glavno mesto in imajo svoje domove zunaj Ljubljane, za njimi delegacije

borcev stošestdesetih organizacij ZB NOV, KS in ljubljanskih občin pa še vojaški ešalon pod vodstvom svojih starešin v sestavi JLA, TO, milice in civilne zaštite, ki se že trinajsto leto udeležujejo pohoda skupaj z borci. Prišla je mladinska pohodna enota, ki je letos že četrtrič prehodila pot s pobratene Reke do Ljubljane (o tem več na mladinski strani), prišli so invalidi, štafeta, kurirčkova torbica...

Ob zvokih himne je tudi šepetanje potihnilo, oči so se uprle v spomenik revoluciji. Koliko misli je v hipu preletelo navzgor! O preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. V tem smislu je spregovoril tudi slavnostni govornik Jože Smole, predsednik mestnega komiteja Zveze komunistov Ljubljane. »V interesu zagotavljanja večje učinkovitosti našega gospodarstva in umirjanja cen na našem tržišču smo dolžni v prihodnje nameniti veliko večjo pozornost znanju, vsem znanstvenim in izobraževalnim dejavnostim, kulturi ter s tem razširiti razgledanost in sposobnost naših občanov.«

Toda vse skupaj je zelo neobgledno, če ni sreče: te pa ni brez dela, miru in svobode.

Živa Drole

Foto: Janez Zrnc

Štafeta mladosti v Ljubljani

Uresničila se je nekajletna želja ljubljanske mladine, da pozdravljajo štafeto v svojem mestu, da z njo ponesejo svoja hotenja in želje delavcem, delovnim ljudem in mladini Jugoslavije prav na dan, ko je sklenjen živni obroč okoli mesta. Štafeta mladosti, simbol vseh teh prizadevanj, simbol bratstva in enotnosti je letos pretekla že številne kilometre, se ustavila v številnih mestih in krajih. Ljubljanski mladinci so jo v soboto zgodaj jutraj sprejeli od domžalskih in jo ponesli po Poti spominov in tovarštva. Na Trg revolucije jo je prinesel Ivan Eržen, delavec v Zavodu za zdravstveno varstvo. Izročil pa jo je Mojci Sluga, eni izmed mladih, ki so aktivni pri organiziranju in delovanju klubov Organizacije združenih narodov. Le kakih pet minut se je štafeta zadržala na slovesnosti in že je krenila naprej, v nove mlade roke, v spremstvu cvetja, skozi druge kraje, kjer so jo povsod toplo pričakali. V Zasavju so jo najprej nosili litijski mladinci. Predali so jo mladim Zagorjanom, od teh je prišla k Žalcem. V Trbovljah je bila osrednja slovesnost, zvečer pa so štafeto palico pričakali v Hrastniku in ji ponudili prenočišče v osnovni šoli Narodnega heroja Rajka. V nedeljo zvečer je prispela do Radelj ob Dravi, v ponedeljekom jutru se je podala najprej proti Mariboru, prenočila je na Ptuj, v torekopoldne pa so jo slovenski mladinci v Murskem Središču izročili vrstnikom iz SR Hrvatske.

Živa Drole

Prijetno popoldne s tremi partizanskimi pevskeimi zbori

V Celovcu je bilo v dvorani sindikata minulo nedeljo ob obletnici zmage nad fašizmom in obletnici podpisa avstrijske državne pogodbe srečanje treh partizanskih pevskeimi zborov: Koroškega partizanskega pevskega zbora iz Celovca, Tržaškega partizanskega pevskega zbora in Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane. Čeprav je bil v Avstriji tako imenovani materinski dan, je bila sindikalna dvorana do zadnjega kotička polna. Zlasti je razveseljivo, da je bilo med obiskovalci zelo veliko mladih.

Dr. Marjan Sturm, tajnik Zveze slovenskih organizacij na avstrijskem Koroškem in član glavnega odbora Zveze koroških partizanov je v svojem govoru poudaril, da kljub temu, da mineva 39 let od konca vojne in 29 let od podpisa avstrijske državne pogodbe, pravice slovenske manjšine v Avstriji še vedno niso uresničene. »Pripravljaj

se,« je opozoril dr. Sturm, »ponoven napad na naše pravice – tokrat na dvojezično šolo...«

Ko je v nadaljevanju skušal označiti sedanjí avstrijski trenutek, je dejal: »Moramo vendarle ugotavljati, da se politična atmosfera v Avstriji in na Koroškem izboljšuje v naš prid... To sicer ne pomeni, da nam v šolstvu ne grozijo spremembe, pomeni pa, da v tem boju, ki ga moramo v prvi vrsti voditi mi sami, lahko računamo na znatno podporo demokratičnega tabora v Avstriji...«

Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wute-Luc je pozdravil vse zbrane, med njimi tudi predstavnike ZZB NOV in RK SZDL Slovenije, pevci vseh treh zborov, ki nadaljujejo izročilo NOB, pa so se takoj po nastopu že dogovarjali o drugem srečanju, ki bo poleti na Bazovici.

Slovesno med varnostniki

Trinajsti maj je bil dvojni praznik: dan varnosti in obenem 40-letnica ustanovitve varnostne službe. Proslavljali smo pri nas v Sloveniji in proslavljali so v drugih jugoslovanskih republikah in pokrajinah. V izobraževalnem centru organov za

notranje zadeve v Tacnu je bila v ta namen v soboto, 12. maja, slavnostna akademija. Udeležili so se je sedanji in nekdanji delavci v organih za notranje zadeve in varnostni službi, prišli pa so tudi nekateri pomembnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja. Posebne enote milice so slovesno akademijo končale s prikazom vaje, sledilo pa je tovariško srečanje.

Član predsedstva SRS Stane Markič je v slavnostnem govoru takoj na začetku poudaril pomen štiridesete obletnice ustanovitve enotne jugoslovanske varnostne službe, rojene iz izkušnji socialistične revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti in edinstvenega narodnoosvobodilnega boja v takratni Evropi.

Ž. D.

Foto: Joco Žnidaršič

Poglabljati moramo demokratični razvoj

Trinajsti maj 1944 je tisti zgodovinski dan, ko je v času oboroženega boja maršal Tito v Drvarju podpisal odlok o ustanovitvi Oddelka za zaščito naroda (OZNE), prve enote varnostne službe nove, federativno urejene jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti. Borci odseka za narodno zaščito, Ozne in VDV so predstavljali posebno partizansko fronto, ki je bila marsikdaj nevidna in čestokrat tudi težja in zahtevnejša od tiste, ki so jo bile partizanske enote. Učinkoviti in močni so bili, ker so bili dobro organizirani, z jekleno zavestjo, upornostjo in prepričanjem v svojo zmago ter z visoko stopnjo samodiscipline. Takšne lastnosti so označevale tudi njihovo delo po osvoboditvi, ko so številni med njimi z bogatimi izkušnjami ostali na braniku pridobitev naše revolucije.

»V današnjih zaostrenih gospodarskih razmerah, ki razumljivo vplivajo na razpoloženje naših delovnih ljudi,« je dejal slavnostni govornik Stane Markič na akademiji v Tacnu, »se moramo zavedati, da teh razmer ne kaže zoževati zgolj na naše, slovenske, pa tudi ne samo jugoslovanske razmere. V svetu danes nista dala niti kapitalistični niti socialistični sistem pravih rešitev za premagovanje nastalih družbenih protislovij, ki izvirajo predvsem iz ogromnih ekonomskih, tehničnih in tehnoloških razlik razvitega in nerazvitega sveta. Toda zaradi slabosti v naprednih gibanjih ter njihove neučinkovitosti – neprestanega boja velesil za interesne sfere ter blokofske tekmice v oboroževanju, se močno zaostrujejo mednarodni odnosi in celo krepijo desničarske, konservativne sile. Odmevi takšnih tokov se kažejo tudi pri nas.

Zato je prav, da govorimo o vlogi varnostnih služb, ne zato, da bi zavirali procese demokratizacije naše družbe, pač pa, da bi dosegli še bolj svoboden in ustvarjalni položaj ljudi. Tega v temeljih opredeljuje njihov odnos do socialistične samoupravne ureditve in vse, kar je v zgodovinskem razvoju prinesla in prinaša naša socialistična revolucija.

Pred sedanjimi generacijami delavcev ONZ kot strokovno najbolj usposobljenimi členi sistema družbene samozaščite pa je, da kar največ prispevajo tem prizadevanjem delovnih ljudi in občanov.«

Elkroj

SPECIALIST MED
PROIZVAJALCI HLAČ

Od rožic k solati

»Vam je pa lepo zraslo. Kdaj ste sadili,« je mestni »škrice« spraseval svojega vrčičarskega sosedu, četudi je prav dobro vedel, da so njegove solatne »flance« že dober teden dlje pod polivinilom.

»Prvomajske praznike smo prekrstili v vrčičarske. Vsi smo prišli. Žena, otroci. Ko bi vi vedeli, kako je naš Mihec skakal od veselja, ko je prvi preklar pokukal iz zemlje! Zračunal sem, da nam bo letos teh pet gredic – a ni škoda, ko je pred blokom le ta ozek pas zemlje – vrglo tri ali štiri tisočake na mesec. Upam, da bo zraslo. Vse sem naredil tako, kot piše v knjigi. Vi znate, jaz pa si želim, da bi bil za prvi kar kmet z debelim krompirjem...«

In tako si v zadnjih dneh vse več meščanov »maže« roke z zemljo. Vrčički rastejo s krizno hitrostjo. Iz leta v leto več jih je. Tako kot tistih, ki s vse tanjšo dernarico, vse teže kupijo zelene dragocenosti. Vrtnar z radičem! Saj to je že pravi bogataš. Ša zlasti, če je bil jeseni dovolj hiter.

Vrtnarje ustvarjata torej tiska in potreba. V Ljubljani se je spomladi potegovalo za majhno leho zemlje okoli pet tisoč družin. Vsi je niso dobili (vrčičkov je v Ljubljani okoli 130 hektarov), četudi je postal posluh odgovornih v občinah vse tanjši. Prednjačijo Vičani, kjer pa v občinskih pisarnah niso znali dovolj hitro prislusniti, so se odločili kar novopečeni vrčičkarji. Navdušeno (da je spodbuda predvsem ekonomska, je gotovo) so se z lopatami zakadili tudi nad zelenice, ozke pasove zemlje ob dokaj prometnih

cestah, pa nad travnike. Prav jim je prišla vsakršna zemlja, če le ni bila preveč oddaljena od vode, stanovanja ali službe. Kar tekmovali so, kdo si bo z delom prilastil večji kos zemlje, ki ji preprosto rečejo kar zemlja brez lastnine ali po letu dni – moja zemlja.

Vrčičarska stihija. Tisti, ki vedo, da brez vsaj dveh, treh gred ne bodo mogli preživeti – vsaj ob vitaminih ne – so prepričani, da delajo prav. Vsi govorijo, da je treba zemljo obdelati. Torej so naredili dobro delo. Betonski urbanisti se križajo. Prekrasne soseske, dva metra stran pa fižolove preklje. Groza! Bolj zmerni vidijo v vrčičkih rožice in solato. Dvojno koristni so. Ljudje se ob lopatanju in grabljanju sprostijo, moderno povedano rekreirajo, poklepetajo s sosedi, pa še veseli so, ker tako nekaj prihranijo. Uresničile so se jim sanje Slovencev. Majhna hiška z vrtom. Malo rožic, malo solate pa petersiljček in še kaj.

Modrovanja. Ja, vse bolj. Če namreč lo malo pogledaš po novih vrtovih, vidiš, da je rožic prav malo. Vsaka ped je koristno in premišljeno zasejana z vrtnino, ki bo največ dala ali pa jo je vse teže kupiti. In kdo jih obdeluje? Brez tuhtanja – tisti, ki ve, da bo tako nekaj prihranil ali pa, da bo lahko le tako preživel. Ča je imel srečo in si je iztrgal svoj košček zemlje. Seveda, prav malo ga torej zanimajo izpušni plini in svinec, ki se nabira tudi na njegovi solati, pa lepo okolje. Seveda potrebujemo tudi parke in zelenice. Le kaj bi Ljubljančani poredili, če bi se našel kdo, ki

bi prekopal del Tivolija? Prav brez potrebe pa raste znotraj sosesk sama trava. Če je postrizena in lepo pograbljena, otroci tako ne smejo nanjo, če ni, pa nikogar ne zanima. Zakaj se ne bi okrasnim grmičkom pridružile na primer gredice jagod, zakaj jih ne bi zamenjali grmi ribeza, morda kosmulje, kakšno sadno drevo. Je večina še zmeraj predaleč takemu premišljanju?

Vrčičkarstvo je že bilo in bo vse bolj del našega običajnega življenja v mestih. Urbanisti nanj ne bodo smeli pozabljati. Tako kot smo pred leti ugotavljali, da mora imeti velika stanovanjska soseska igrišča in parkirne prostore, bomo morali v tej ekonomski krizi k soseskam prišteti tudi vrčičke. Stanovalcev sosesk do sedaj sicer še nihče ni povprašal, ali si jih želijo – ni denarja – odgovor pa je že skoraj znan. Če bomo vrčičkom dali obliko, zapisali pravila, kakšni naj bodo, kakšne barake za orodje naj stojijo na njih, nam ne bodo kazili okolja. Tudi pravniki bodo morali reči svojo, pa tisti, ki že načrtujejo, kako bomo stopili v leto 2000. Če smo znali napovedati, kakšen bo naš standard v tej bližnji prihodnosti, bomo morali upoštevati tudi vrčičkarje. In če bo za vedno nove potrebe sodobnega človeka vse manj denarja, je pričakovati, da bo svoj delovni dan razpolovil na dvoje – ne preveč izčrpuječe delo na delovnem mestu in na »veselje«, ki mu ga prinaša vrčiček. To veselje namreč popije tudi del moči in razbolele mišice zjutraj le še bolj bolijo. **Jelka Zupančič**

Gre za prihodnost Slovencev v Italiji

Nekaj velikega, zgodovinsko pomembnega se dogaja te dni in tedne pa tudi mesece v življenju slovenskega ljudstva onstran meje, v vseh treh pokrajinah avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine, na Tržaškem, Goriškem in v Videmski pokrajini. Vse od Kanalske doline pa tja do Milja na skrajni vzhodni točki dvojezičnega ozemlja, se je slovensko ljudstvo dvignilo, organizirano kot malokdaj doslej, v odločen boj za svoje pravice. Gre za boj za dokončno in popolno zakonsko zaščito pravic slovenske manjšine, in to za celotno zaščito in za vse Slovence, ne glede na pokrajino, kjer prebivajo.

Grdo zaroto so skovale in jo še kujejo proti Slovincem vse združene konservativne, desničarske, nazadnjaške, neofašistične in vse druge Slovencev, njihovim pravicam in enakopravnemu sožitju z njimi nasprotne sile. Množe se protislovenski pritiski, grožnje, izpadi, mazaške sramotilne akcije in podobno po mnogih krajih Tržaške in drugih pokrajin. Tržaško sodišče namesto, da bi obsodilo lanske organizirane agresivne pohode neofašistov proti slovenskim vsem na Krasu, označuje te izpade kot navadne vaške pretepe, ki terjajo enako kazen za tistega, ki je tepel, kot za tistega, ki se je branil.

Polnih 15 let še leže po predalih italijanskega parlamenta predlogi raznih naprednih strank o tem, kako naj bi vlada z zakoni zavarovala slovensko manjšino. Pa vendar je parlament nedavno brez razloga prekinil komaj začetno razpravo o teh predlogih. Vodilna krščansko-demokratska stranka in vlada očitno preprečujeta uresničitev globalne zaščite. Italijanski zunanji minister Andreotti je javno povedal, da morebitna zaščita sploh ne bo zajela Beneških Slovencev, ker so leti – po sodbi italijanske vlade in krščansko-demokratske stranke – že zdavnaj asimilirani in se ne štejejo za sestavni del slovenske manjšine. Prav zaradi takega odkritega protimanjšinskega delovanja je znano Russellovo sodišče obvestilo predsednika italijanske republike Sandra Pertinija, da bo

poleti začelo v Berlinu proces proti italijanski nasilni raznarodovalni politiki. Mnogi dosednji predsedniki vlad so vsaj sprejemali občasne delegacije Slovencev, sedanjí predsednik, socialist Craxi odklanja obisk slovenske delegacije.

Tisto, kar je v tem hipu za usodo Slovencev v Italiji najpomembnejše, pa je njihov vseobsežen boj za pravice, kakršnega še ni bilo – vsaj ne v taki obsežnosti in odločnosti – v vsej sicer težki zgodovini boja slovenskega ljudstva v Italiji.

V nedeljo, 6. maja, je bil v Kulturnem domu v Trstu veličasten zbor prav vseh pripadnikov slovenske manjšine ne glede na politične, svetovnonazorske ali druge razlike in ne glede na pokrajino, v katerih prebivajo. Zbrali so se vsi izvoljeni slovenski predstavniki, člani slovenskih kulturnih, gospodarskih, športnih in drugih organizacij, skratka vsi, ki so želeli in želijo prispevati k boju slovenske manjšine za njene naravne in mednarodnopravne priznane pravice. Na zboru so govorili predstavniki Sveta slovenskih organizacij, Slovencev Videmske pokrajine, Komunistične partije Italije, Slovenske kulturne gospodarske zveze, Socialistične stranke Italije in Slovenske skupnosti.

»Priča smo,« pravi med drugim poziv, ki so ga na predlog enotne delegacije sprejeli na zboru, »poskusom zavlačevanja, pritiskom na manjšino in vsiljevanja omejevalnih pogledov na problematiko globalne zaščite, predvsem pa poskusom umetnega ločevanja Slovencev v Italiji tako v mestih ali na podeželju. Poudarjamo, da bo za nas sprejemljiv samo tak zakon, s katerim bomo sami zadovoljni in ki bo zagotavljal vse temeljne pravice vsem Slovincem, na Tržaškem, Goriškem, v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini.«

Sedanji boj za zakonsko zaščito in proti nameram vlade, ki pomenijo za Beneške Slovence najhujšo zgodovinsko krivico s tem, da jih izvzema iz zakonskega priznanja narodnostnih pravic, je kot noben dogodek doslej zbudil bojevitost prav

med Beneškimi Slovenci samimi. Polnih 118 let je Italija z vso brezobzirnostjo in načrtnostjo potujčevala Beneške Slovence in jim stoletje in več preprečevala vsako možnost pouka v materinščini. Zdaj naj bi taka nasilna raznarodovalna politika služila italijanski vladi kot pretveza, da Beneškim Slovincem odreče značaj narodnostne skupnosti in jih izloči iz sestava celotne slovenske manjšine v Italiji. Stoletna krivica naj se – po nakajah italijanske vlade – sprevrže v novo, še hujšo krivico, v zanikanje njihove narodnosti. To so dali na znanje italijanski vladi tudi župani šestih občin v Beneški Sloveniji, ki so v skupni izjavi italijanski javnosti povedali, da je ljudstvo Beneške Slovenije tudi po 120 letih življenja pod Italijo »po svojih tradicijah, izvoru, jeziku in kulturi slovensko«, in zato zahtevajo popolno enakost z vsemi drugimi Slovenci, kar zadeva pravice jezika in vseh drugih pravic, ki naj jih prinese zakon o popolni zaščiti.

»V Benečiji, Reziji, v Kanalski dolini,« je dejala predstavnica Slovencev Videmske pokrajine na zboru slovenskih organizacij v Trstu, »se čedalje bolj odločno postavlja zahteva, da se Slovincem v Videmski pokrajini zagotovi globalna zakonska zaščita in možnost obstoja ter vsestranskega razvoja na lastnem teritoriju.«

Vrhunec vsesplošnega, odločnega in nepopustljivega boja vseh Slovencev v Italiji za čimprejšnji sprejem zaščitnega zakona pa bo pomenila mogočna množična manifestacija slovenske manjšine v obliki velikega zborovanja vseh pripadnikov manjšine v Gorici, 20. maja. Ta vsemanjšinski zbor naj italijanski vladi pomeni dokaz in opomin, da Slovenci ne nameravajo ne odnehati ne popustiti v svojem pravičnem boju za njihove pravice, za popolno zakonsko zaščito teh pravic.

Prav v tem prelomnem obdobju potrebujejo zamejski Slovenci vso možno pomoč in podporo matičnega naroda in države. Tokrat niso dovolj niti puhle fraze ne prazne besede, potrebna so dejanja.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do te

Predsednik mednarodnega olimpijskega komiteja je, hočeš nočeš, moral prevzeti občutljivo diplomatsko vlogo. Sovjetskim voditeljem naj bi osebno prenesel pismo ameriškega predsednika Reagana, v katerem le-ta zagotavlja, da bodo s sovjetskimi športniki na olimpijskih igrah v Los Angelesu ravnali popolnoma enako kot s športniki vseh drugih držav. Sovjetska zveza je namreč odrekla udeležbo na olimpijskih igrah v Los Angelesu, ker Združene države ne zagotavljajo ustreznih normalnih razmer zanje. Za Sovjetsko zvezo so udeležbo odpovedale Bolgarija, Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Vietnam, Laos in Mongolija, utegnjejo pa še druge. Tako je političen spor med velesilama vrgel temno senco na idejo olimpijskega sodelovanja športnikov vsega sveta. ■ Kandidat demokratske stranke za novega predsednika Združenih držav Walter Mondale je obtožil Reagana, da utegne njegova politika v Srednji Ameriki pripeljati do vojne. Reagan se je odločil, kot je videti, z vsemi sredstvi zatreti sandinistični režim v Nikaragvi, češ da je komunističen, in v ta namen vojaško podpira vse sosedne države in spodbuja domače odporne sile proti vladi v Nikaragvi. ■ V Veroni je potekal kongres socialistične stranke Italije v znamenju nove krize vlade, ki ji prvič po vojni predseduje socialist Bettino Craxi. Komunisti in sindikati leve sile se postavljajo po robu vladni gospodarski politiki, ki krči prejemke delavcev. Sicer Craxi na kongresu ni prehudo napadal komunistov, vendar obstaja vrsta globokih nasprotij med strankama. ■ Na Madžarskem se je mudila slovenska partijska delegacija, ki jo je vodil predsednik Andrej Marinc. Obiskala je Budimpešto in se zlasti zadržala v obmejni Železni županiji. Obiskala je tudi vasi s slovensko in hrvaško narodno manjšino. Obisk je izpričal voljo in pripravljenost obeh strani, da nadaljujeta in še bolj poglobita sodelovanje v okviru splošnih jugoslovansko-madžarskih odnosov.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do te

Razvijanje revolucionarnih izročil je trajna naloga

Ob koncu minulega leta je bilo na prvi seji RK SZDL podano poročilo o štiriletnem delu te organizacije in njenih organov. Zajeta so bila vsa področja, na katera sega delovanje socialistične zveze, in tako tudi revolucionarna izročila, spomeniško varstvo ter zaznavanje pomembnih dogodkov za našo družbo.

Iz poročila (ki je v broširani knjigi izšlo v celoti pred nedavnim) povzemamo nekatere osnovne podatke o delovanju na področju revolucionarnih izročil in podružljanja tako imenovanih tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Socialistična zveza je spodbujala vse dejavnike, ki prispevajo k podružljanju revolucionarnih izročil in spomeniškega varstva, da sproti uveljavljajo vsebinsko in idejno politično naravnost tistih bistvenih vprašanj, ki lahko kvalitetno bogatijo spoznanja naše revolucionarne borbe in s tem vplivajo na idejno politično zavest delovnih ljudi, še posebej pa mlade generacije. Aktivnost na tem področju pa je povezana z vsakodnevnim aktivnostjo vseh delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil... »so zapisali v uvodu k obravnavanju tega področja. V nadaljevanju pa so dodali, da je pomemben prispevek h kakovostnemu podajanju in globljemu razumevanju revolucionarnih izročil spodbujanje znanstvenega dela na področju zgodovinskega, zbiranja gradiva in pisanje zgodovine predvojne, medvojne pa tudi povojne revolucionarne preteklosti naših narodov in narodnosti. Na tem področju, ugotavljajo na SZDL, je bilo v zadnjih letih opravljeno pomembno delo v odborih aktivistov bivših

okrožij OF pri SZDL. Socialistična zveza si je prav tako prizadevala, da bi zagotovila možnosti za posredovanje revolucionarnih izročil na mladino, s posebnim poudarkom na tem delu v vzgojnovarstvenih organizacijah, in srednjih šolah.

Posebno področje v tem okviru je spremljanje obeleževanja, koordinacija in usmerjanje dejavnosti v zvezi s trajnim obeleževanjem imena in dela tovariša Tita, kar pomeni trajno delovanje in nalogo na idejnopolitičnem, vzgojnoizobraževalnem in sploh, celotnem delovnem področju.

Ob vprašanju organizacije vrste proslav na najrazličnejših ravneh se je SZDL zavzemala za njihovo racionalizacijo, pri čemer je mogoče iz poročil slovenskih občin sklepati, da so že začele delovati v skladu s to zahtevo, in tako združujejo proslave najrazličnejših jubilejev z delovnimi sejami ter drugimi oblikami dela, ki se neposredneje vežejo na našo najširšo vsezajemajočo nalogo stabilizacijskega obnove, racionalne porabe sredstev in pretehtane koristnosti vsake posamezne manifestacije. Poročilo SZDL pa s tem v zvezi vendarle navaja, da je še premalo povezanosti ob proslavljanju jubilejev, ki pomenijo širše družbene dogodke. Tu se še prepočasno zavedamo spoznanja, da bomo razvijanje izročil velikih dejanj naše preteklosti najboljše obeleževali z njihovim vključevanjem v neposredno delo in aktivnosti, ne pa s tekmovanjem v tem, kdo si bo za posamezno proslavo zagotovil višjega funkcionarja za govornika. Tu še vedno ni v celoti uspešna koordinacijska vloga SZDL med no-

silci posameznih proslav in prireditvev in usklajanje občinskih konferenc z republiško še ni zadovoljivo.

Ne ostajati nenehno pri starem

Tudi svet za razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, torej pri enem od sestavnih delov skupne fronte v SZDL, je pred kratkim obravnaval stanje na področju razvijanja revolucionarnih izročil. Tokrat je bil tak pregled nujen za pripravo osnutka poročila, ki ga bo svet posredoval na redni letni skupščini slovenske borbevske organizacije in še posebej ob prispelih odgovorih na anketo o stanju na tem področju v občinah.

Člani tega sveta so menili v razpravi, da so odgovori na anketo izraz dejanskega stanja na terenu, pri čemer so menili, da bi bili še bolj ostri in kritični, če bi prihajali neposredno iz krajevnih skupnosti. Ni nova ugotovitev, da je še vrsta dejavnosti, ki sodi k razvijanju in ohranjanju revolucionarnih izročil, preveč okostenela in že desetletja nespremenjena ter včasih namesto privlačevanja in globljega razumevanja boja za višjo raven medčloveških odnosov zbuja nasprotno učinke in apatičnost. Odgovori na nekatera anketna vprašanja kažejo, da se v preminogih primerih pod gesli razvijanja revolucionarnih izročil ukvarjajo predvsem s formalnimi izrazi take dejavnosti, ki imajo premalo vsebinske teže, premalo privlačnega za mladino in premalo sodobnih, za današnji čas atraktivnih pojavnih oblik ter metod dela. Kakšne naj bi bile te metode dela in kakšne posodobljene oblike, o tem, so menili na seji sveta za tradicije pri RO ZZB NOV Slovenije, bi morali spregovoriti na posvetih. Problemski posveti na to temo naj bi prispevali k svezim predlogom, pri čemer bi morali v njih sodelovati vsi deli fronte, in ne spet – samo borci.

B. Ž. J.

Namibijska kriza

Z mrtve točke?

Napovedan začetek pogajanj med Južnoafriško republiko in namibijskim osvobodilnim gibanjem SWAPO je prvovrstno presenečenje, ki pa se zdi logična posledica mirovnih pogajanj na afriškem jugu, med Južno Afriko na eni ter Mozambikom in Angolo na drugi strani.

Se bo razreševanje namibijske krize vendarle premaknilo z mrtve točke? To je prvo vprašanje, ki se zastavlja po novicah o skorajšnjem začetku pogajanj med organizacijo SWAPO in Južno Afriko, ki jih je južnoafriški rasistični režim vse doslej zavračal z utemeljitvijo, da se s »teroristi« nima o čem pogajati.

Namibija, ki jo je narava obdarila z izjemnimi bogastvom, politika pa obremenila s pečatom mednarodne krize, je zadnja klasična kolonija na afriških tleh. Za seboj ima burno zgodovino, v kateri se je zamenjalo več kolonialnih gospodarjev. Prvi so se na njenih obalah izkrcali portugalski pomorščaki leta 1486. Za njimi so prišli Nizozemci, Angleži in končno Nemci, ki so konec devetnajstega stoletja zasedli ozemlje današnje Namibije. Razglasili so jo za »policijsko cono« in domačinom vladali z železno roko. Namibijska plemena so se večkrat uprla, vendar je boljše oboroženi kolonialist vse upore zažulil v krvi.

Leta 1915 so v Namibijo vdrle južnoafriške čete in nemško garnizijo prisilile k vdaji. Vojaškemu obračunu je sledil še politični; v Evropi. Po koncu prve svetovne vojne so namreč Nemčijo razglasili za agresorico in ji odvzeli pravico do kolonialnih ozemelj, obenem pa tudi kolonije. Namibijo sta si želeli tako Velika Britanija kakor Južna Afrika, čemur pa so nasprotovali Združene države Amerike. Domislili so se kompromisa. Kolonijo so dali v skrb tedanjemu Društvu narodov, ki jo je takoj zaupalo Južnoafriški uniji.

Namibijo naj bi Južnoafričani »pripravili« za neodvisnost, vendar so svoje skrb-

ništvo razumeli povsem drugače, kot tiho privolitve mednarodne skupnosti v priključitev Namibije k Južni Afriki. Svojim belim državljanom je dajala vsakršne ugodnosti, da bi se jih v Namibiji naselilo čim več. Podobno kot Nemci so tudi Južnoafričani uvedli vrsto železnih ukrepov, predvsem pa rasistično politiko. Kakor južnoafriške črnce so tudi Namibijske spremenili v drugorazredne državljane, v poceni delovno silo. Namibijo pa odprli tudi kapitalu velikih mednarodnih družb.

Namibijski so se večkrat postavili po robu »skrbni-

nje namibijske partizanske vojske PLAN, ki dosega vse pomembnejše vojaške uspehe v bojih z mogočnim južnoafriškim vojaškim in policijskim strojem v Namibiji. Prva pomembna posledica organiziranega upora Namibijscev je bila odločitev Organizacije združenih narodov, da odvzame skrbniški mandat Južnoafriški republiki in sama prevzame odgovornost za namibijsko dekolonizacijo. V uradni obliki je ta sklep sprejelo mednarodno sodišče v Haagu leta 1966 in od tistega trenutka naprej je Južnoafriška navzočnost v Namibiji tudi mednarodno pravno nezakonita.

V Pretoriji se niso menili ne za Združene narode ne haško sodišče, in se iz Namibije niso umaknili. Celo nasprotno – okrepili so svoje vojaške in policijske enote. Ne Južnoafričani ne zahodne družbe se niso želele odpovedati velikim dobičkom, ki jih kujejo na račun namibijskih bogastev in poceni delovne sile.

Tisti, ki so že bili v Namibiji, pripovedujejo, da je po-

temelju svobodnih volitev pod nadzorstvom OZN. Dve leti pozneje je bila v Varnostnem svetu OZN sprejeta tolikokrat omenjena resolucija številka 435, ki vsebuje podoben program razglasitve neodvisnosti. Kljub načelni privolitvi se v Pretoriji izmikajo kakršnemukoli datumu, hkrati pa si prizadevajo v Namibiji ustanoviti »nekakšne« zakonite organizacije in stranke, ki bi v primeru razglasitve neodvisnosti poskrbele za južnoafriške koristi. Tako je pod njihovim blagoslovom nastala posebna politična skupina »Turnhalska zveza«, v kateri so predstavniki belih farmarjev in črnih bogatašev.

Tudi v mednarodnem dogajanju so Južnoafričani iskali vzroke za zavlačevanje. Idealna priložnost se jim je ponudila s prihodom Ronald Reagana na ameriško krmilo, kajti Reaganova administracija je javno izpričala naklonjenost rasistom kot pomembnemu vojaško-strateškemu zavezniku NATO pakta na jugu Afrike in Atlantika. Kot pogoj za namibijsko neodvisnost so postavili umik Kubancev iz Angole in Američani so jih takoj podprli.

Razmere so danes seveda precej drugačne predvsem zaradi zasuka v odnosih Južne Afrike z Mozambikom, s katerim je sklenila pakt o nenapadanju, in Angolo, s katero se je dogovorila o premirju in umiku z angolskega juga. Ta zasuk so v ne tako majhnem številu afriških držav ocenili za »kapitulacijo pred rasizmom«. Krivičen očitek je to, ki ga večina zavrača, med njimi predsednik Zgornje Volte Thomas Sankara, ki je v najnovejšem intervjuju za revijo West Africa takole ocenil:

»Lahko smo pesimisti in sodimo, da sta ti dve državi, ena bolj kot druga, privolili v kapitulantska stališča. V Zgornji Volti ju ne bomo nikoli kamenjali preprosto zato, ker so bile prepuščene samim sebi in ker jim nismo dali potrebne politične, diplomatske, finančne in vojaške pomoči. Zgornja Volta ni neposredno doživela pritiska rasistov, ker jo je varoval ščit frontnih držav. Angola in Mozambik sta plačala vi-

Južnoafriška vojska med čiščenjem orožja na severu Namibije, neposredno po eni od akcij na angolskem jugu. Bo orožje potihnilo tudi v Namibiji?

soko ceno. Morali bi ju podpreti...

Prav zares. Obe frontni državi sta bili v brezizhodnem položaju, soočeni z resnično prevelikim bremenom, materialnim in človeškim, v neobjavljeni vojni z Južno Afriko, ki je, tudi s pomočjo Zahoda, zlasti ZDA in CIA, financirala domačo peto kolono, UNITA v Angoli in Mozambiško odporniško gibanje v Mozambiku.

Napovedani začetek neposrednih pogajanj Južne Afrike in SWAPO kaže, da angolska in mozambijska pogajalska stališča le niso bila »kapitulantska«, in da so v teh pogajanjih nekaj dosegli tudi za Namibijo in SWAPO. V kompromis sta privolila oba, SWAPO in Južna Afrika. Kakor je povedal vodja namibijskega osvobodilnega gibanja Sam Nujoma, gre za pogajanja o prekinitvi ognja, ki naj bi bila prvi korak na poti do miroljubne zagotovitve namibijske neodvisnosti. Južna Afrika se je odpovedala svojemu predlogu konference o Namibiji, ki naj bi se je udeležili Južna Afrika, Angola, angolsko odporniško gibanje UNITA, tako imenovane notranje namibijske stranke in SWAPO, predlogu, ki sta ga Angola in SWAPO odločno zavrnila, ker nima nikakršne zveze z bistvom namibijske krize.

Da se namibijska kriza premika z mrtve točke, je bilo mogoče slutiti že ob novici, da južnoafriški zunanji minister Pik Botha odhaja

na obisk v London in Pariz, kamor bi ga sicer ne vabili, saj zahodne vlade zaradi južnoafriške rasistične politike, ki jo obsoja ves svet, nerade vidijo obiskovalce iz Pretorije, pa naj imajo z njimi še toliko skupnih gospodarskih koristi v Namibiji. Pozornost si zasluži tudi novica o tem, da so v Pretoriji ustanovili posebno komisijo »za reševanje gospodarskih vprašanj v Namibiji«. Gre za prihodnji status tujih družb v Namibiji, okrog katerega soglasje ne bo doseženo zlahka. Gotovo je Bothin obisk v Parizu in Londonu povezan tudi s tem problemom, kajti britanske in francoske družbe so v Namibiji še kako navzoče. Za primer – večino potreb po uranu si Francozi in Britanci zagotovijo v namibijskem rudniku Rossing Mine.

Kakršenkoli prezgodnji optimizem je odveč, prvič zato, ker gre le za začetek pogajanj, le o prekinitvi ognja, ki je resda ena prvih zahtev tudi v resoluciji Varnostnega sveta št. 345, drugič zato, ker je Južnoafriška republika v preteklosti že ničlikokrat zbužala Namibijskem upe v neodvisnost, pa je šlo le za taktiziranje, in tretjič, ker so »v igri« vsemogočne nacionalne družbe. Vsekakor pa je začetek neposrednih pogajanj mogoče oceniti kot eno najpomembnejših moralnih in političnih zmag gibanja SWAPO na trnovi poti do neodvisnosti.

B. Kastelic

»Globalni pohod na socializem«

Še ko se je ameriški predsednik Ronald Reagan odpravil na spektakularni obisk na Kitajskem, je kitajska javnost pričakovala, da bo ugledni gost storil nekaj, s čimer bo dejansko povečal svoje možnosti za ponovno izvolitev na mesto ameriškega predsednika, ne pa okrniti že sicer razrahljanih odnosov med Kitajsko in ZDA. Pričakovanje zunanje politike, pa naj gre za Srednjo Ameriko, Daljnji vzhod, Libanon oziroma Bližnji vzhod ali pa katerokoli drugo krizno žarišče na svetu.

V času, ko bi se morala ameriška zunanja politika dokazovati z jasno usmeritvijo, ji domači poznavalci – prejšnji zunanji minister Alexander Haig na primer – očitajo, da ni enotna, da ni dosledna, da nihče ne prevzema odgovornosti za njo, za kar vse je kriva osebnost predsednika, nekaj pa k temu prispevajo tudi spori med Reaganovimi ministri. Predsednik je potoval na Kitajsko v času, ko je bilo zelo nevarno v Srednji Ameriki, ko so odkrito govorili o neposredni nevarnosti neposredne ameriške intervencije, in ko je bilo v odnosih med dvema super silama znova čutiti stopnjevanje zamrznitve, namesto, da bi pomlad prinesla otoplot. Kot klin se je vrnila v razplet dogodkov misel, da je ameriški predsednik izbral Azijo, ameriške odnose z državami tega dela sveta za politično področje, ki naj vznemiri SZ in jo odvrne od dogajanj v Srednji Ameriki.

Svojčas so se predstavniki super sil v dvojce dogovarjali o ohranjanju vplivnih območij, zdaj pa že nekaj časa opazujemo, kako obračajo hrbet celo tej obliki sodelovanja, pa čeprav – spornost! Doživljamo obdobje doktrine neposrednega soočanja, to je ideje o spopadanju na vseh področjih,

od vojaškega sektorja pa do kulturne in športne dejavnosti. Ozračje, ki nas obdaja, je zgovoren dokaz, da je »detant« dejansko mrtev. Ena od obeh super sil se je odločila za geslo: »Najprej varnost, šele nato pa pogajanja«. To v praksi pomeni dejavnost za postavitve absolutne premoči, druga super sila pa se vključuje v igro in odgovarja z geslom, »da ni mogoče dovoliti nasprotniku, da bi takšno premoč tudi dosegel.«

Od sprememb v političnih odnosih, od danega ozračja in stališč vodilnih struktur ter od globine protislovij, ki so značilna za njihove medsebojne odnose, je odvisno, ali bo kdaj res uporabljena nesmiselna rušilna moč obeh vojaško-političnih blokov: 60.000 jedrskih nabojev na vsaki strani, močnih vsaj toliko, kot je bila bomba, ki je razdejala Hirošimo. Detant, ki smo ga poznali pred desetimi leti, je temeljil na obojestranskem spoznanju, da ni mogoče doseči premoči v orožju, da v svetovnem obsegu ni mogoče postaviti nadvlade ene same svetovne sile nad vsem ostalim svetom. Tedanji detant je temeljil tudi na dejstvu, da ni mogoče ustaviti in tudi ne zavreti procesa osvoboditve bivših kolonij in odvisnih ozemelj.

Čas, v katerem smo živeli, je bil nekako uzakonjen z dokumenti in sporazumi, ki so jih sprejele in podpisale velike sile ter tudi precej ostalih držav sveta. Mišljena je Deklaracija o načinih, na katerih temeljijo odnosi med ZDA in SZ, več sporazumov, sklenjenih v okviru pogajanj SALT (o omejevanju strateškega oboroževanja), korekcije teh sporazumov, podpisane 1972. leta v Moskvi ter nato 1974., dalje znana pogodba iz Vladivostoka istega leta, sporazum o preprečevanju incidentov na morju, dogovor o »rdečem telefonu« ter končno sklepni do-

kument helsinkijske konference o varnosti in sodelovanju v Evropi.

Helsinkijska načela so sprejele vse evropske države, razen Albanije, sprejele pa so jih tudi Kanada in ZDA. Kritična novost, ki jo spoznavamo v sedanjem res kritičnem položaju, je, da detanta ni več, da večino omenjenih podpisanih in ratificiranih sporazumov niso spoštovali, predvsem pa so jih namenoma prezrle velike sile. Pri tem pa ravno obe super sili nenehno ponavljata, da imata posebno odgovornost za razoj položaja na svetu in za ohranitev miru. Treba je poudariti še eno novost v zvezi z odmlnim detantom: super sili nista spoštovali duha n črke ter sporazumov, čeprav sta jih podpisali, nista pa tudi zahtevali njihovo sprejembo, dopolnitev ali predelavo, nikoli nista uradno sporočili, da sporazumi zanju nimajo veljave.

Ko v SZ komentirajo sedanjí položaj na svetu, zelo radi segajo leto nazaj, v obdobje lanskega vrhunskega srečanja politično-posvetovalnega komiteja sedmih držav članic varšavskega sporazuma. Namen sestanka je bil odgovoriti »sedmerici velikih z zahoda«, ki so nekaj prej zasedali v Wilizhburgu, bistvo odgovora pa sta bili »vzhodna strategija« in krepitev vzhodne enotnosti. Lansko stališče je podobno tistemu, kar beremo zdaj. Vse je najtesneje povezano z ameriško politiko in strategijo do SZ ter njenih zaveznikov. Po nekem daljšem obdobju v sovjetskih krogih namreč znova poudarjajo, da ameriški predsednik Reagan »organizira globalni pohod na socializem« in poskuša uresničevati svoje protikomunistične ideje.

Po budimpeštanskem zasedanju ministrskega sveta varšavskega sporazuma – vodil ga je sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko – so se ponovili očitki na račun ameriškega predsednika. Očitajo mu, da si je postavil za cilj »spreti bratske narode in omajati njihovo vero v pravilnost komunistič-

nega delovanja«. Čeprav trdijo, da so takšne spekulacije obsojene na neuspeh, pa »med vrsticami« le omenjajo razlike v državah »socialistične skupnosti« in vztrajajo pri krepitvi enotnosti »mednarodne zveze novega tipa«, kakor se imenujejo države varšavskega sporazuma in še štiri države, to je Mongolija, Kuba, Vietnam in Laos, znane kot »bratske države socialistične skupnosti«.

Na vzhodu so zelo občutljivi, če Američani pokažejo na gospodarske težave, s katerimi se srečujejo socialistične države samo zato, ker »kopirajo« sovjetski »gospodarski model«. Dopusčajo možnost, da se pojavljajo trenja, vendar samo toliko, kolikor je potrebno za opravičevanje pozivov za »pospešitev intenzivnega razvoja«. Dodatni naporji so programirani vse do konca tega stoletja s tem, da je treba razvijati solidarnost med socialističnimi državami, kajti »samo v takšnih razmerah lahko dobi vsako nacionalno gospodarstvo večje možnosti za razvoj«.

Izkušnje so pokazale, da je treba računati s tistim, kar se dogaja, ne pa s tistim, o čemer govorijo. Prevladuje prepričanje, da v jedrski vojni ni mogoče zmagati, zato do nje ne sme priti. Opažamo, da vojaški proračuni kljub temu doživljajo rekorde, o kakršnih nimamo prave podobne, programi za povečevanje oborožene sile pa presegajo vse, kar bi si lahko zamislila celo najbujnejša fantazija. Otipavanje in izzivanje. Kdo bo zdržal in kdo popustil, da bi morda po tej poti načeli njegovo samozavest in zaustavili njegovo rast...

Pot na Kitajsko in kombinacije v zvezi z njo se navezujejo na spoznanje, da o »detantu« še ne bomo mogli spregovoriti vso dotlej, dokler bodo tuji vojski korakali po Afganistanu, Kampučiji, Grenadi, Hondurasu in Salvadorju, dokler bodo granate z bojnih ladij rušile vasi libanonskih Druzov, dokler svet ne bo spoštoval načel ZN, helsinkijskih dokumentov in sklepov z zasedanj neuvrščenih držav.

fl-

V Ljubljani je zasedalo predsedstvo RK ZRVS

Evidentirali kandidata za vodilni funkciji

Minuli četrtek se je na trinajsti redni seji v Ljubljani sešlo predsedstvo republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Osrednja pozornost članov predsedstva je veljala znanstveno-raziskovalnemu delu na področju SLO in DS ter v okviru tega makroprojekta o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti Jugoslavije. Obravnavalo je tudi usmeritve za delovanje rezervnih vojaških starešin in mladinskih delovnih akcijah in akcijah NNNP. Razpravljalo je tudi o nekaterih kadrovskih vprašanjih ter poslušalo nekaj informacij.

Stvari gredo na bolje

Po besedah Lada Kocjana, ki je podal informacijo o znanstvenoraziskovalnem delu na področju SLO in DS, smo v zadnjem času tu nare-

Clani predsedstva so obravnavali tudi nekatera kadrovska vprašanja. Tako so evidentirali možna kandidata za vodilni funkciji v ZRVS. Za predsednika so evidentirali Staneta Kotnika, za podpredsednika pa znova Bojana Fertina.

dili korak naprej. Kljub temu pa je še veliko stvari, ki jih moramo izboljšati ali pa celo postaviti na drugačne temelje. Prav gotovo bo k temu pripomogel Center za obramboslovne raziskave, ki so ga ustanovili pri katedri za SLO in DS pri Fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarstvo v Ljubljani. Lado Kocijan je opozoril tudi na dokaj malomaren odnos nekaterih ustanov do vprašanj SLO in DS. Tako načrt razvoja naše republike do leta 2000 ni vseboval področja SLO in DS. Na prigovarjanje odgovornih organov pa ga je sestavljalec kasneje le uvrstil na ta pomemben dokument.

Predsedstvo je podprlo medrepubliško-pokrajinski raziskovalni načrt o SLO in DS v Jugoslaviji. Strinjalo se je tudi, da Slovenija uresniči tisti del načrta, ki se nanaša na pripravljenost družbeno-

političnih in delovnih organizacij ter političnega sistema za delovanje v vseh razmerah. Raziskovalna naloga, ki naj bi jo uresničili v dvanajstih slovenskih občinah, bi pokazala pravo stanje in opozorila na morebitne probleme. Naloga rezervnih vojaških starešin pa je, da s svojimi aktivni na obeh slovenskih univerzah pridobijo strokovnjake, ki bodo okrepili za zdaj še šibko raziskovalno jedro na področju SLO in DS.

Krepitev SLO in DS

Temeljni namen dejavnosti NNNP naj bi bil tudi v prihodnje predvsem pri nepretrganem uresničevanju zasnov SLO in DS, krepitvi obrambne in samozaščitne zavesti in kulture ter v množičnem usposabljanju prebivalstva za potrebe samozaščite in varnosti. Ravno na tem področju pa lahko organizacije ZRVS prispevajo pomemben delež.

V prihodnjih akcijah NNNP naj bi organizacije in člani ZRVS usmerili svoje dejavnosti predvsem v seznanjanje z vsebinsko in organizacijsko dopolnjeno zasnovo narodne zaščite ter njihovimi nalogami v bivalnih in delovnih okoljih. ZRVS je dolžna pomagati pri pogovorih o ABK zaščiti in spodbujati nakup osebnih zaščitnih sredstev. Rezervni vojaški starešine lahko veliko pripomorejo h krepitvi delavske

kontrole in zaščiti človekovega okolja. Aktivni po združenem delu pa morajo skrbeti za boljšo prometno in požarno varnost ter varstvo pri delu in drugo.

Predsedstvo je tudi poudarilo, da mora biti vsaka akcija NNNP predvsem delovna in mora v prvi vrsti obsegati usposabljanje in praktično preverjanje znanja.

Veliko dela tudi na MDA

Na mladinskih delovnih akcijah morajo rezervni vojaški starešine skrbeti za večanje varnostne in samozaščitne kulture brigadirjev. Seznanjati mlade z razvo-

Predsedstvo je tudi sklenilo, da Marku Bulcu, Dragu Škorjancu, Kamilu Brešanu, Mirku Jarcu, Milanu Branetu Kranju, Milanu Kožuhu, Edvardu Golcu, Francu Rejcu in Mihi Mišici, borcem brigad VDV, podeli zlate značke ZRVS Jugoslavije. Zaščitni enoti vojaško-političnega vodstva NOV in POS pa plaketo ZRVS. Plaketo je podelila tudi Stanetu Štiglicu iz Krškega, zlati znački pa Borisu Jakulinu in Milanu Marinku iz Sežane.

S priznanji pa so se za sodelovanje pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin zahvalili tudi štirim delavcem RSNZ in sicer Hugonu Debevcu, Milanu Kogoju, Jožetu Kuharju in Borutu Stoparju.

jem, organiziranostjo in delovanjem narodne zaščite ter njenimi nalogami v različnih okoljih. Praktično usposabljanje pa naj bi izvajali v okviru dežurne službe v brigadirskem naselju. Poseben poudarek pa morajo dati varovanju družbenega in osebnega premoženja. Na obrambnih dnevih morajo rezervni starešine seznanjati mlade z mestom in vlogo oboroženih sil ter drugih struktur v sistemu SLO in DS, z zgodovino kraja in njegovim deležem v naši revoluciji in mladim predstaviti vojaške in obrambne poklice. Za vsako izmeno na delovni akciji pa morajo organizirati obrambni dan. Ta naj

bo hkrati tudi vrhunec vseh obrambnih in samozaščitnih priprav brigadirjev in preiskus njihove pripravljenosti na področju SLO in DS. Na lokalnih akcijah pa se morajo rezervni starešine dogovoriti z vodstvom akcije o oblikah usposabljanja za SLO in DS.

Sprejeto poročilo o delu ZRVS

Predsedstvo je z nekaterimi pripombami sprejelo osnutek poročila o delu organizacije v minulem letu. V razpravi se je pokazalo, da še vedno prihaja do »kratkih stikov« med ZRVS in nekaterimi občinskimi štabi TO. Po drugi strani pa je tudi

vrsta vprašanj, ki se nanašajo na položaj starešin, razporejenih v enotah TO. Nekateri člani predsedstva so opozorili na »nevojaški videz« pripadnikov TO po končanih vajah. Prav tako je zadnje čase vse manjša udeležba na vajah. Predstavnik republiškega štaba TO je sicer dejal, da morajo večino izostankov na osnovi različnih potrdil opravičiti, vendar kljub temu narašča tudi število neopravičenih izostankov. Predlagal je, naj bi ZRVS, TO in poveljstvo Ljubljanskega armadnega območja s tem seznanili predsedstvo RK SZDL, ki naj ta dva problema obravnava javno.

Bojan Kuntarič

ZRVS generalmajor Jože Berce izročil najvišja priznanja ZRVS zaslužnim članom organizacije. Plaketo ZRVS Jugoslavije so prejeli Tomislav Damjanović, Života Rendulić in Silvo Ajdišek, zlato značko ZRVS pa Zdravko Gomezel in Dušan Tišma.

Prav tako so na konferenci na njegovo željo razrešili podpredsednika mestne konference ZRVS Jožeta Špindlerja in za novega podpredsednika izvolili Bojana Steinbühlerja, diplomiranega ekonomista. Razen tega so razrešili člana komisije za IPD pri mestni konferenci ZRVS Maribor in Darka Šterbenka in Draga Marušića. Za nova člana te komisije so izvolili Milana Goloba in Zmaga Gomzija.

M. Kos

Izšel je »Rezervist«

Informativno-propagandna dejavnost je ena šibkejših točk pri delu organizacij ZRVS. Tako se vodstva občinskih organizacij na različne načine trudijo, da bi poživile dejavnosti komisij za informativno-propagandno dejavnost. Seveda pa so ponekod naredili že velik korak naprej. Veliko občinskih konferenc ZRVS izdaja redno ali občasno svoja glasila. Tako je pred dnevi občinska konferenca ZRVS v Novem mestu izdala prvo letošnjo številko svojega glasila »Rezervist«.

Glasilo novomeških rezervnih vojaških starešin prinaša vrsto zanimivih zapisov o delu krajevnih konferenc ZRVS, seznam dobitnikov priznanj ZRVS in vrsto podatkov in tabel o navzočnosti članov na vseh oblikah izobraževanja in usposabljanja.

Se posebej pa sta zanimiva zapis o volitvah predsednika krajevnih organizacij ZRVS v Regrci vasi in pa vabilo vsem članom in sodelavcem, naj še naprej pišejo v Rezervista. Novomeško občinsko konferenco ZRVS pa velja pohvaliti tudi zaradi tega, ker je uspela pritegniti k sodelovanju za izdajo njenega glasila poklicne novinarje, ki živijo in delajo pri njih.

Začetna denarna sredstva za izdajanje glasila je dala občinska konferenca, zdaj pa jih Rezervist dobi nekaj tudi z reklamnimi oglasi. Čeprav je uredništvo v tej številki zapisalo, da upa, da bo tudi letos izdalo tri številke, jim zaželimo, da bi jih še več.

B. K.

Zbor učiteljev obrambe in zaščite

V okviru rednega sestajanja so se na Srednješolskem centru tehniško-pedagoške usmeritve v Murski Soboti zbrali učitelji predmeta obramba in zaščita v srednjem usmerjenem izobraževanju občin Ljutomer, Lendava, Gornja Radgona in Murska Sobota. Poleg njih so bili na srečanju še predstavniki sekretariata za LO in organizacijske enote Zavoda za šolstvo SRS v Murski Soboti.

V prvem delu srečanja so se učitelji udeležili ure interesnih dejavnosti obrambnega krožka na SC TPU. Tokrat jim je predstavnik sekretariata za LO predstavil pomembnost in posebnosti službe opazovanja ter obveščanja.

Drugi del je izpolnil pogovor o dejavnosti obrambnih krožkov na ostalih šolah usmerjenega izobraževanja v Pomurju. Še posebno pa je bil »razgret« pogovor o letošnjih tekmovanjih mladih osnovnih in srednjih šol v znanju in spretnosti SLO in DS. Kajti za tokratno tekmovanje je prispel dopis (brez poprejšnjega razpisa!) v februarju, ko je polovica šolskega leta 1983/84 že za šolarji in tudi učitelji. Vrh vsega pa je tik pred finalnimi tekmovanji prispelo še obvestilo, da področnih tekmovanj ne bo. Vsaka občina bi naj poslala kar na republiško tekmovanje po eno osnovnošolsko, eno srednješolsko in eno mladinsko, ki ne obiskuje šol. To je resnično neodgovorno od republiških organov, kajti letos praznujemo 35-letnico obrambne vzgoje mladine in glede na prejšnja leta je tokrat resnično okrog tega tekmovanja največ nejasnosti oziroma zapletov.

Kot so povedali učitelji OZ na zboru, priprave na šolska tekmovanja in občinska tekmovanja osnovnošolcev potekajo normalno, edino dodatni naporji bodo sedaj potrebni v občini Murska Sobota, kjer bodo primorani organizirati še občinsko prvenstvo za srednješolce.

Filip Matko

Kritično o svojem delu

Na letni programski konferenci ZRVS mesta Maribor so razpravljali o doseženih uspehih in pomanjkljivostih organizacij ZRVS v mestu in poudarili, da so člani organizacije dosegli pomembne uspehe na področju SLO in DS, v samoupravnih organih in družbenopolitičnih organizacijah. Več akcij so pripravili tudi skupaj z mladino. Gre za orientacijsko taktične pohode, za vaje v streljanju, za tehnične zборе, razna predavanja, taktične vaje in druge akcije. Predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Bence je med drugim poudaril, da je 80 odstotkov rezervnih vojaških starešin vsestransko aktivnih v družbenopolitičnih organizacijah, v raznih društvih in v organih, ki se ukvarjajo s SLO in DS. Po njegovih besedah je vodstvo mestne in občinskih konferenc ZRVS v Mariboru naletelo na izredno pomoč poveljstva mari-borske garnizije, ki je pomagalo zlasti pri strokovnem vojaškem usposabljanju rezervnih vojaških starešin. Kritično pa je ugotovil, da je še vedno vrsta članov organizacije, ki se redno ne udeležuje raznih oblik usposabljanja. Čeprav so v minulem letu posvetili posebno skrb vključevanju RVS v ZK, pa z rezultati ne morejo biti zado-

voljni, saj je vrste ZRVS okrepilo le 35 komunistov. Tako je sedaj v vrstah RVS okoli 37 odstotkov članov ZK, kar je vsekakor premalo. Organizacije ZRVS so posvetile posebno skrb stimuliranju aktivnih članov ter se jim oddolžile za delo tako, da je napredovalo v višji čin 648 RVS, odlikovanih je bilo 8 RVS, pohvaljenih 98, plakete in priznanja je prejelo 65 RVS, zlato značko pa 12 RVS.

V razpravi so ugotovili, da so v zadnjem obdobju zaživele občinske konference ZRVS, ki so na svojih konferencah ustvarjale in kritično ocenile svoje delo in dale tudi vrsto pobud za izboljšanje strokovnega vojaškega in idejnopolitičnega usposabljanja. Samokritično so ugotovili, da člani organizacije premalo izrabljajo možnosti, da bi se v Izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah in v garnizijski knjižnici v domu JLA seznanili s potrebno strokovno literaturo. Od 17. februarja 1983 do danes je bilo samo 22 članov ZRVS v kabinetu za orožje v Izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah. Tudi v garnizijski knjižnici v domu JLA je bilo samo nekaj rezervnih vojaških starešin. Očitno bodo morali v organizacijah oceniti tako majhno

zanimanje in sprožiti akcije za obisk garnizijske knjižnice in kabineta orožja. V organizaciji ZRVS bo treba sprejeti tudi vse mlade rezerve vojaške starešine. Na konferenci so sprejeli tudi programske usmeritve, v katerih je poudarek na strokovnem in idejnem izpopolnjevanju in usposabljanju, na sprejemu novih članov, sodelovanju z mladino, SZDL, ZK in drugimi organizacijami ter v večjem povezovanju zlasti z organizacijo ZB, z JLA, Teritorialno obrambo in drugimi strukturami SLO in DS.

Na konferenci je predsednik mestne konference

Dosegli postavljeni cilj

V januarju letos so se člani stalne sestave teritorialne obrambe v koroški pokrajini odločili, da se vsi vključijo v široko družbeno akcijo – v tekmovanje za Gašperjevo bralno značko. Sprejeli so nalogo, da bodo poskrbeli za razširitev bralnega tekmovanja, ki naj bi postalo zanimivo predvsem starejšim občanom. S svojo odločitvijo pa so dali tudi pobudo drugim pripadnikom TO v celi Sloveniji, da se jim čim prej pridružijo. Tekmovanje za Gašperjevo bralno značko ima več pomenov, med njimi pa še posebej spoznavanje NOB na Koroškem in boj Slovencev v Avstriji za zagotovitev njihovega obstoja in nadaljnje razvoja.

Koroški teritorialci so bralno tekmovanje za bronasto Gašperjevo značko sklenili konec aprila, ko so v okviru rednega usposabljanja pripravili pogovor o Prušnikovi knjigi Gamsi na plazu. Slovesno so pozdravili Pavleta Žaucerja-Matjaža, koroškega borca, Gašperjevega prijatelja in

svojega mentorja. Prisrčno je bilo srečanje teritorialcev s prekajenim revolucionarjem in poglobljen pogovor, v katerem so osvetlili nekatere dogodke iz preteklosti in spregovorili o sedanjih razmerah koroških Slovencev. Z veliko pozornostjo so teritorialci spremljali tudi Matjažev pripoved o njegovem predvojnem delovanju skojevca in komunista in o njegovi partizanski poti od Užica, Ruda, Igmana do mnogih drugih krajev, znanih iz NOB. Vsi spomini in izkušnje za ohranjanje izročil bojne preteklosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Tovariž Matjaž je tekmovalcem podelil Gašperjeve značke in izkaznice, teritorialci pa so mu z zahvalo tudi obljubili, da bodo še naprej sodelovali in širili Gašperjevo značko in se vsi skupaj zbrali prihodnje leto na Poljani v enoti tekmovalcev in propagatorjev te kulturno-politične akcije.

A. A.

Zakon za zaščito slovenske manjšine

V reviji »Patria« sem že objavil (št. 19–20, 13. decembra 1981) članek z naslovom »ANPI in narodnostne in jezikovne manjšine«. V njem sem z zadovoljstvom ugotovil, da je bilo na 9. vsedravnem kongresu našega združenja v Genovi v dneh od 26.–29. marca 1981 jasno do-jeto vprašanje bitke za pravi-ce narodnostnih in jezikov-nih manjšin, ki živijo v naši državi. Povedal sem, da so bile tudi na prejšnjih kon-gresih omenjene pravice manjšin, vendar brez poseb-nega poudarka, na 9. kongre-su pa je bila to ena od osred-njih tem. Dodal sem tudi, da je bilo na pomembni Vsedr-žavni konferenci o organizaci-ji, ki je bila v Veroni 12. in 13. novembra 1981 v dveh delovnih komisijah, in sicer v »Komisiji za šolstvo in kul-turo« in v »Komisiji samo-stojnost Patrie in propagan-da«, na nov način in v celoti zastavljeno vprašanje naro-dnostnih in jezikovnih manj-šin na predlog delegacije Furlanije–Julijske krajine in drugih delegacij.

V članku iz leta 1981 sem najprej na splošno prikazal vprašanje narodnostnih in jezikovnih manjšin v Italiji (položaj pa se od tedaj ni niti najmanj spremenil), nato pa sem nakazal dva najnujnejša problema, ki sta bila tedaj pred demokratičnimi silami in ANPI-jem glede manjšin: prvi je bil povezan z bitko, da bi parlament, še posebej senat, sprejel obljubljeni zakon o globalni zaščiti sloven-ske narodnostne manjšine, drugi pa s tem, da bi parla-ment, oziroma poslanska zbornica proučila in sprejela okvirni zakon za zaščito vseh jezikovnih manjšin. Takrat sem tudi dal nekaj predlo-gov ANPI-ju in reviji »Patria«. Minili sta dve leti in pol in položaj se je rahlo spreme-nil, in sicer glede pobud, ki so jih sprejele same naro-dnostne in jezikovne manjši-ne, njihova združenja in de-mokratične sile.

Ob tem pa je potrebno spregovoriti o nujnem vprašanju slovenske narodnost-ne manjšine, ki je z določe-

nega vidika tudi hudo. Glede jezikovnih manjšin bomo še imeli priložnost za premišlja-nje.

Potrebno je poudariti po-men obiska komisije za ustavna vprašanja parlamen-ta v Furlaniji–Julijski krajini in pomen sklepov s tega obi-ska. To je zelo pozitivno.

Pozitivno je tudi dejstvo, da so bili tudi v tem 9. zako-nodajnem obdobju predloženi, oziroma ponovno predlo-ženi osnutki zakonov kot po-buda parlamenta v zvezi z za-ščito slovenske narodnostne manjšine. Pri tem pa ni vse pozitivno, če upoštevamo dejstvo, da osnutek zakona Krščanske demokracije di-skriminira slovensko manj-sino v Videmski pokrajini v primerjavi s slovensko manj-sino v Tržaški in Goriški po-krajini.

Najhuje pa je po mojem mišljenju to, da kot pravijo dobro obveščeni viri, Craxi-jeva vlada namerava ohraniti diskriminacijo do Slovencev iz Slovenske Benečije, kar je bilo že navzoče v predlogu Krščanske demokracije, s čim-er se delu slovenske manj-sine, ki živi v Italiji, zanikajo nedotakljive pravice, s tem pa se kršita beseda in duh ustave Republike Italije, ki se je rodila z odporniškim gi-banjem. To bi bila huda in popolnoma nesprejemljiva stvar, proti kateri bi se mora-lo odporništvu bojevati sku-paj z vsemi demokratičnimi silami z namenom, da bi do-bili pravičen zakon za glo-balno zaščito vseh sloven-skih skupnosti, ne glede v katerem predelu dežele Fur-lanije–Julijske krajine živijo.

Naj ob koncu omenim več manifestacij tako imenova-nih Odborov za obrambo ita-lijanstva, ki zavračajo vsa-kršno zamisel o prizadeva-nju pravic Slovencev, in to ne samo tistih, ki živijo v Slovenski Benečiji, ampak tudi tistih, ki živijo v Gorici in v Trstu. Gre za čisto šovi-nistične in nacionalistične manifestacije, ki so v pol-nem nasprotju z našo ustavo. Zato jih je potrebno odločno

zavračati in to tudi v prime-ru, ko jih zagovarja kak re-publikanski parlamentarec.

Kaj naj torej storimo? Mi-slim, da je postala zelo ak-tualna pobuda, ki sem si jo želel v navedenem članku. Gre za to, da bi najvišji orga-ni ANPI-ja napovedali Vse-državno konferenco o vprašanju slovenske manjšine. Za to imamo veliko prilož-nost: praznovanje štirideset-letnice uničevalnega tabori-šča v Rižarni San Sabba v Trstu. Imela bi dvojen po-men: predvsem zato, ker so bili v Rižarni pobiti večino-ma slovenski in hrvaški bor-ci, drugič pa zato, ker bi prav v imenu teh žrtev odporni-stvo lahko upravičeno zahte-valo od vlade in od parla-menta, da bi bil zakon za Slo-vence res globalni zakon za zaščito brez vsakršne diskri-minacije. Ta zaželeni vsedr-žavna konferenca bi bila lah-ko organizirana na dan pred veliko vsedravnno manife-stacijo za Rižarno, ali pa kak drugi dan v kratkem, za ka-terega bi se dogovorili. Lako pa se dogovorimo za kako drugo pobudo na vsedravn-em nivoju.

To se mi zdi pobuda, o ka-teri se je vredno pogovoriti in jo sprejeti, skupno z neka-terimi pripravljalnimi pobu-dami. Dajem jo v obravnavo vodstvu ANPI-ja in Patrie, njunih sodelavcev in bral-cev. Upam, da bo sprejeta.

Mario Lizzero

Čudno glumaštvo

Ce ne bi Zvone Kržišnik v »TV-15« opo-zoril na intervju z Radkom Poličem v Tri-buni in ostro obsodil naduto pozo inter-vjuvanca, ki si je v njem zviška in skrajno cinično privoščil NOB, bi imel o tem na-darjenem slovenskem igralcu mnenje, ki sem si ga ustvaril na osnovi njegovih ne-štetih gledaliških, televizijskih in film-skih kreacij. Moram priznati, da mi je bil simpatičen, izviren, drzen interpret najra-zličnejših vlog in niti na misel mi ne bi nikdar prišlo, da se v tem umetniku skri-va toliko sovraštva, ki ga je izbruhal v tem intervjuju na našo družbo in NOB.

Ali je to sploh mogoče? Da igralec, ki ga je družba nosila vseskozi zavitega v vato, tako rekoč v inkubatorju, saj mu je dajala idealne možnosti za absolutno osebno uveljavitev, ali je mogoče, da ta umetnik, ki se je, kot je zapisal Kržišnik, »preobje-del belega kruha«, zdaj v zahvalo za druž-beno naklonjenost bruha nanjo in na NOB tolikšno zlobo in mržnjo? In da si izmišlja v svoji obtožbi toliko ostudnih laži in klevet?

Človek se mora vprašati, odkod Radku Poliču njegov besednjak, v intervjuju go-vori namreč tako, kakor da se giblje v družbi samih belogardistov in narodnih odpadnikov, uporablja izraz »omadeže-van z NOB«, izraz, ki si ga lahko izmisli le skrajno pokvarjen človek, cinik, ki je skregan z vsemi objektivnimi zgodovin-skimi dejstvi.

Res ne morem razumeti, da je kaj take-ga mogoče! Zelo sem presenečen, in naj še toliko premišljam, si tega početja Rad-ka Poliča ne znam razložiti. Govori tako, kakor da bi bil emigrant, ki ima na vesti kak zločin zoper narodnoosvobodilno gi-banje na Slovenskem, in zdaj zato, ker mora živeti na tujem in se ne sme vrniti zaradi krvavih rok v domovino, iz sovraš-tva in besa psuje in kleveta to domovino.

Ampak Radko Polič ni emigrant – ali pa se vendarle počuti kot emigrant? – dvo-mim, da je iz njega zrasla ta mržnja, ki jo goji do NOB. Vcepiti so mu jo morali drugi, ki imajo za to svoje interese. V tem primeru je Polič samo bedni glumač, sa-mo megafon, skozi katerega govorijo dru-gi. Čudno glumaštvo: obrniti hrbet druž-bi, ki ti daje vse možnosti za uveljavitev! Naduta nehvaležnost, cinizem preobje-denca, domišljavost zvezdnika, ki si do-mišlja, da je nad družbo in zgodovino, nepopisna ignoranca, ki pljuva na milijon sedemsto tisoč žrtev jugoslovanskih naro-dov...

Intervju je izšel v Tribuni. Kolikor se spominjam, je bilo pred kratkim na pri-stojnem mestu posvetovanje o študent-skih glasilih in njihovi vlogi v javnem obveščanju, tudi o Tribuni. Na tem posve-tovanju so ugotovili, da je glede študent-skih glasil vse v redu. Ampak kot kaže, je bolj malo v redu. Če bi bilo vse v redu, tak intervju v Tribuni ne bi mogel iziti.

Ali avtorja in izpraševalca intervjuja po končanem intervjuju nista še enkrat pre-brala teksta, ali nista doumela njegove vsebine, ali se nista zavedala njegovega pomena? Dvomim, da nista vedela, kaj delata. In uredništvo, na koga bo valilo krivdo za izid tega izzivalnega, ciničnega pamfleta? Ali bo potrebno ponovno po-svetovanje o študentskih glasilih? Ne sa-mo posvetovanje, potrebno bo, da ure-dništvo temeljito spremeni svoj odnos do družbe in do NOB. Če si sedanje uredniš-tvo sploh zasluži, da mu da družba prilož-nost, da ta odnos spremeni! Pravično bi bilo, da vzame uredništvo Tribune v roke ekipa mladih, ki imajo do NOB spoštljiv odnos in se zavedajo, da je naša družba zgrajena na pridobitvah NOB in da brez NOB tudi Tribune ne bi moglo biti.

Dušan Mevlja

Cegnar in Bemova v Celovcu

V Auli Slovenici na Paulitschgasse 7 v Celovcu razstav-ljata svoje likovne stvaritve dva udeleženca narodnoosvobo-dilnega boja in tudi koroška borca Danica Bem-Gala ter dr. France Cegnar (oba iz Ljubljane).

Tako Bemova kot Cegnar se predstavljata koroškemu občinstvu z ožjo partizansko motiviko. Dr. France Cegnar predstavlja koroške partizanske domačije od Sadolškove, Smrtnikove, do zgornjega Malleja pa Šentvid v Podjuni in Veglovo kajžo... Danica Bem-Gala pa sega tematsko v psi-hološko podoživljanje vojne in NOB. Razstava ima sicer skupno vsebinsko in tematsko izhodišče, vendar sta avtorja zastavila svoji likovni nalogi na dva povsem različna načina. Medtem ko Cegnar sega po idilični koroški kmetijski moti-viki, po svetu, ki izginja, se Galova ustavlja v svetu notra-njega čustvovanja, muk in podoživljanja vojnih dni z ostro potezo in barvo.

B. Ž. J.

Književniki, padli med NOB

Maks Jeza

Maks Jeza (z rojstno letnico 1918) je svojo književniško pot začel pred vojno z objav-ljanjem krajše proze, kritike in člankov v Dejanju, Ljubljanskem zvonu, Razorih in drugih. Nadaljnje pisanje mu je preprečila druga svetovna vojna. V narodnoosvobo-dilno gibanje se je vključil takoj v začetku. Bil je med vodilnimi gorenjskimi aktivisti, vodil je tehniko Okrožnega odbora OF Kranj. Njegovo ilegalno ime je bilo Droh.

Na ilegalnem sestanku aktivistov Osvo-bodilne fronte v Šorlijevem mlinu (F. Škerl »Tragedija v Šorlijevem mlinu«, zbornik »900 let Kranja«) na Rupih pri Kranju je bil 21. marca 1944 navzoč tudi Maks Jeza-Droh kot vodja okrožne tehnike. Tema pogovo-rov na tem sestanku je bila vključevanje novih borcev v NOB in aktivnost narodnih izdajalcev. Žal se aktivisti niso zavarovali, sestanek je bil brez zaščite in straže. S po-močjo domačih izdajalcev so gestapovci obkolili Šorlijev mlin. Nekaj aktivistov je

pravočasno zapustilo mlin in si tako rešilo življenje, dva izmed njih, Maks Jeza-Droh in Jošt, sta se skrila v mlinu med vreče moke. Ko so Nemci preraševali vreče z mo-ko, so ubili Maksa Jezo-Droha.

Tone Pipan

Tone Pipan je odšel v partizane z Gorenj-skega in padel na Primorskem leta 1944. Po izobrazbi je bil slavist in v partizanih so mu zaupali predvsem kulturne naloge. Dopiso-val je v Partizanski dnevnik in v njem priobčeval tudi svoje partizanske pesmi. Uredil je antologijo Gregorčičevih Izbranih pesmi, ki jih je izdal odsek za prosveto pri predsedstvu SNOS ob stoletnici rojstva go-riškega slavčka. Po Pipanovi smrti je izšel njegov oris zgodovine slovenskega slov-stva, namenjen izobraževalnim tečajem z naslovom Deset ur pri naših učiteljih in vodnikih. Orisu so bila dodana vprašanja iz poetike.

Franc Šturm

Dr. Franc Šturm, kritik in prevajalec, je z Josipom Vidmarjem in Ferdinandom Kozakom zastopal kulturne delavce na ustanovnem sestanku Protiimperialistične fronte, ki se je konec junija 1941 preimenovala v Osvo-bodilno fronto slovenskega naroda. Bil je redni član kulturniškega plenuma OF, na drugem plenumu je bil izvoljen za odborni-ka plenuma. Rojen je bil 1881, bil je jeziko-slovec, romanist. Objavil je nekaj razprav o romanskih vplivih v slovenskem jeziku (furlanske in italijanske sposojenke v slo-venščini). Zasnoval je obširen francosko-slovenski slovar, katerega prva knjiga je tudi izšla. Za pouk francoščine je priredil nekaj učbenikov. V času osvobodilne vojne je vodil aktiv profesorjev in uslužbencev na ljubljanski univerzi ter bil od začetka član vrhovnega plenuma OF. Neznanci so ga leta 1944 ponoči nasilno odvedli neznano kam in ga ubili.

• • •

O vseh treh omenjenih padlih slovenskih književnikih ne bomo v slovenskih literar-ni leksikonih zasledili ničesar, le Viktor Smolej jih v svoji knjigi Slovensko slovstvo

v letih vojne 1941–1945 omenja s skupimi vrsticami.

Ko sem brskal za podatki, nisem mogel niti izvedeti, kje se je rodil Maks Jeza (ne-znana sta dan in mesec njegovega rojstva in kraj), kje in kdaj se je rodil Tone Pipan in kje je padel. Tudi za dr. Šturma nisem mo-gel izvedeti, kje je rojen in kje je padel. Kaj šele, da bi izvedel kaj nadrobnejšega o nji-hovem literarnem delu, o naslovih, vsebini, naravi in pomenu njihovih leposlovnih del, razprav in esejev. Po štiridesetih letih, ki so minila od njihove smrti, bi človek upraviče-no pričakoval, da bodo zbrani vsaj osnovni podatki o njih in njihovem delu. To kaže na zelo malomaren in nespoštljiv odnos do njih. V slovenskih literarnih leksikonih bo-mo zasledili vrsto imen nabožnih in kakrš-nih koli nepomembnih pisateljev, ki so na-pisali eno ali dve knjižici dvomljive vredno-sti, o nekaterih slovenskih književnikih, padlih med NOB, pa ne bomo našli ničesar. Tak odnos do teh književnikov in do NOB je, milo rečeno, čuden.

Vsekakor pa vse še ni zamujeno, še ve-dno je čas, da slavisti in literarni zgodovi-narji opravijo to delo in zberejo podatke in življenjepise vseh padlih književnikov med NOB. To si vsekakor tudi zaslužijo.

Dušan Mevlja

Štiri desetletja Kričača

Kaseta o Kričaču

Založba kaset in plošč RTV Ljubljana je pravkar izdala novo tonsko kaseto z naslovom: Štirideset let radia OF – Kričač. Gre za posebno, skoraj uro trajajočo oddajo iz cikla Še pomnite, tovariši, v kateri je novinar Andrej Pengov-Bitenc zbral in uredil pričevanja o znameniti illegalni radijski postaji OF, ki se je oglašala v okupirani Ljubljani od 17. novembra 1941 do 5. aprila 1942.

Zvočni zapis se začne z izvirnim avizom, ki ga uvede tiktakanje ure. Vmes se oglasi napoved: Slovenci, poslušajte Slovenci, govori OF, govori OF... Napovedovalec inž. Milan Osredkar pove, da so zdaj, po več kot štiridesetih letih, zbrani v studiu prav tisti sodelavci, ki so v prvem okupacijskem letu oddajali v eter glasove upora. Nato napovedovalec obudi spomin na preminule člane te ekipe, zlasti na inž. Rada Luznarja, konstruktorja Kričačevega oddajnika, na zgodaj padlega sodelavca Rada Vesenjak pa na požrtvovalne aktiviste, ki so pomagali prenašati

aktovki z materialom, in na stanovalec iz 22 ljubljanskih hiš, odkoder je bilo emitirano 50 Kričačevih oddaj.

Izčrpen historiat delovanja radijskega sektorja KP Slovenije in osvobodilne fronte poda nato revolucionarka Lidija Šentjurs. Poslušalec izve, da sta bila Kričač in ROF 1944 nasledek radijskega razvoja, ki ga je odprla skupina slovenskih skojevcev z amaterskim oddajnikom že v ilegalnih razmerah v letih 1932 do 1934. Nadalje je poudarjen ustvarjalni napor inženirke Vide Tom-Lasič, ki je prestala gestapovske zapore in mučenja in je

zjutraj 9. maja 1945 naznanila po radiu osvoboditev Ljubljane. Treba bo še v celoti ovrednotiti, poudari Lidija Šentjurs, vsa junaška tveganja, požrtvovalnost, samoiniciativnost, iznajdljivost, tehnično znanje in druge vrline sodelavcev Kričača, ko so bili kos vsem okupatorjem zasledovanjem, preiskavam in lovu z gonometri, zavedajoč se vsak trenutek, kolikšen je njihov delež pri plebscitnih in drugih akcijah in nasploh v boju za frontno državo in državi. V najtežjih okoliščinah je uspelo Kričaču in pozneje ROFU tudi postaviti in vzdrževati radijske zveze z Vrhovnim štabom NOV in POJ Jugoslavije, z Moskvo ter drugimi vojaškimi in političnimi žarišči osvobodilne vojne.

Izjemno dragoceni so spominski utrinki neposrednih sodelavcev Kričača, ki so na kaseti razvrščeni v smiselnem zaporedju, tako da je razvidno vse njihovo organizacijsko, kadrovsko, tehnično in vsebinsko snovanje. Milko Goršič pripoveduje, s kolikšno mero konspirativno-

sti se je lotil izpolniti naročila organizacijskega sekretarja KP Slovenije Toneta Tomšiča in koliko so mu pri tem pomagali inž. Luznar-Čudak, pa stari preizkušeni partijski tovariši Ivan Gruden, Alfonz Kukovec, Vida Tom-Lasič, Milan Osredkar, Miloš Brelih, družina Jančar, Jože Smole, Ivan Bajda in drugi. Napovedovalka Kričača Lasičeva nato opisuje, kolikšna iznajdljivost je bila potrebna, da so prebijali okupatorsko blokado in se izogibali sovražnim patruljam, in kako izvirna skrivališča so si izmišljali za svoje oddajniške potrebščine.

Nadaljnji pripovedovalec je inž. Miloš Brelih, med vojno tehnik Radia Ljubljane, ki je po nalogu CK ZKS ostal v službi pod okupatorjem, da bi skrbel za kvalitetno oddajanje Kričača in sproti reševal neznanske tehnične probleme v zvezi z njim.

Od prve do zadnje oddaje je sodeloval pri Kričaču tudi inž. Drago Hartne. Za to delo ga je pridobil znani revolucionar Viktor Stopar. Hartnerjeva in naslednja, inž.

Osredkarjeva pripoved, opisujeta prenekatere iznajdljive improvizacije, ki so jo morali izvesti sodelavci Kričača, da so konspirativno prenesli oddajnik in da so se oddaje dobro slišale.

Sklepni del oddaje uvaja prebran spomin književnika Frana Albrehta na Prežihovega Voranca – programskega vodjo Kričača. Hkrati z Lovrom Kuharjem so v redakciji oddaj sodelovali zlasti še Ivan Kobilica, Miro Jeršič in Jože Dolenc. Pomembni so bili, denimo, Dolencovi polemični prispevki proti pismom škofa Rožmana.

Ivan Dolenc nadalje prikazuje, vsaj v kratkih obrisih, programsko politiko redakcije. Vesti o dogodkih v okupirani Ljubljani, na partizanskih bojiščih in svetovnih frontah, razkrinkovanje izdajalcev pa politični in kulturni komentarji – to je bil Kričačev železni repertoar. Poslušalec tu izve tudi marsikaj o tem, kako je bilo treba zbirati, prenašati in skrivati pisana gradiva ter se varovati z najrazličnejšimi

konspirativnimi ukrepi.

Zanimive pripovedi sklene Lidija Šentjurs z opisom nekaterih posebno tehničnih oddaj Kričača. Denimo, odkrivala se je tista, ki sta jo pripravila Edvard Kocbek in Fran Albreht za večer pred Prešernovim praznikom 7. februarja 1942.

Kaseta o Kričaču je vsekakor lepo darilo slovenski javnosti za letošnji dan radia 15. maj. Čeravno je doslej izšlo že nekaj temeljitih monografij o delu radijskega sektorja OF, je treba reči, da ima kasetna oblika to prednost, da izkorišča pristna radijska sredstva in podaja vsebinsko bistvo na jednat, pregleden in kar se da avtentičen način. Zbrana pričevanja, hkrati povezana in ločena s partizansko pesmijo, posredujejo vednost o Kričaču nevsiljivo in prikupno; zlasti utegnejo biti v korist mladini in šolnikom. Ko se partizanski časi odklikajo in večkrat prihaja do križanja spominov, bi bilo prav, če bi tudi drugi sektorji delovanja OF doživeli podobno zanesljivo prezentacijo.

Zvone Kržišnik

Založbi Borec in Lipa izdali knjigo:

Boj pod Olimpom

Pod simboličnim naslovom, ki v osnovi takoj locira vsebino, sta ljubljanska založba Borec in koprška Lipa izdali knjigo o boju Slovencev v NOB Makedonije, Grčije in Albanije. Zbornik je delo več avtorjev, vseh udeležencev v narodnoosvobodilnem boju na jugu Balkana, ki jih je življenjska pot po nenavadnih ovinkih »naplavila« daleč od Slovenije. Večina podatkov in pričevanj (na tiskovni konferenci so nam povedali, da kar devet desetlin) je za poznavalce novejšje slovenske zgodovine novih in torej nadvse dragocenih za dopolnitev podobe razsežnosti in globine narodnoosvobodilnega boja; nenadajne pa tudi niti povezovanja, bratstva in delež Slovencev v narodnoosvobodilnem boju naše bratske republike Makedonije ter sosednjih Grčije in Albanije pričajo o internacionalnem odporu proti nacifašizmu in njegovemu zavojevalnemu bistvu.

Uvodno besedilo je prispeval Srečko Likar in v njem opredelil prizorišče dogajanja, oblike in značilnosti odpora, delež primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov ter pričevanja po štirih desetletjih. V nadaljnjih poglavjih je beseda o Slovenski četi v 3. bataljonu 1. makedonsko-kosovske udarne brigade (1943-1944), o samostojni partizanski četi »Pri-

morje« v grškem partizanskem gibanju Elas (1943-1945), o samostojnem slovenskem bataljonu v Makedoniji, o poteh na jug in nazaj – posameznih borcev, o slovenskih partizanih v Albaniji in Makedoniji, o bojih v Palestini in Egiptu, o primorskih Slovincih iz makedonske vasi Bistrenci v NOB; sledijo življenjepisi nekaterih udeležencev, nekateri dokumenti, pa abecedni seznam slovenskih borcev v NOB Makedonije, Grčije in Albanije, viri in gradivo, spremna beseda, skice in zemljevidi, abecedni seznam oseb ter prav tako abecedni seznam krajev in dežel. Besedilo na petstoštiridesetih straneh spremljajo izvirne, dokumentarne fotografije.

Gradivo za to knjigo je zbrala komisija za zbiranje zgodovinskega gradiva pri osrednjem odboru prekomorcev borcev NOVJ in komisija za zbiranje zgodovinskega gradiva pri odboru Skupnosti slovenskih borcev v NOB Makedonije, Grčije in Albanije. Za tisk sta

zbrano pripravila Albert Klun in Tone Gošnik, strokovni recenzent pa je bil Rado Bordon. Skice in zemljevide je po Klunovih zasnovah prispeval Vladimir Štimac, opremo za knjigo pa dodal Bronislav Fajon. V tiskarni Tone Tomšič so precej zahtevno delo opravili kakovostno in v rekordnem času. Naklada je 4000 izvodov.

Tako se nam skozi dokumente in vrsto spremnega zgodovinskega gradiva ponuja tudi skozi pričevanja udeležencev tega boja nova razsežnost narodnoosvobodilnega boja Slovencev, poleg tega pa v knjigi »Boj pod Olimpom« izvemmo več tudi o boju makedonskih partizanov, o osvobodilnem gibanju v Grčiji ter Albaniji. Srečamo zanimive osebnosti v njihovem NOB, ki so vojni odigrale ali pa še odigravajo vidne politične vloge v obeh sosednjih državah. Navsezadnje pa nekateri sestavki skozi pričevanja obujajo tudi spomin na okolje in razmere, iz katerih je izšla večina teh borcev, se pravi spomine na Primorsko in fašistično nasilje, ki so mu bili izpostavljeni, še preden jih je pot odvedla tako daleč od doma.

Bojana Žokalj

Ob štiridesetletnicah, ki so povezane tudi z bojem Slovencev v Makedoniji, Grčiji in Albaniji, poleg izdaja knjige in podelitve dokmila Izole Skupnosti slovenskih borcev v NOB Makedonije, Grčije in Albanije, je bila v sodelovanju z Muzejem ljudske revolucije Slovenije pripravljena tudi razstava s to temo, ki prav zdaj kroži po primorskih občinah.

Kosovel v glasbi

Pred dnevom OF in prvem majem so v Tolminu odprli razstavo »Kosovel v glasbi«. Posvečena je 80-letnici rojstva pesnika Krasa, kraških gmaj, temnih borov, pesnika, ki je s svojimi prvi tako kot Gregorčič spodbujal trpečnost prvorskega človeka, da je vztrajal v najtežjem, in zmagal.

Tokrat je Kosovel prvič predstavljen v luči glasbene ustvarjalnosti. Kako pestra je bila njegova motivika, priča že dejstvo, da so njegove pesmi uglasbili skladatelji vseh generacij – od Rista Savina, prek Matije Tomca, Rada Simonitija, Vilka Ukmarja, Maksa Pirnika, Alojza Srebotnjaka, do mlajših Gabrijelčiča in

Kumarja. Uglasbenih je že nad 160 Kosovelovih pesmi.

Razstava v Tolminu je šele zarodek obsežnejše glasbene zbirke na besedila našega kraškega pesnika, ki jo bodo šele izpopolnjevali. Pobuda za takšno razstavo je vsekakor hvalevredna, kajti podobne razstave o kateremkoli našem pesniku še ni bilo.

O Kosovelovi poeziji, ki je prenešana na notno črtovje, je ob otvoritvi govoril znani muzikolog prof. Borut Loparnik iz Ljubljane, nekaj besedil kraškega poeta pa je prebral gledališki igralec Milan Vodopivec. Na tolminskem kulturnem večeru so toplo pozdravili tudi pesnikovo sestro – Tončko Kosovel.

M. P.

Revija pevskih zborov v Zrečah

Gospodarskim uspehom v naši občini Slovenske Konjice se pridružujejo tudi uspehi na kulturnem področju. To je dokazala tudi revija pevskih zborov občine v Zrečah. Vsi nastopajoči zbori so pokazali dokaj visoko raven svojega znanja in zmoglosti ter prijetno presenetili poslušalce. Sodelovali so moški in ženski pevski zbor iz Zreč, zbor upokojeencev Adolf Tavčar, moški zbor Ivo Štruc, moški zbor Lip iz Slovenskih Konjic in še ženski zbor iz Slovenskih Konjic in moški oktet iz Loč. Šest zborov iz domače občine, v goste pa so prišli pevci iz Podjune na Koroškem. Ta številni mešani pevski zbor je še posebno navdušil s prelepimi skladbami koroških pesmi.

Vsi domači zbori so imeli na sporedu vsaj po eno partizansko pesem, ki nas je spomnila na čase, ko so hoteli uničiti našo lepo slovensko pesem.

Julka Tajnikar

Zanimive teme v ozkem krogu

»O totalitarizmu v kulturi in umetnosti z oziroma na marksistično kritiko fašizma in nacizma, ki se je oblikoval mimo kominternske ortodoksije« – to je bila tema pogovora za ovalno mizo ene od sejnih dvoran Cankarjevega doma minuli ponedeljek. Kolokvij je bil eden iz vrste ki jo pripravlja sekcija za kulturo Marksističnega centra CK ZKS v sodelovanju s Cankarjevim domom. Le kar najozži krog udeležencev in nadvse splošna razprava ob dveh uvodnih prispevkih dajeta misliti o namenu in koristnosti takšnega kolokvija. Navsezadnje je tema zanimiva najbrž za širši krog in ne le za nekatere izbranice, seveda pa bi morala imeti v tem primeru bolj zoženo žarišče razprave, ki bi se bolj neposredno nanašala na sodobnost.

B. Ž. J.

Partizanski pevski zbor

40 let zvestobe borbeni pesmi in njenemu izročilu

10

V osrednjo predstavitev, življenja in ustvarjanja, prijateljskih mest Ljubljane in Tbilisija je bil vključen tudi Partizanski pevski zbor. Komisija za mednarodno sodelovanje pri skupščini mesta Ljubljane je v sodelovanje »Teden slovenske kulture v Tbilisiju« povabila pevce, da bi ponesli pesem revolucije v Gruzijo, od koder so se tudi v naših partizanskih vrstah bojevali njeni sinovi.

Pevci PPZ so iz Ljubljane odpotovali z drugimi udeleženci, ki so sodelovali na teh prireditvah. Imeli so program nastopov, do sklepne prireditve v samostojni izvedbi. Otvoritvena prireditev je bila v dvorani Državnega akademškega dramskega gledališča Rustaveli v Tbilisiju. Na tej prireditvi so bili navzoči predstavniki političnega in kulturnega življenja

lurškega zavoda v Rustaviju. Slišali so jo tudi delavci zavoda za proizvodnjo umetnih vlaken. V obeh teh velikih tovarnah so pevci videli, kaj in kako delajo in kako imajo organizirano družabno življenje.

Kritik časopisa Večernji Tbilisi je nadrobno opisal vsako izvedbo pesmi in na koncu dodal: »Dolgi aplavzi poslušalcev za pesmi Hej brigade, Samo milijon, Vstajaj strana agromnaja in druge, se še niso poglobili, ko smo presenečeni zaslišali Suliko, našo pesem pevcev PPZ iz Ljubljane.«

Prireditve Tedna slovenske kulture v Tbilisiju so bile končane z združenim nastopom vseh sodelujočih v veliki dvorani gruzijske filharmonije. To je velika in lepa dvorana s 1500 sedeži. Ta večer je bila popolnoma zase-

Tbilisi, dvorec pionirjev, oktober 1978. Pevci PPZ med pionirji SSR Gruzije

Gruzije. Program pesmi, ki so ga pripravili pevci za ta večer, je vseboval naše partizanske, ruske revolucionarne in najbolj priljubljeno gruzijsko narodno pesem »Suliko«. Pesmi so pevci peli v originalnih jezikih in bili od prve do zadnje nagajeni. Posebno ozačje je zavrelo po končani njihovi »Suliko«, ki sta jo skupaj zapela Koroški akademski oktet in Partizanski pevski zbor, ko je dvorana vzvalovala in navdušeno ploskala.

Drugi nastop pevcev je bil v Domu pionirjev Džneladze. Še preden so pevci nastopili, so jim pionirji v čast in pozdrav izvedli zelo lep program njihovih značilnih narodnih plesov. Pevci so jim zapeli naše partizanske in narodne pesmi, ki so jih spremljali s komentarjem v njihovem jeziku.

Partizansko pesem so slišali delavci meta-

dena. Organizatorji so sestavili program tako, da je na koncu dosegel absolutno najvišjo točko navdušenja. Sodelovati v takem programu je bila za pevce PPZ velika čast. Pesem je ta večer navdušila vse. Gruzijci pevci so peli slovenske narodne, recitatorji so v gruzijskem jeziku recitali Prešernovo Zdravico in končno so združeni pevski zbori, ki so sodelovali na tej prireditvi zapeli pesem, gruzijsko pesem, ki ni navdušila samo poslušalce, ampak tudi pevce.

Partizanska pesem je ostala gostiteljem v najlepšem spominu. To je potrdil v svojem zahvalnem pozdravu tudi sekretar mestnega komiteja Tbilisija. Prijetno in nepozabno slovo iz prijazne Gruzije je zopet pospremila pesem, pesem z naših gora in naših src.

-č-

40-letni jubilej 1. eskadrilje NOVJ

Dan letalstva praznujemo 23. maja, v spomin na prelet pilota, narodnega heroja Franja Kluza z letališča ustaške NDH na osvobodeno ozemlje, to je bilo prvo partizansko letalo na našem nebu.

Vendar je moralo preteči še dve leti in več, da so nastale razmere za ustanavljanje prvih rednih letalskih enot NOVJ, saj nemoteno delovanje letalskih enot zahteva varno zaledje, zagotovljeno dobavo goriva, streliva in drugega materiala. Zato se bo letos zvrstilo nekaj obletnic ustanovitve vojnih letalskih enot NOVJ.

Prva letalska eskadrilja NOVJ je bila ustanovljena 22. aprila 1944 na letališču v Benini, blizu Bengazija, v Libiji, zato je svojo obletnico že imela. Slovesna proslava tega jubileja je bila v letalski enoti Draguti na Jakoboviču, ki nosi in nadaljuje slavne tradicije 1. lovske eskadrilje, dne 20. aprila 1984 v Divuljah pri Splitu. Proslave tega jubileja so se udeležili, poleg komandanta našega vojnega letalstva in protiletalske obrambe, generalpodpolkovnika Slobodana Alagića, komandanta vojno pomorske oblasti viceadmirala Tihomira Vilovića, predstavnikov občin Splita, Trogira, Omiša in Pirana, ki je domičilna občina slovenskih letalcev prekomorcev, tudi številni nekdanji borci, pripadniki prve lovske eskadrilje. Prišli so od vsepovsod: iz Črne gore, Srbije, Hrvaške, zlasti iz Dalmacije, a največ iz Slovenije, saj so bili prav Slovenci, fantje s Primorske, najštevilnejši zastopani v 1. eskadrilji. Sicer pa ni naroda ali narodnosti v Jugoslaviji, ki ne bi imela svojega borca v tej naši prvi bojni letalski enoti.

Sprejem in srečanje nekdanjih borcev sta bila nadvse pri srčna. Na slavnostnem zborovanju so sestavljali prvi ešalon. Po zborovanju se je nadaljevalo tovarniško srečanje in naslednji dan, skupaj z delegacijo enote, gostiteljice, so letalci prekomorci iz nekdanje 1. eskadrilje, poleteli na Vis, na nekdanje letališče, ki ga zdaj prikriva vinograd. Tam so položili vence na spomenik padlim pilotom, ki stoji na robu nekdanjega letališča, in venec na spomenik padlim zavezniškim pilotom, ki je postavljen vrh razglednega griča, kjer je bila v času vojnih operacij z Visa radarska opazovalnica.

Obiskali so »Titovo špiljo« in kraje, kjer so živeli in delali v času, ko je 1. eskadrilja operirala z otoka Visa.

Prva lovska eskadrilja je bila ustanovljena na osnovi sporazuma, ki sta ga podpisala maršal Tito in brigadni general Fitzroy Maclean dne 12. marca 1944. V njem je bilo določeno: da je treba iz ljudstva, ki je na voljo, takoj dobiti najposobnejše pilote in drugo strokovno osebje za formiranje prve lovske eskadrilje; da bo ta eskadrilja, kakor hitro bo usposobljena za vojne operacije, razporejena v sestavi britanskega polka na letališča, od koder bo lahko opravljala vojne operacije nad Jugoslavijo; da bo osebje eskadrilje nosilo predpisano jugoslovansko uniformo; da bodo letala eskadrilje nosila jugoslovanske oznake, ki so sicer podobne britanskim, le da bodo znotraj, na belem polju, nosili rdečo petokrako zvezdo; da bo osebje eskadrilje priseglo samo maršalu Titu, Jugoslaviji in njeni državi, oziroma osebi.

Sporazum je tudi določal, da ga mora potrditi še vrhovno poveljstvo RAF, ker zavezniška komisija za to ni pristojna. To soglasje je bilo dano 29. marca 1944, in takoj so se lotili ustanavljanja 1. eskadrilje, ki je po njeni ustanovitvi nosila še britanski naziv: »352 (Yugoslav) Squadron RAF«.

V to eskadriljo so bili izbrani najizkušenejši kadri. Jedro so sestavljali letalci, ki niso ubogali kapitulantskega vrhovnega poveljstva bivše Jugoslavije, ki jim je ukazalo, naj vsa vojna sredstva predajo sovražniku neokrnjena. Dne 16. aprila so baje odleteli z 9 letali iz Boke Kotorske čez Sredozemsko morje, k zaveznikom v Egipt, tam so se skupaj z britanskimi letalci bojevali naprej, do vstopa v partizane, in z letalci iz Slovenskega primorja in Istre, ki jih je italijanska vojska prisilno mobilizirala in poslala v Libijo, a so se prebili k zaveznikom in se bojevali proti fašizmu. Tudi ti so v zavezniških operativnih letalskih enotah pridobili dragoceno strokovno znanje in izurjenost, ta-

ko da je novo formirana eskadrilja potrebovala le čas, da »zaživi« kot homogena bojna enota. Zato je bil čas usposabljanja rekordno kratek. Že 25. junija so jim zaupali 16 letal lovcev bombnikov tipa spitfire Vc. Dne 18. avgusta so ta letala že prvič poletela na bojni polet nad svojo izmučeno domovino. Eskadrilja je v 389 vojnih dnevih opravila 384 bojnih operacij s 1.208 poleti. To pomeni, da so poletali in napadali skoraj vsak dan.

Gotovo so najslavnejše strani zgodovine eskadrilje napisali piloti borci. Čeprav je vsak polet za svobodo našega neba pomenil veliko nevarnost, se je za vsako operacijo priglajalo več prostovoljcev, kot je bilo potrebnih, in čeprav so pravila prepovedovala večkrat napadati vojne objekte skozi »osirje« protiletalskega ognja, so neustrašni piloti po pravilu po večkrat pikirali na sovražnika. Zato je imela eskadrilja hude žrtve. Izgubili smo šest pilotov, ki so vodili kot prvi v svoji skupini v napade in enega, prav tako vodjo skupine, ki je bil obstreljen in se je rešil s padalom. Že v prvih treh mesecih bojnih poletov je padel ves poveljniški kader: komandant Mile Protić, komandir A flighta Ratko Jovanović in komandir B flighta Arkadije Popov. Med piloti, ki so dali svoja življenja za domovino, je bil tudi narodni heroj Franjo Kluz.

Janko Perat

Nekdanji letalci 1. eskadrilje se radi spominjajo 2. septembra 1944, ko je maršal Tito na letališču na Visu pregledal te naše prve letalske bojne enote NOV

Pred 40 leti je prva skupina partizanov odšla na šolanje za letalce v ZSSR Trnova pot do letalca

V preraščanju narodnoosvobodilne vojske v redno vojsko z vsemi zvrstmi in službami pomeni leto 1944 pomemben mejnik. V tem letu sta nastali tudi prvi enoti našega letalstva 1. in 2. eskadrilja. Njuno osebje se je zbralo na Bližnjem vzhodu. Toda vseh je bilo premalo za nadaljnji razvoj letalstva. Zato je vrhovni štab NOV sklenil izbrati primerno število med mladimi partizani in jih poslati na šolanje.

Iz vseh enot NOV se je na letališčih Glamoč in Tičevo blizu Drvarja zbralo veliko mladih pripadnikov NOV, določenih za letalce. Po trnovi poti do Drvarja so prišli tudi mladinci iz Slovenije. Najprej je bilo sklenjeno, naj bi nas pripeljali z letali v SZ, toda tu so nastali neki zapleti. Tako je vrhovni štab sklenil, da gremo peš proti morju in od tam v Italijo. Bil sem v skupini na letališču Glamoč. Na pot smo odšli 27. aprila 1944 zjutraj in spet je bilo treba mimo sovražnikovih postojank. Pred Kninom se je priključila skupina 87 tečajnikov, ki so prišli iz 5. korpusa, pri Kistanju pa skupina iz Slovenije. Tako se nas je zbralo 300. Nihče ni bil starejši od 25 let. V Stankovcih so nas čakali odborniki in vodniki.

Mimo Vranjskega jezera naj bi šli proti obali, kjer naj bi nas čakale mornariške enote. Na pot smo odšli ob prvem mraku. Toda kmalu je naša predhodnica naletela na sovražno zasedo in padel je vodnik. Zaseda je udarila tudi po naši koloni. Zaradi slabih zvez smo se morali vrniti. Naslednjega dne zvečer smo znova odšli na pot, takrat je kurirska zveza dobro delovala. Spotoma smo gledali kresove, po hribih. Tako

so se Dalmatinci pripravljali na slavlje 1. maja. V zalivu Draga pri Pakoštanah med nemškimi in ustaškimi postojankami so nas že čakali hrabri mornarji z barkami. Hitro smo se vkrcali in odpluli proti otoku Vrgade. Pred otokom nas je ustavila naša patrolna ladja ter nas preusmerila proti Kornatom. Kasneje smo zvedeli, da so se na otoku Vrgade izkrcali Nemci. Na otok Žiri smo prispeli zjutraj 1. maja, ko se je že dani. Tako smo se izgnili napadu, saj bi bili Nemci z nami nemara brž opravili, ker nismo imeli orožja, pustili smo ga namreč v enotah. Zjutraj sta v pristanišče na otoku pripluli ladji, s katerima so mornarji prevažali hrano z Visa na kopno. Na palubi sta imeli tudi po nekaj protiletalskih mitraljezov. S tema ladjama bi se zvečer tudi mi morali odpeljati na Vis.

Proti večeru smo se začeli zbirati, da bi se v mraku vkrcali. Prav tedaj pa se je pojavilo nad nami kot strela z jasnega nemško letalo. Nanj so začeli streljati z ladij, toda pilot je začel odmetavati bombe. Nas in ladij na srečo ni zadel. Ko je letalo odletelo, smo se vkrcali in odpluli precej pozno. Tihno smo ždeli v trupu. Na odprtem morju nas je zajel močan veter, neusmiljeno nas je premetaval. Ladja je bila preveč natovorjena, in lahko bi se potopila. Zato je poveljstvo sklenilo, naj se vrnemo na otok. Drugi dan zvečer smo končno odpluli. Mnogi med nami nikoli prej niso videli morja. Pred jutrom smo zagledali obrise otoka Visa. Nenadoma je pred nas zaplula velika vojaška ladja. To je bila angleška patrolna ladja. Tako smo zjutraj prispeli na otok Vis. Čez nekaj dni smo potovanje nadaljevali. Peljali smo se z ladjo Bakar. Morje je bilo mirno, noč pa spet temna. Pred zoro smo bili že

nekje blizu italijanske obale, pred pristaniščem Barija, kjer je bil naš cilj. Zagledali smo jato nemških letal, ki so ponoči napadla pristanišče. Ko smo se približali obali, smo videli še požare in goreče ladje.

V Bariju smo v nekem prehodnem angleškem taborišču čakali dva dni, nato pa so nas odpeljali v mesto Castro. Tam smo v našem taborišču srečali precej naših rojakov, zlasti bivših internirancev, ki so čakali na odhod v domovino. Dne 28. maja, 1944 je bil v Castru ustanovljen 1. mladinski letalski bataljon, razdeljen na štab in tri čete. Da ne bi sedeli brez dela, smo se učili in se udeležili strokovnega predavanja do odhoda.

Tako smo dočakali 23. avgust, ko so nas odpeljali s tovornjaki v predmestje Taranta. V temi smo se s čolni odpravili na potniško ladjo, prirejeno za prevoz vojaštva, ki je bila zasidrana daleč od obale. Toda odpluli smo šele naslednjo noč, ko se je zbralo spremstvo. V njem je bilo pet potniških ladij in šest rušilcev. Neke noči so nam po zvonicnikih napovedali alarm, nato pa smo zaslišali več močnih podvodnih eksplozij. Rušilci iz spremstva so zasledili nemško pomornico in jo začeli preganjati. Konvoj pa je pogosto spreminjal smer plovbe. Tako smo pluli mimo Malte proti Libiji, nato pa ob obali proti Egiptu, kjer so takrat Nemci še imeli Kretto in Grčijo. Po treh dneh smo zapluli v pristanišče Port Said. Ko smo se izkrcali, smo odšli na železniško postajo, kjer so nas čakali že pripravljeni vagoni. Po približno uri vožnje ob Sueskem prekopu smo prispeli do Grenkega jezera, nato pa smo zavili proti Suezu. V bližini je bilo veliko taborišče z mnogimi šotori, zraven pa večje letališče. Tam so imeli nočno letenje angleški letalci. Prav tako je bila na letališču tudi skupina naših pilotov, ki so se urili. Vsi skupaj so nas lepo sprejeli. V taborišču se nam je pridružila tudi skupina 79 naših kot četrta četa.

Tone Peternel-Igor

2

Uporni Poljanci

Spominski plošči na Remcovi in Pavletovi hiši v Delnicah

Zaradi vsega navedenega so tedaj domačijo povsem izropali. Naropano blago so naložili in odpeljali, živino pa odgnali. Gospodinjo Ano so ob umiku odpeljali skupaj z Janezom in Minko Mrak, s seboj v Škofjo Loko v zapor. Vse tri so potem poslali v Begunje in od tam v koncentracijska taborišča v Nemčijo. Podprivovčevu domačijo so pred odhodom zažgali. Vaščanom, ki so prihiteli na pomoč, se je posrečilo ogenj na hiši pogasiti in jo obvarovati, hlev in gepelj pa sta pogorela. Dnevni prostor v tej hiši so potem vaščani septembra 1944 uredili za šolo. Pouk v tej šoli je trajal vse do nemške ofenzive, 20. marca 1945. Kot partizanska učiteljica je v tej šoli poučevala Marica Naglič-Nuša, članica partije, občasno pa ji je pri pouku pomagala tudi Pavla Dolenc, po domače Tomažičeva iz Delnic, članica SKOJ.

Sredi avgusta 1944 so Nemci prijeli tudi gospodarja Franceta Kržišnika. Ta je potem, ko so mu Nemci požgali domačijo in ženo poslali v taborišče, delal na terenu kot član gospodarske komisije. Ker zaradi kratkovidnosti ni bil sposoben za opravljanje zahtevnejših nalog, se je pretežno zadrževal okrog doma in hodil na hrano k sosedu Torku. V te hiši so ga prijeli Nemci. Odpeljali so ga v Škofjo Loko, kjer so ga strahovito mučili in pretepali. Pri tem so se še posebno »izkazali« Srakarjevi iz Javorjev in Temincovi iz Mlake, ki so bili v službi gestapa.

Potem so ga poslali v Begunje in od tod v koncentracijsko taborišče Mauthausen. Ko so Nemci zaradi napredovanja zavezniških armad morali to taborišče evakuirati, je na poti v drugo taborišče omagal in 21. februarja 1945 so ga ustrelili.

Najbolj pa so Nemci in domobranci po Delnicah divljali ob zadnji nemški ofenzivi v dneh od 22. do 25. marca 1945. Tedaj so ropali po hišah, terorizirali vščane in delali najhujša grozodejstva. Požgali so tri hiše in ubili štiri člane družine Tomaža Dolenc-Klančarja, po domače Povleta iz Delnic. Tovariš Klančar je bil od poletja 1941 naprej eden izmed najbolj aktivnih in prizadevnih sodelavcev OF v Delnicah. Pred odhodom v partizane oktobra 1944 je bil sekretar partijskega biroja za tri partijske celice v tem območju. Po odhodu v ilegalo je bil nekaj časa član okrajnega načelstva NZ, potem pa je bil do svoje smrti, to je do 7. aprila 1945, ilegalni zaščitnik pri okrajnem načelstvu NZ Selca-Poljane.

Na veliko noč dne 1. aprila 1945 dopoldne so Nemci in domobranci od Mureta v Božičevem griču napadli nad Podprevalom pokrajinski odbor OF za Gorenjsko in njegovo zaščitno enoto. Pri preboju proti Delnicam in Gabrški gori je padel na Potočnici pri Delnicah dr. Stanko Škulj-Koko, tedaj sanitetni referent pri pokrajinskem odboru OF za Gorenjsko. Nad njim na griču vrh Potočnice pa se je v

brezizhodni situaciji sam ustrelil Jaka Štucin-Cvetko, tedaj sekretar oblastnega komiteja KPS in pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko. Ranjena sta bila Lojze Podobnik-Svejk, tedaj član OK KPS Kranj in sekretar OK SKOJ Kranj – in borec zaščitnega bataljona pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko Franc Kralj iz Kranja. Ta dva ranjenca so potem izročili v varstvo Tomažu Dolencu-Klančarju. Odpeljal ju je v opuščeno zemljanko v Božičevem griču nad Podprevalom, v katero so se ob hajkah zatekali terenski politični delavci. Ko so v soboto, 7. aprila, nenadoma prišli v Javorje domobranci od Mureta in potem šli v hajko in prečesali območje Predol in Božičevega griča, so pri tem v neki gošči blizu zemljanke odkrili Klančarja in oba ranjenca. Klančar je takoj padel. Bil je zadet v glavo. Ubil ga je njegov nekdanji prijatelj iz fantovskih let, po domače Riglovec iz Gabrške gore (ali Sv. Florjana?). Ta se je s tem »junaštvom« sam pobahal pri Jernaču v Gabrški gori, ki leži blizu Božičevega griča. Lojze Podobnik-Svejk se je tedaj sam ubil z bombo, da ga domobranci ne bi dobili živega v roke. Franc Kralj, ki je skočil navzdol po grapi in bil pri tem zadet v glavo, pa je ostal pri življenju. Ker je bil v globoki nezavesti, so domobranci mislili, da je mrtev. Zato so mu sezuli samo škornje in pobrali, kar je imel vrednega. Naslednje dopoldne so Nemci in domobranci spet hajkali v tistem območju. Pri tem so v Podprevalu naleteli na tri partizane, in sicer na Bernarda Nagliča-Milosa in njegovega brata Albina Nagliča-Jastreba, oba po domače Suštarjeva iz Delnic, in na nekega borca iz Jesenic, člana enote VDV, ki je bil z njima. Ti so se prejšnji večer zatekli v Podprivovčev mlin in skušali zbežati po grapi navzgor.

Bernarda Nagliča, ki je bežal po poti ob potoku navzgor proti Nacetu, so opazili Nemci, ki so bili na vzpetini pred Torkovo hišo.

Streljali so in ga zadeli, da je obležal pod njimi ob poti pod Nacetovo hišo. Albin Naglič in borec z Jesenic, ki sta tekla navzdol proti Delnicam, pa sta naletela na drugo skupino Nemcev, ki so ju ranili ter ujeli.

Odpeljali so ju s seboj in ju potem pri Škofji Loki ustrelili. Zaradi vsega tega so lahko vaščani odšli reševati ranjenega Franceta Kralja v Božičev grič šele v nedeljo popoldne, to je en dan potem, ko je bil ranjen. Prišli so s krstami, da bi odnesli in pokopali padlega Klančarja in padlega Svejka. Tovariša Kralja so kar v krsti odvežli po grapi navzdol proti Podprevalu, kjer so ga potem obvezali, očistili in oblekli v sveže perilo. Odnegli so ga na Bezelj v neko gosto grmovje, kjer so mu uredili ležišče in zavetje. Tam je bil kakšen teden dni, potem pa so ga odpeljali na zdravljenje v Franjo. V Bezelj sta mu hrano nosili Remcova mama in Franca.

Med vojno je bilo v Delnicah 27 hiš in prav toliko gospodinjstev s skupno 130 prebivalci. Iz Delnic je bilo v partizanih 25 mož in fantov. Dva, in to Anton Šubic-Grapar, po domače Ocvirk, ki je bil kovač, in Vinko Dolenc-Vilhar, Astarjev iz Delnic, ki je bil krojač, pa so partizani mobilizirali in potem dali na voljo okrajni gospodarski komisiji, ki ju je pustila doma, da sta v svojih delavnicah delala za potrebe in po naročilu partizanov in po možnosti seveda tudi za drugo prebivalstvo. Od 25 partizanov jih je 12 padlo, ostalih 13 pa je vojno preživel. Kot smo že rekli, so nemški esesovci 25. marca 1945 pobili pet vaščanov, dva aktivista pa se nista vrnila iz koncentracijskih taborišč. Skupno je za cilje NOB padlo in bilo ubitih 19 vaščanov in vaščank ali skoraj vsak 6. prebivalec te vasi.

Na nasprotni strani pa so padli ali bili ubiti 4 vaščani, in to dva, ki sta proti koncu vojne odšla k domobrancem, eden je bil likvidiran zaradi izdajstva, drugi pa je bil jeseni 1942

Na drugem bregu Sueške prekopa, nedaleč od nas, je bilo veliko taborišče El Shatt, kjer so bil nastanjeni begunci iz Dalmacije in nekaterih drugih pokrajin. Večkrat smo obiskovali taborišče in občudovali red in življenje v njem. Obiskovali smo tudi

sti, ki naj i leteli na jurišnikih IL-2, lovci smo odpotovali v Krasnodar, 27 fantov pa je odšlo v Engels, da bi se naučili leteti na bobnikih PE-2. Krasnodar, ki leži ob reki Kubn, je imel veliko šolo pilotov lovcev. Hitro smo se seznanili z ruskimi tovariši.

Tehnični kader 2. eskadrilje na vajah pred odhodom v domovino

naše letalce na bližnjih letališčih ter si ogledali bližnja mesta.

Konec septembra smo se odpeljali proti Kairu. Takoj ko smo zapustili Suez, se je začela prava puščava. Okoli poldne smo se pripeljali v predmestje Kaira in počakali spremstvo policistov. Skozi mesto smo prepevali partizanske pesmi, s prvega tovarnjaka pa je vihrala tudi naša zastava. Pozno ponoči smo prispeli v Aleksandrijo in se vkrcali na neko holandsko ladjo. Z njo smo odpluli v Haifo v današnjem Izraelu. Od tam so nas zopet s tovarnjaki odpeljali v neko taborišče nedaleč od Nazareta, kjer smo več dni čakali, nato pa nadaljevali pot prek Iraka proti Perzijskemu zalivu, skozi Bagdad in Basro. V Teheran smo se peljali z vlakom.

Na železniški postaji v Teheranu smo se prvič srečali z Rdečo armado. Angeški spremljevalci so nas izročili sovjetskim. Za nas je bilo to veliko doživetje. Še v isti noči smo se odpeljali z vlakom proti severu in se naslednjega dne zjutraj izkrcali v mestu Bender Šah na obali Kaspijskega morja. Od tam smo z ladjo potovali do Bakuja, kjer smo se izkrcali in vstopili v vlak. Peljali smo se do mesta Grozni, kamor smo prispeli pozno zvečer. Sovjetski spremljevalci so nas določili, v katero šolo pojde kdo. V Groznom so ostali ti-

Drugače pa so bile zaradi vojne in drugih okoliščin zelo hude življenjske razmere. Prvega novembra smo začeli pouk v ruskem jeziku, ki ga nismo znali. Šolanje je zahtevalo od nas veliko požrtvovanja in naporov, morali smo se odreči vsemu drugemu. Po štirih mesecih so nas poslali na letališče Korenovskaja, sledil je praktični del pouka.

Prvega maja 1945 je bil ustanovljen naš prvi letalski polk v inozemstvu. Devetega maja je bil uradni konec druge svetovne vojne v Evropi. Mi smo se še naprej urili in učili. Avgusta smo naredili vse izpite, 5. septembra pa je bilo slovesno praznovanje konca šolanja. Prejeli smo nova letala jak-3 in se začeli pripravljati za prelet v domovino. Čez nekaj dni smo krenili na pot. Letala so pilotirali naši piloti, nekaj mehanikov je potovalo s transportnimi letali, drugi pa so se vkrcali na vlak. Po petih pristanskih smo prispeli v Beograd, jaz sem se vozil s transportnim letalom. Ko smo prileteli nad Jugoslavijo, nas je pilot opozoril na to. Zajelo nas je nepopisno veselje. Pristali smo 14. septembra na letališču Zemun. Sprejeli so nas predstavniki generalštaba in komande letalstva z generalom Pircem na čelu. Čez dva dni pa je naš polk obiskal tovariš Tito.

Danilo Slavec

Le kaj neki išče Anuška vsako leto na Mežakliji? Bolničarka Anuška in bratje Aleš

Že od jeseni leta 1942 je na Mežakliji delovala odredna bolnišnica, ki so jo spomladi preimenovali v Ambulanto-D. Niti partizani niti aktivisti in civilisti niso nikoli rekli: »Bil sem v ambulanti na Mežakliji,« ali kje drugje. Za vse nas so to bile bolnice in tako še danes govorimo.

Čez poletje so bili ranjenci in osebe v dveh šotorih pod skalno v strmeh pobočju Mežaklje nad Jesenicami. Na jesen, ko je bilo treba misliti na prezimovanje, so se preselili na vrh Mežaklje, na Planski vrh. Tu so v smrečevju postavili leseno barako, v kateri je bilo decembra 1943 leta 22 ranjencev. Vodja ambulate (bolnice) je bil Jeseničan Viktor Kiršner-Vinko, bolničarka Mara Aleš-Anuška, kurir Franc Šmid-Ljubo iz blejske okolice, ki je v ambulanto prišel kot bolnik in nato ostal kurir. Vsi trije so dočakali osvoboditev, od teh pa je živa le še Anuška. Ambulanto je občasno obiskoval dr. Edvard Pohar, v sili pa so prosili za pomoč jeseniške in blejske zdravnike, civiliste.

Bolničarka Mara Aleš-Anuška je bila rojena leta 1911 na Prevaljah na Koroškem. Ko je bila stara dvajset let, je prišla za natakarcico v gostilno pri Konjiču na Javornik. Edini vhod in izhod v železarske obrate na Javorniku je bil le nekaj metrov naprej od te gostilne, zato je bilo v njej vedno dovolj delavcev. Poslušala je njihove pomenke, se z njimi pogovarjala in postopoma dojemala, kaj žuli delavce, kaj pomeni delavska enotnost in boj za večje pravice in proti izkoriščevalskemu kapitalu.

Pri Konjiču niso točili samo pijače in stregli hrano, ampak so širili tudi napredno literaturo. Skriva so prodajali brošuro gorjanske revolucionarke Marije Žumer (1900 Spodnje Gorje – 1944 Ravensbrück), ki je bila osem let na izobraževanju in delu v Sovjetski zvezi. Leto dni po vrnitvi (1936) jo je policija aretirala. Iz Ljubljane so jo odpeljali v zloglasno beograjsko Glavnjačo. Po vrnitvi je junija 1937 izšla njena brošura: Marija Žumer: 70 dni v »Glavnjači«. Opis osebnih doživetij.

Zaradi razpečevanja te brošure v Konjičevi gostilni je policija v njej opravila preiskavo in med drugim zasliševala tudi natakarcico Mara-Anuško. Od Konjiča je Mara šla za natakarcico v Hotel Pošta na Jesenice

in se v tem času poročila z delavcem Rudolfom Alešem. Bilo je to tri leta pred vojno. Med vojno je morala Mara na delo v železarno. K sreči ji je zdravnik dr. Čeh predpisal, da jo morajo

Partizanska bolničarka Anuška, fotografirana takoj po vojni

zaradi zdravja dati na delo na tovarniškem polju. Z možem sta stanovala na Blejski Dobravi.

Sedemnajstega maja 1943 so na Blejski Dobravi aretirali 32 oseb, osumljenih sodelovanja z NOB. Rudolfa Aleša so aretirali med delom v livarni železarne. Nekdo jo o tem obvestil Maro. Brez omahovanja je takoj zapustila vas in se priključila Poključskemu bataljonu Gorenjskega odreda. Iz bataljona so jo premestili v ambulanto na Mežaklijo.

V začetku julija leta 1943 so partizani ubili dva nemška policista, ki sta na Kraljevo polje v Begunjah pripeljala dvajset zapornikov, da bi pospravili seno. V begunjski graščini so namreč redili tudi živino. Kot povračilni ukrep so Nemci sedmega julija na tem polju ustrelili dvajset zapornikov, med njimi Rudolfa Aleša. Bolničarka Anuška je postala vdova.

Pred vojno so iz Bele pri Predvoru na Jesenice prišli trije bratje Aleš, za njimi pa še njihova pol sestra Milka Aleš. Le-ta se je zaposlila kot služkinja pri vdovcu Matiji Roglju, ki mu je žena zapustila štiri otroke. Čeprav je bil Matija precej starejši od Milke, se je z

njim poročila leto dni pred vojno.

Franca Aleša in njegovega svaka Matijo Roglja so gestapovci aretirali v začetku julija 1941. Tistega dne so zaprli okrog dvajset oseb na Jesenici. To je bila prva skupina, ki je bila aretirana zaradi suma sodelovanja z OF. Organizator Osvobodilne fronte Jože Šavli je imel doma spisek privrženec Osvobodilne fronte s podatki, kdo od teh ima orožje in kakšno. Franc Hafner, ki je stanoval v isti hiši, mu je izmaknil ta spisek in ga izročil gestapu. Franc Aleš je bil leto dni v Begunjah, nato so ga ustrelili. Ljudje so govorili, da so ga zato, ker je v prvem letu kopal jame za talce in je preveč videl in vedel.

Andrej Aleš je bil hlapec pri veletrgovcu čufarju. V decembrski vstaji leta 1941 se je priključil Jeseniški četi. Februarja leta 1942 je bil med udeleženci boja na vrhu Stola.

Dne 4. maja 1942 se je komandir Jeseniške čete Polde Stražisar napotil v zgornjo savsko dolino. Spremljala sta ga borca Ivan Reven in Andrej Aleš. Spotoma so nameravali pri kmetu Zimi na Dovjem opraviti manjšo prehranjevalno akcijo, ker so bili brez hrane. Pri tem namenu so jih presenetili dovski orožniki. Reven je bil ranjen v roko, Andrej je hudo ranjen obležal v vasi, le Stražisar se je izlekel brez praske. Andreja Aleša so pripeljali v begunjske zapore in ga zaprli v samico. Njegov svak Rogelj, ki je bil že skoraj leto dni zaprt v Begunjah, je takrat delal v kuhinji. Poleg drugih opravil je po celicah nosil zapornikom hrano. To mu je omogočilo, da je prišel v stik z Andrejem in mu je nosil več hrane. Nemci namreč niso vedeli za sorodstveno povezavo med Andrejem Alešem in Rogljem (ki je bil poročen z Andrejevo polsestro).

Nekega dne, ko mu je Rogelj prinesel hrano v celico, oziroma skušal dati skozi lino v vratih, je videl, da je Andrej mrtev; ustrelili so ga med zasliševanjem in mučenjem v celici. Verjetno v besu, ker jim ni hotel odgovarjati na vprašanja.

Tako so nesrečno umrli trije bratje Aleš.

Kljub tragični smrti svojega moža in svaka to ni strlo Anu-

ške. Kot bolničarka je bila pri mnogih operacijah, ko je tekla kri, ranjenci pa so kričali.

Nekega zimskega dne decembra 1943, ko je pomagala zdravniku pri amputaciji noge ranjencu, ji zdravnik reče: »Anuška, ranjenec je izgubil mnogo krvi. Slaboten je. Ko se zbudi in v naslednjih dneh mu dajte šodó!«

Za pripravo te jedi so potrebnajca, sladkor in vino.

A kje naj to dobi?

Spomnila se je prijateljice, ki je bila natakarcica v hotelu Jeklar, zdaj hotel Jelovica na Bledu. V tistem hotelu pa so bili tudi gestapovski uradi in stanovanja za nemške funkcionarke.

Ko je oblečena v kmečko dekle hitela proti Bledu, si je mislila: Gestapovci bi bili srečni, če bi me lahko tja peljali z avtom. Seveda kot aretiranko, žensko, ki jim je utekla tik pred aretacijo.

Nihče na Bledu ni posumil v žensko tridesetih let. Na Mežaklijo je prinesla vse, kar ji je naročil zdravnik.

»Velikokrat sem šla na Mežaklijo,« mi je rekla Anuška, ki živi na Javorniku pri Jesenicah, »in iskala skrito steklenico. Kar precej veliko. Imeli smo skrito v bližnji barake (bolnice). Za vsakega ranjenca

Mara Aleš-Anuška

in bolnika, ki smo ga sprejeli na zdravljenje, smo imeli karton s potrebnimi podatki. Čim sem novica popisala, sem karton odnesla v tisto steklenico. Bila je v zemlji, pokrita z ruševino. Zgnila zagotovo ni. Toda nikakor je ne morem najti. Ljudje pa me sprašujejo, če iščem gobe...

Jože Vidic

nekaj časa pri raztrgancih, kasneje pa je umrl nekje v nemški vojski.

Ob zadnji sovražnikovi ofenzivi so v četrtek, 22. marca 1945, dopoldne vdrl v Delnice od delki domobranci in velika enota esesovske policije. Prišli so s treh strani hkrati: iz Javorjev, po poti, ki vodi ob Ločivnici iz Podobena v Delnice in z Gabrške gore. Verjetno so upali, da bodo v Delnicah, tem »komunističnem gnezdu«, uspeli dobiti v klešče kakšno skupino partizanov ali političnih delavcev, ki so se običajno tu redno shajali. V nekatere hiše so prej vdrl domobranci, v druge pa Nemci. K Tonetu v Delnice so prvi prišli domobranci. Ti po prihodu sploh niso šli v hišo, to je v dnevi bivalni prostor, ampak so se takoj napotili po stopnicah v zgornje prostore in preiskovali. Pri tem so pobirali vse, zlasti še živila: kruh, slanino in drugo meso ter vse to tlačili v svoje nahrbtnike. Pri tem ropanju je bil še posebej »prizadeven« Oblakov Janez iz Brodov.

Kmalu za njimi so prišli v hišo k Tonetu esesovci. Ti so si hišo ogledali in domobranci nagnali. Nato se je v hišo vselil štab enote SS, ki je prišla v Delnice. Domače so spodili iz hiše v kuhinjo. Mizo so porinili v kot k peči, kjer se je namestil štab. V ves ostali prostor pa so nanosili slamo, na kateri so potem ležali.

V hišo Jurija Mraka, po domače Jelarja, pa so prvi prišli Nemci. Tudi ti so bili zelo surovi. Vse prostore v hiši, tako v pritličju kot v prvem nadstropju in pod streho, so pretaknili in preiskali in pri tem kradli in jemali vse, kar se jim je zdelo vredno. Med drugim so vzeli tudi nekaj koles. Tudi pri Jelarju so nanosili v hišo slamo in domače izrinili v kuhinjo. Enako je bilo tudi pri drugih hišah. V vsako hišo so naselili 10 do 15 policistov, ponekod pa tudi več.

Tisto dopoldne je malo pred Nemci in domobranci prišel nekje izpod Četene ravni po bližnjici prek njiv in travnikov v Delnice Franc Krajnik-Jernac, po domače Potočnikov

iz Breznice. Ta je bil tedaj intendant pri komandi 1. gorenjske releejne linije. Spotoma se je zglasil pri Tonetu, potem pa je odšel skozi vas k Suštarju, kjer je takoj po prihodu dal Marici pismo, da bi ga oddala naprej. Nato pa se je z njo v veži pogovarjal. V tistem trenutku so planili skozi vrata esesovci, ga zgrabili, razorožili in zvezali. Ti Nemci so prišli v Delnice z Gabrške gore. Opazili so ga že, ko je šel skozi vas. Pritajili so se v grmovje in opazovali, kam bo šel. Ko je zavil v hišo k Suštarju, so se hitro približali in planili noter. Marica je takrat šla v hišo in pismo hitro pojedla. Ko so Nemci zatem hišo preiskali, niso našli ničesar. Jernača so odgnali na štab k Tonetu, kjer so ga zaslišali in potem zaprli v klet. V kleti je bil zaprt in pod stražo vse tri dni, to je do njihovega odhoda iz Delnic. Vmes so ga še nekajkrat zasliševali. Domači niso opazili, da bi mu bili Nemci dali kaj jesti. Tudi Tonetovim niso dovolili, da bi mu bili dali hrano.

Čez nekaj časa so tisti dan Nemci zopet prišli k Suštarju ter Marico nekam odpeljali in jo zasliševali, vendar so jo kasneje spustili domov. Domobranci so hodili po vasi, se šopirili in vohljali ter v pogovorih z vaščani iskali informacije in dopolnjevali podatke, ki so jih imeli o posameznih borbah in aktivistih. O vsem so bili kar dobro obveščeni. Med domobranci je bil tudi Lovro Dolenc, po domače Ajtarjev iz Delnic, vendar se je ta držal bolj v ozadju. Pri vohljanju in pozvedovanju pa je bil posebno prizadeven Franc Stanonik, po domače Mežnarjev z Gabrške gore. O vsem, kar so vedeli ali pa izvahali v pogovorih z vaščani, so potem poročali nemškemu štabu, ki je bil pri Tonetu. Ta je potem ukrepal in določal domobranci njihove naloge. Proti večeru so domobranci nekam odšli, Nemci so pa ostali v vasi.

Drugi dan, v petek, 23. marca, so domobranci ponovno prišli v Delnice. En oddelek je prišel z Gabrške gore, drugi pa iz Predol v

zaselek Podpreval, ki sicer pripada vasi Delnice. Oddelek, ki je prišel v Podpreval, je takoj šel v hajko ob potoku navzgor v Zaklančarjevo grapo. V to grapo pa sta se tisto jutro zatekla skrit pred Nemci in domobranci v gosto grmovje brez orožja Jurij Mrak-Miroljub, po domače Jelar iz Delnic, in Peter Oman-Zaro iz Javorjev. Miroljub je bil tedaj član odseka za prehrano pri pokrajinskem odboru OF za Gorenjsko, prej pa načelnik okrajne gospodarske komisije Selca-Poljane. Zaro pa je bil član okrajne gospodarske komisije. Orožje in nekaj opreme sta pustila na Požarju, zaraščenem grebenu nad Zaklančarjevo grapo, kjer sta se zadrževala ves prejšnji dan in tudi prespala. Ko so domobranci šli navzgor po grapi in pri tem prečesali celotno območje, so v robidovju odkrili Miroljuba in Zaro. Ko sta ta dva skočila, so vžgali po njih. Zaro je bil takoj mrtev, Miroljub pa je bil ranjen v ramo. Čeprav jih je prosil, naj mu prizanesajo, so ga ubili s tremi globokimi vbodi z nožem ali bajonetom v hrbet in v vrat. Mrtvemu so odvzeli nahrbtnik z jestvinami, mu sezuli škornje, sneli poročni prstan in uro ter vzeli dežni plašč in denarnico z dokumenti in slikami obeh hčer in družine. Iz dokumentov so ugotovili, kdo je. Ko so potem prišli v Delnice, jih je nekaj odšlo k Jelarju, kjer so kazali slike in odvzete predmete ter se bahali, »da so to partizansko svinjo, ki je z ropanjem in plenjenjem živel in živine povzročila ljudem že toliko zla in velikansko škodo«, zdaj le dobili in ubili. Pri tem so seveda imeli v mislih zaplembe hrane in živine za partizansko vojsko pri raznih izdajalcih in nasprotnikih NOB.

Ranjeneja Jelarja je zaklal Ruprehtov Pavle iz Bitenj, tedaj domobranec v postojanki v Zabnici. S tem »junaštvom« se je naslednji dan, v soboto, 24. marca, sam pobahal pri Iletu, kamor se je prišel izživljat s tem, da je Iletovim pripovedoval, kako je minulo noč domobranska zaseda, v kateri je bil tudi on, v

Javorjah ubila tri partizane. Povedal je, da je bil med temi tudi Iletov Jože. To je Ruprehtov Pavle ugotovil iz kolesarske knjižice, ki jo je dobil pri padlem Jožetu. Skupno z Jožetom sta tedaj v Javorjah padla tudi Matevž Dolenc, po domače Kršičev iz Volče, in Jurij Potrebuejš, po domače Pompežev iz Suše. Tedaj je domobranec pripovedoval tudi, kako je bilo prejšnji dan, ko so ubili Jelarja. Dejal je, da jih je Jelar prosil za milost zaradi dveh majhnih hčerkic in družine. Ker pa je Jelar s svojim delovanjem mnogim ljudem in družinam že povzročil toliko zla in vsega hudega, mu kljub temu niso prizanesli. In krvnik, ki je izvršil ta zločin, je bil Pavle. (Ta je po vojni živel v Orehu pri Kranju. Kakor sem slišal, je lansko leto umrl).

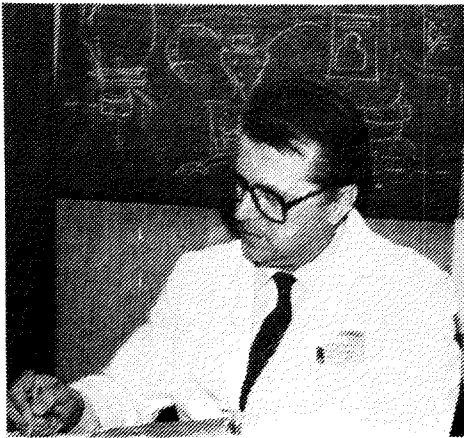
Oddelek domobrancev, ki je prišel v petek v Delnice z Gabrške gore, je bil iz postojanke pri Muretu. V tem oddelku je bil tudi Mežnarjev Francelj z Gabrške gore. Ti domobranci so spotoma opravili preiskavo pri Ogelčarju in pri Štantmanu, kjer pa niso našli ničesar obremenilnega, čeprav so se pri obeh domačijah, ki sta bili na samem partizanski pogosto zadrževali. Še posebej ob sovražnikovi ofenzivi in hajkah. To je bilo najbrž domobrancem znano, saj je med njimi razen Mežnarjevega Francelja bilo še nekaj drugih domačinov. Od tej preiskavi so v Štantmanovem hlevu opazili konja. Tega so odgnali s seboj čes da je partizanski, ker jim je znano, da pri Štantmanu nimajo konja. Štantman jim je pripovedoval, da so v zmoti in da je konj Iletov, ki mu ga je posodil za oranje za spomladansko setev, vendar mu niso verjeli. Ko so prišli v vas, so konja privezali za leto Tomažiceve drvarnice. Nato jih je nekaj odšlo k Iletu, kjer so pogledali v hlev. Konja ni bilo, zato so Ileta vprašali, kje ga ima. Povedal jim je, da ga je posodil Štantmanu za oranje. Nato so mu rekli, da je njegov konj pri Tomažicevi drvarnici in da lahko gre ponj.

(se bo nadaljevalo)

Pogovori z revmatologom

Doktor znanosti, docent, dr. Anton Franović, ki je že skoraj dve desetletji vodja zdravstva v Termah Čatež, je napisal knjigo o revmi Pogovori z revmatologom. Poleg bolezni na hrbtenici, negibljivosti, išiasu in mnogih drugih zelo uspešno zdravi v Čateških Toplicah tudi revmo in giht. Prav slednji bolezni je dr. Franović posvetil svojo zadnjo knjigo Pogovori z revmatologom, ki je v srbohrvatskem jeziku že izšla, slovenski prevod pa bomo dobili v prihodnjem mesecu. Knjigo bo poslala na trg Državna založba Slovenije iz Ljubljane.

Iz prepotrebne knjige, ki je napisana v prijetnem jeziku pogovora z bolniki, objavljamo nekaj odlomkov iz XII. poglavja: URIČNI ARTRITIS.

Prikaz bolezni

Urični artritis (protin, podagra) je presnovno-vneto-degenerativna bolezen enega ali več sklepov, ki se razvije pri presnovnih motnjah, imenovanih urična diateza. Gre za motnjo v presnovi uratov (soli sečne kisline) v organizmu, to je za povečanje količine sečne kisline v serumu (hiperurikemija), za ponavljajoče se napade uričnega artritisa v raznih sklepih, za odlaganje uratov v slabo prekrvljenih tkivih in za nagnjenost k ledvičnim kamnom.

Akutni urični artritis

Mehanizem akutnega napada uričnega artritisa ni popolnoma pojasnjen, čeprav je znano, da je hiperurikemija pogoj za nabiranje uratov v sklepu ali njegovi okolici. Usedle kristale sečne kisline požro bele krvničke (fagocitoza). Okvarjeni od kristalov, ki so jih levkociti požrli kot fagocit, sproščajo ti encime, ki dražijo notranjo sklepno ovojnico in izzovejo hudo vneto reakcijo. V tem mehanizmu okvare nastaja več mlečne kisline, zato se lahko useda več uratov v sklepni prostor. Vnetje tako pravzaprav vzdržuje samo sebe.

Najpogostejše je vnet korenski sklep nožnega palca. Vendar lahko vnetje prizadene katerikoli drug sklep. Bolečina, ki je zelo huda, se poveča pri najmanjšem gibu ali celo pri rahlem dotiku (celo če se bolnik dotakne odeje). To je prvo in najizrazitejše znamenje akutnega uričnega artritisa. Utrujenost, nerazdražljivost, krči na nogah in podobna bolezenska znamenja ne napovedujejo zmerom napada artritisa, se pa neredko pojavijo nekaj ur pred napadom.

Kronični urični artritis

Kakšnih deset let po prvem napadu akutnega uričnega artritisa preide bolezen v kronično obliko, ki se po kakovosti in obsegu razločuje od akutne. Prizadene večje število sklepov (poliartritis) in zapušča trajne morfoške in funkcionalne posledice. V nasprotju z akutno vnetimi sklepi se sklepi med napadi kroničnega uričnega artritisa deformirajo in ostanejo funkcionalno manjvredni tudi po napadu. Sklepi so zmerno otekli, boleči, rentgenološko značilno spremenjeni z uratičnimi žmulami (tofi) v sklepem tkivu in okolici sklepa ter z degenerativnimi artotičnimi spremembami (sekundarna artroza).

Zdravljenje uričnega artritisa

Čeprav je urični artritis najpogostnejši, ni vedno najhujše znamenje urične diateze. Hiperurikemija je temelj celotne problematike. Njeno zdravljenje je bistveno pri uričnem artritisu, nič manj pomembno pa ni pri vseh drugih zapletkih urične diateze. Pri hiperurikemiji je poglavitna skrb, da skušamo zadržati vrednosti sečne kisline v fizioloških mejah (300 mikromolov/l pri ženskah in 350 mikromolov/l pri moških). Napad zdravijo z velikimi odmerki nesteroidnih antirevmatikov, najbolje indometacinom v odmerku 150 mg (trikrat dve kapsuli na dan) ali klinorilem (dvakrat tri v naslednjih desetih dneh). Velikih odmerkov pirazolonov (fenilbutazen, butazolidin) se izogibamo, ker lahko okvarijo kostni mozeg in mlade krvničke.

Medikamentno zdravljenje podpremo z izdatnim počitkom in mirovanjem sklepa med napadom. V prvih dneh akutnega uričnega artritisa pomagajo (za zmanjšanje bolečine) hladni ob-

kladki (vrečica z ledom). Kljub temu da v presledkih med napadi akutnega uričnega artritisa ni težav, je treba vseeno stalno nadzorovati količine sečne kisline z zdravljenjem in dieto z malo purini. Hiperurikemijo zdravimo z zdravljenjem, ki povečujejo izločanje sečne kisline skozi ledvice (urikuriki), ali z zdravljenjem, ki preprečujejo sintezo sečne kisline v serumu (urikostatiki).

Podatki o bolniku

A. R., star 38 let, kmet, boleha za uričnim artritisom že štiri leta.

Zgodovina bolezni

Doslej je imel sedem napadov akutnega uričnega artritisa, in sicer štirikrat na bazalnem sklepu palca na levi nogi, druge pa na istem sklepu druge noge ali v levem kolenu. Petkrat je imel napad poleti, v vročini po napornem delu na polju, ko je tekočino nadomeščal z bevando (vino z vodo), dva napada pa je dobil po obilni večerji in dobri pijači. Od zadnjega napada je minilo pet mesecev. Zdravi se z alopurinolom (zilorik po eno tableto na dan) in ohranja koncentracijo sečne kisline pod 375 mikromolov/l. Trenutno nima težav.

Stanje bolezni

Videz in funkcija ročnih in nožnih sklepov sta normalna. Sečna kislina v serumu ima 375 mikromolov/l. Krvni pritisk 18/11,3 Pa. Nima težav ali sprememb na drugih organih. Drugi hematološko-biokemični izsledki vključno s sečem so normalni.

Pogovor

A. R. Trenutno me najbolj zanima prognoza moje bolezni, predvsem možnost novih akutnih napadov. Zdaj sem sicer že skoraj pol leta brez težav, vendar se bliža čas letnih poljskih opravil, in ta čas je zame koščljiv.

R. Vem, da je bilo doslej pri vas tako in da si težko predstavljate drugačen nadaljnji potek. Upoštevati moramo vse, kar vpliva na prognozo bolezni. Ne smemo tudi pozabiti novih momentov, na primer tega, da zdaj jemljete alopurinol. Zilorik je vaše trajno zdravilo, čeprav lahko groba napaka pri jedi in pijači, kot na primer nadomeščanje potrebne tekočine z vinom, pa čeprav razredčenim z vodo, deluje prognozično neugodno. Torej se morate zavedati, da zilorik ne prepreči popolnoma napadov uričnega artritisa. Mislim, da je to tudi odgovor, ki ste ga pričakovali glede prognoze vaše bolezni v mesecih, v katerih ste v prejšnjih letih imeli pet od skupno sedmih napadov.

A. R. Ne razumem dobro tega z vinom. Pozimi popijem do pol litra na dan, seveda z vodo, pa to še nikoli ni povzročilo napadov. Poleti pa je drugače in ne vem, zakaj.

R. Moram vas spomniti, da sva zdaj govorila o času pred zdravljenjem z zilorikom. Če veša, da zilorik nekako dopušča malo večjo količino alkohola, si morava razložiti vlogo alkohola kot izzivalca vnetja. Gre za vse alkoholne pijače in ne le za vino.

Alkohol izzove napad uričnega artritisa takole: etanol (etilni alkohol) v človekovem serumu oksidira v mlečno kislino, ki zmanjšuje izločanje sečne kisline skozi ledvice. Drugače povedano, alkohol posredno zveča količino sečne kisline v serumu. Če se temu pridruži še močno potenje, kot pri vas poleti, se skisa seč, in se zato poveča usedanje uratov v ledvicah in nastajanje ledvičnih kamnov.

A. R. Kaj pa dieta? Že dosti sem slišal in bral o hrani z malo purini – o dieti brez drobovine. Držim se je že od prvega napada naprej. Koliko se lahko s tako strogo dieto vpliva na količino sečne kisline v krvi?

R. Stroga dieta lahko zmanjša količino sečne kisline v serumu za največ 60 mikromolov na liter oziroma 1 mg %, odvisno od vrste hiperurikemije. Bolj pomembno od tega, koliko bo dieta zmanjšala nivo sečne kisline v serumu, pa je, da neustrezna prehrana poslabša nezadostno nadzorovano hiperurikemijo.

A. R. Kako pravzaprav deluje zilorik?

R. Zilorik pripada skupini zaviralcev sinteze sečne kisline, s čimer zmanjša možnost nastajanja večje koncentracije v krvi.

A. R. Verjetno bom moral to zdravilo jemati več let. Zato me zanimajo njegovi neželeni učinki.

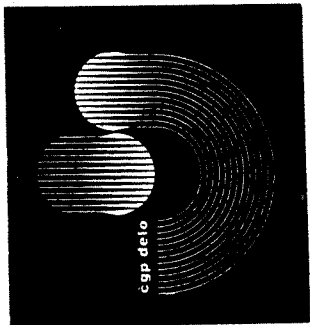
R. Zdravilo dobro prenašajo in ne povzroča hujših organskih okvar. Mogoči so izpuščaji na koži in želodčne težave; zvečine minejo, če zmanjšamo odmerke zdravila. Pojavita se lahko bljuvanje in driska, vendar takoj ponehata, če bolnik neha jemati zdravilo. Zakaj to vprašujete, saj vi zdravilo dobro prenašate?

A. R. Vprašal sem zato, ker so me začeli zdraviti z zelo majhnimi odmerki.

R. To smo storili zato, ker bi terapija z velikimi odmerki na začetku zdravljenja lahko izzvala napad uričnega artritisa.

A. R. Ali pri meni obstaja možnost, da bolezen postane kronična?

R. Ta možnost je majhna, ker smo storili vse za preprečitev novih napadov. Seveda je vprašanje težkih poljskih opravil in preprečevanje bolezni v vaših rokah. To pomeni, da so prognoza vaše bolezni kot tudi možnosti, da se z leti razvije kronični artritis, odvisne od vas samih. Redne kontrole sečne kisline v krvi vsaj vsaka dva do tri mesece, jemanje zilorika, dieta in izogibanje že omenjenim kvarilom, vam dajejo upanje, da vaša bolezen ne bo kronična.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

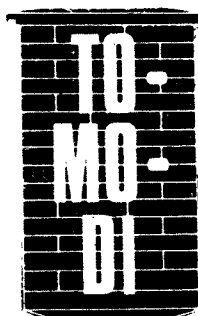
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kislodoporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

KUPON

Prosim, pošljite mi informativno gradivo in cenik storitev na naslov:

Prva slovenska partizanska kolesarska transversala v besedi in sliki:

500 kilometrov pogumnih kolesarjev

V torek, 8. maja, je natančno ob 9. uri in 40 minut krenila iz Ljubljane ekipa 18 kolesarjev, ki so jo sestavljali aktivni in upokojeni delavci organov za notranje zadeve, na 500 kilometrov dolgo pot iz Ljubljane na Dolenjsko, Notranjsko, Primorsko, Gorenjsko in spet v Ljubljano. Samo sedem minut zatem, ko so kolesarjem zaželeli srečno pot predstavniki organizatorja KD Rog-Franek, pokrovitelja tednika TV-15 Naš tovariš, predstavnica konference OOSZ RSNZ in predsednik kolesarske sekcije kluba upokojenih delavcev organov za notranje zadeve Maksa Perca iz Ljubljane Dušan Rozman-Orlov, je začelo deževati. Dež, mraz, burja in sneg so bili zatem najbolj zvesti spremljevalci karavane.

Kolona kolesarjev se je prvič nekoliko raztegnila že na šmarnskem klancu le pet ali šest kilometrov pred Grosupljem. Prijaznemu povabilu kolesarjev tamkajšnjega društva na požirek toplega čaja se ni bilo mogoče odreči, in že je bilo dovolj, da sta mimo, po sosednji ulici, zdrvela Janez Vinkler in Jože Mužič. Ubežnika je karavana dohitela šele v vasi Krka, ko sta si ravnala premrzle in od lukenj na cesti pretresene kosti.

Po šestdesetih kilometrih vožnje sta Kočevski Rog in cesta, ki vodi do Baze 20, za vsakega

predstavniki tamkajšnje delovne organizacije Novolit ter predstavniki krajevnih in občinskih družbenopolitičnih organizacij.

Karavno je celo pot spremljala štafeta palica, ki jo je Janez Vinkler izročil republikanemu sekretarju za notranje zadeve na cilju v Tacnu z željo, da bi po tej kolesarski poti vozile še druge skupine, kajti na tej poti, je še posebej poudaril, se ne kalita samo moč in volja, temveč tudi tovarštvo.

Samo dobrih petnajst kilometrov zatem, ko so v prijazni kmetiji Ludvika Modeca na Bloški polici vtisnili transversalne kontrolne žige, se je morala za kratek čas karavana kolesarjev ustaviti še v Cerknici, kjer sta jim predstavnika tamkajšnjih delovnih organizacij Gradišča in Bresta podelila spominske značke.

Cestitke, stiski rok, želje za srečno pot so se vrstile vso pot. Vzponi na Kladje nad Cerknim, v Dražgoše in na Pokljuko so huda preizkušnja za vsakega kolesarja v lepem vremenu.

Na cilju v Tacnu je neki hudomušnež sprasel udeležence karavane, koliko ovinkov so prevozili na tej petsto kilometrov dolgi poti. Veliko jih je ugrabilo, uganil pa ni nihče, kajti po njegovem mnenju so prevozili samo dva ovinka: levega in desnega.

Tako pot v mrazu, dežju, burji in snegu pa zmorejo samo zares pogumni kolesarji. In člani te karavane, ki je prva krenila po lani začrtani transversali, so zmogli vse napore. Še več! Čeprav blatni, vendar dobre volje, so zapeljali v soboto v Tacen tik pred začetkom osrednje proslave ob 40-letnici praznovanja organov za notranje zadeve in tako najlepše počastili pomemben praznik.

Predstavniki kolesarske karavane, KD Rog-Franek in Grosupljega, občinskega odbora ZZZB NOV Grosuplje ter pokrovitelja prve slovenske partizanske kolesarske transversale, so se poklonili spomenu treh padlih borcev kolesarjev pri Velikem Mlačevu.

K spomeniku na kraju, kjer so padli, so položili cvetje, ki ga je dal tamkajšnji cvetličar Marko Sever, in ve nec, ki ga je darovalo KD Grosuplje.

kolesarja velika preizkušnja. Nosnice in ušesa so polne peska, ki škriplje tudi med zobmi, mrzel dež pa je že dodobra napojil upognjene hrbte kolesarjev.

Mrzla notranjska burja je naslednje jutro pozdravila kolesarje na Boncarju, kamor so jim v pozdrav in pomoč prihiteli člani kolesarskega kluba Gradišče iz Cerknice. Presenečenjem zatem na Notranjskem ni bilo konca. V Novi

Kolesarji so bili na poti večkrat pretreseni. Prvič že na makadamski cesti iz Luč proti Krki, zatem na cestah Kočevskega Roga, Pokljuke in Vodic.

vasi so jim učenci tamkajšnje osnovne šole pripravili kulturni program, prisočno dobrodošlico in srečno pot pa so kolesarjem zaželeli

S kolesarji so se v dežju in soncu z besedo in sliko trudili Jože Čurin, Bojan Kuntarič in Tone Urbas

Kakor vsako kolesarsko karavano, so tudi udeležence, ki so prepeljali prvo slovensko partizansko kolesarsko transversalo, spremljali zvesti spremljevalci. To so bili Marica Pertot, Tone Corel, Dominik Turk in miličnika motorista Marko Kranjc ter Rajko Mikolič.

Kolesarski maraton v spomin na Ernesta Badaliča

S kolesom po skrivnih poteh

Ernest Badalič-Gašper se je rodil 1925. leta beguncema; oče in mati sta iz Gorice pribežala kot mnogi njuni rojaki v Jugoslavijo, v Primskovo pri Kranju. Rojstni kraj Ravnica je ostal le še lep spomin. Stari Badalič je pomalem zidaval, skrbel za troje otrok in počasi gradil lasten dom na robu gozd. Ernest je doraščal v Hrastju in z ostalimi kratkohlavniki trgal hlače v dolni Kokre, prešeren in razigran kot vsi otroci tega sveta. Sklepal je poznanstva in prijateljstva, se igral, nadvse pa je ljubil kolesarstvo. Kolo je bilo takrat redkost: Ernest je nanj naložil zdaj tega zdaj onega, še posebej pa malčke: kar po tri je naložil na konjička in - veselju naproti.

Spremenilo se je za Ernesta, spreminilo za otročičke, prišla je vojna, z njo krutosti in nečlovečnost. Ernest se ni ustrašil. Obiskal je zdaj tega, zdaj onega prijatelja, pokramljal, dopovedoval, razlagal cilje, namene Osvobodilne fronte, jih pridobival za delo, za partijo, za Skoj. V pomoč mu je bilo kolo, kot prevozno sedstvo in kot skrivališče za ilegalno pošto.

Gašper
Badalič-Ernest

Vojna je vse huje kazala zobe, a tudi upor je bil vse srdečši. Rojevali so se junaki, pa tudi mehkužni, izdajalci. Gašper je vedel, kako: za smehom in šegavostjo je skrival svojo pravo dejavnost. V gozd je vozil podatke, iz gozda prav tako. Tako smo izvedeli za napad na Drvar.

Zadnjič je Gašper pokazal okupatorju zobe spomladi 1945, od Kranja pa se je poslovil 12. novembra 1944. S svojimi je odšel v gozd. Čez lesen most pri Majdičevem mlinu je proti Benici potikal svojega jeklenega konjička, mrmrajoč: »Vojna je, veliko nas bo še pobrala,« ves resen, nekam nemiren. Po krajšem postanku v komandi mesta Kranj sva se na Jamniku pridružila enoti Prešernove brigade, ki je imela svoj štab na Mohorju. Gašperja so dodelili tretjemu bataljonu, kjer je bilo takrat že več njegovih znancev. Postal je kurir. Od njega in njegove iznajdljivosti je bila odvisna usoda številnih borcev in partizanskih akcij. Tako je na primer ob koncu leta 1944 prinesel nujno sporočilo v 1. bataljon Prešernove brigade. Po globačah se je v temi mimo Visokega priplazil mimo sovražnikovih zased k obkoljenemu bataljonu s sporočilom, naj se čimprej umakne čez reko Poljančico v Zetino raven. Bataljon se je umaknil, snežinke so zabrisale sledove...

Napoved, ki jo je mrmral v brk, poslavljajoč se od Kranja, se je uresničila. Šest mesecev po njegovem odhodu se je Prešernova brigada pomikala proti Gorici in tudi vstopila vanjo. Gašper s prijateljem Boltežarjem-Pavlom Pancetom to ni doživel. Najprej je v Trnovskem gozdu vzel Boltežarja, za njim je zadelo še Gašperja.

V Trnovem blizu Gorice sta napisani tudi njuni imeni. In ne samo njuni. Takrat je padlo mnogo mladih. Gorje je odmevalo, upor se je širil. V Kranju je Boltežarjeva mati, doktor Pancetova, desetletja dolgo nosila črna oblačila. Ne le sinove, tudi moža sta izgubili z Badaličev mamo.

Na Gašperja so se spomnili tudi v Hrastju. Pred zadružnim domom stoji spomenik v njegov spomin. Po njem naj bi letos poimenovali kolesarski maraton, ki ga pripravljajo člani kolesarskega kluba »Jaka Stucin« iz Hrastja pri Kranju.

Stane Bobek-Miha

ŠPORT IN REKREACIJA

V soboto, 19. maja, bo z dolenjskega kolodvora v Ljubljani ob sedmih zjutraj odrinila na pot skupina kolesarjev, katerih cilj bo Metlika, oziroma tamkajšnje praznovanje letošnje Vinske vigrede.

Kolesarjem, ki se bodo na prireditve pripeljali kar s svojimi konjički, se bodo gotovo radi pridružili tudi svojci, prijatelji in znanci - tem bo na voljo vlak. Vsak, ki bi se rad udeležil prireditve, bodisi z vlakom ali s kolesom, naj to sporoči v bife Pri stričku (tam dobite tudi vse potrebne informacije) ali po telefonu na številko 443-857.

Janez Vinkler

Danilo Pertot

Jože Jenič

Jože Mužič

Alojz Erbežnik

Rajko Miketič

Franc Zidan

Kostja Virant

Marko Kranjc

Marica Pertot

Tone Corel

Rajko Mikolič

Gojko Trtnik

Franc Sablič

Bogdan Bajc

Mitja Vodopivec

Vanja Bregar

Janez Zavrl

Boris Slivnik

Cveto Mole

Peter Šefman

Mozirje

Prazna vreča težko stoji

Pomanjkanje denarja za zdravstveno varstvo borcev je zagotovo eno vprašanj, o katerih največkrat govore na sestankih mozirskih borcev. Na pol prazna vreča nikakor ne zagotavlja enakopravnosti, še manj zadovoljstva, čeprav je občinski odbor ZZB NOV Mozirje naredil vse, da bi problem kolikor toliko omilil. Različnosti (ali boljše: socialna neenakost, enakost nasploh!?) se pojavijo takoj, ko prestopiš občinsko mejo, grenko ugotavljajo v mozirski občini. Preverimo, pravijo, koliko borcev iz velenjske občine (ta meji na mozirsko) gre na zdravljenje v specializirane ustanove in koliko iz naše. Seveda je na dlani ugotovitev, da je razlika med družbenim proizvodom mozirske in velenjske občine precejšnja, zato je precejšnja tudi razlika v socialnem statusu borcev obeh občin.

Urejevanje zdravstvenih zahtev je v veliki meri zelo odvisno od pripravljenosti zdravnika v nekem kraju. Gornji grad, pravijo v Mozirju, ima to zgledno urejeno, Mozirčani pa niso tako zadovoljni... Tudi drugje v občini ne. Da je to stvar medčloveških odnosov, pripravljenosti pomagati, sodelovati, je jasno.

Mozirski borci skozi vse leto pripravljajo različne pohode, smučarske teke po partizanskih poteh, razvijajo dejavnost po šolah in še posebej podpirajo muzejsko dejavnost, ki je tod dosegla izjemne uspehe. Uspelo jim je namreč zbrati obilo gradiva, ki osvetluje nekatera, doslej neznan dejstva iz zgodovine delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja. Posledica tega so občasne razstave zbranega gradiva in dve stalni razstavi, v Solčavi in Mozirju.

Borci imajo tudi stalno rubriko v domačem glasilu: v vsaki številki predstavijo enega borca in hkrati objavijo novo najdemo gradivo, bodisi listine ali fotomaterial iz NOB.

Z borci tesno sodelujejo obrambni krožki po šolah. Pomembna ugotovitev: mladina doline je vse bolj seznanjena z zgodovino svojih dedov in pradedov.

Skoraj vsi dogodki, pomembni za zgodovino NOB v Zgornji Savinjski dolini, imajo svoja obeležja. Mozirski borci predvidevajo postavitev enega ali največ dveh obeležij.

Zanimiva novost je vsekakor pohod za partizanski znak, ki ima vsako leto več privrženecv. Za mozirske pionirje, mladince, planince pa tudi občane (in seveda borce) vodi proga prek partizanske Črete do domačije Flaudernik in se konča v Robanovem kotu. Pot je v glavnem načrtovana za solarje.

Morda na prvi pogled skromno, borno. Vedeti pa je treba, da spada v program dela mozirskih borcev tudi sprotno reševanje delomov in pa seveda celoten program letošnjih prireditev ob štiridesetletnici osvoboditve Zgornje Savinjske doline in prihoda Štirinajste divizije na Štajersko.

MILENKO STRASEK

Kranj

Razstava o delavskih kulturnih društvih na Gorenjskem

Gorenjski muzej v Kranju je v dogovoru s Kulturnimi skupnostmi vseh gorenjskih občin ter z njihovim finančnim deležem ter deležem Kulturne skupnosti Slovenije v dveletni akciji zbral gradivo in pripravil razstavo Delavska kulturna društva na Gorenjskem do druge svetovne vojne. Hkrati je izšel tudi katalog razstave. Razstava, ki sta jo pripravila strokovna delavca muzeja Majda Zbontar in Jože Dežman, je bila že postavljena v Kranju in Kamniku, letos pa bo še v drugih občinah na Gorenjskem. Razstava prikazuje razvoj in razgibanost delavskih društev, ki so bila pod vplivom naprednih sindikatov in KP in so predstavljala izvirno proletarsko kulturo, ki je krepila razredno zavest delavcev. Na 25 panojih je zbrano gradivo – fotografije, dokumenti, ki bodo gotovo dobili še večji zgodovinski pomen.

Velja posebno poudariti dokumentarno vlogo kataloga, ki ga je s soavtorjema oblikoval Črtomir Freljh. Katalog bo koristen pripomoček zbiralcem zgodovinskega gradiva o naši revolucionarni preteklosti pa tudi šolajoči mladini. V nakladi 500 izvodov ga je tiskala tiskarna Kresija v Ljubljani.

Uspešen pobeg

Iz Beograda se nam je znova oglasil inž. Antun Benčević, ki se ukvarja z raziskovanjem naše zgodovine. Predvsem ga zanimajo usode pilotov stare Jugoslavije, ki so se pogumno bojevali z nekajkrat močnejšimi sovražnikovimi silami. V današnjem prispevku opisuje dogodek iz leta 1942. Njegova osrednja osebnost je Slovenec Žuran, za katerega pa tovariš Benčević ni mogel odkriti, kako mu je ime.

Pred vojno je v Zemunu živel in delal elektro inženir in rezervni pilot Žuran. Tam se je tudi poročil z Lelo Cihaber. Po okupaciji se je zapo-

slil na nemškem letališču v Zemunu. Nekega dne poleti 1942 so Nemci pripeljali na letališče bombnik bivšega jugoslovanskega letalstva. Pokvarjeno naj bi imel električno napeljavo in Žuran naj bi jo popravil.

Po temeljitem pregledu je Žuran ugotovil, da gre za manjšo napako, videl pa je tudi, da so tanki polni goriva. V glavi se mu je porodila ideja, da bi ukradel letalo in pobegnil. Za to je pridobil še nekega mehanika. Z izgovorom, da gresta na poskusni let, sta vzletela. Namesto poskusnih krogov nad Zemunom sta odletela proti Turčiji. Letela sta nizko, da ju ne

bi odkrili nemški lovci. Srečno sta priletela v Turčijo, kjer so ju tamkajšnje oblasti takoj zaprle. Šele po nekaj mesecih so jima dovolile, da odpotujeta v Egipt in se pridružita zavezniškemu letalstvu.

Takoj po Žuranovem pobegu so Nemci ukazali ustasem, naj aretirajo njegovo ženo Lelo in jo odpeljejo v taborišče v Staro Gradiško. Lelo so izpustili leta 1943. Fruškogorski partizani so zanj in druge ujetje partizane zamenjali nekaj ujetih nemških oficirjev.

Po vojni se je Žuran vrnil v Jugoslavijo, čez nekaj let pa je odšel v Veliko Britanijo, kjer živi še danes.

P. O. – OGAREV

LIBOJE

Pohod ob mejah krajevnne skupnosti

Ob 1. maju in krajevemu prazniku krajevnne skupnosti Liboje so v tej krajevni skupnosti že drugi organizirali Pohod ob mejah krajevnne skupnosti. Na pohodu so se spomnili 50-letnice gladovne stavke v Rudniku Liboje, 50-letnice ustanovitve partijske organizacije. Pohoda se je udeležilo 165 pohodnikov, največ je bilo delavcev Keramične industrije Liboje. Pohod se je začel ob Savinji. Tako pri tem kot pri vseh drugih spomenikih, ki so jih obiskali pohodniki, je bilo po nekaj minut zgodovine NOB. Posamezniki so spregovorili o dogodkih, ki so vezani na spomenike. Ob spominskem obeležju ob Savinji je spregovorila Marija Gothe. Spomnila se je Danice Rebec-Tatjane, ki je leta 1944 padla pri prehodu čez Savinjo, ter Karla Pajka, ki je tudi padel 1944. leta.

Pohodna kolona je nato krenila do spominskega obeležja ustanovitvi Savinjske čete. Tu je pohodnike pozdravil predsednik OO ZZB Rado Cilenšek. Obudil je spomin na ustanovitev Savinjske čete. Od tod se je kolona povzpela na vzhodno pobočje Bukovice, do spomenika padlemu borcu Leopoldu Tkavcu. Spregovoril je Stane Lovrinc, sekretar OO ZK Liboje. Mladi so recitirali dve pesmi. Čez Podvin in skozi Zabukoviško vas so prišli pod Gozdnik, kjer se je kolona razdelila. Po spodnji, krajši poti je krenilo 60 pohodnikov. Ustavili so se na kraju, kjer je stal Pavlinov, Praprotnikov rudnik. Pod rudarsko zastavo je Vočko, udeleženc stavke, spregovoril o stavki, pionirka je recitala rudarsko pesem. Pohodniki so se nato ustavili pri spominskem obeležju Antoniji Klep, ki je padla v hajki leta 1945. O tem dogodku in o ustanovitvi pionirskega odreda leta 1944 je spregovoril Alojz Kotar. Pohodniki so se nato ustavili še pred osnovno šolo, spregovoril je Anton Jurak.

Veličasten je bil pogled na kolono 110 pohodnikov, ki so se s slovensko, jugoslovansko in planinsko zastavo na čelu povzpenjali na Brnico. Kljub 5-urni hoji ni zamrla partizanska pesem, zvoki harmonike so veličastno odmevali. Pohod in obisk partizanskih domačij je obudil marsikateri spomin in dokazal, da boj za svobodo slovenskega naroda še ni pozabljen.

FRANC JEŽOVNIK

TOLMIN

Žalna slovesnost v spomin sedmim talcem

Poljubinci niso pozabili žrtev, ki so jih dali med NOB za svobodo, mir in bratsko sožitje med narodi nove Jugoslavije. To so ponovno dokazali v nedeljo, 6. maja, ko so se v velikem številu – skupaj s prebivalci sosednjih vasi – zbrali pred obnovljenim spomenikom na polju zunaj vasi, kjer je nemški okupator 5. maja 1944 ukazal ustreliti sedem talcev, katerih imena so vklesana na obnovljenem spomeniku. Pod streli nemškega okupatorja so takrat padli: Ivan Kenda, Ivan Testen, Rudolf Gregorčič, Anton Leban, Jože Rutar, Jozef Cuder in Franc Bukovec.

Nemci in mongolci so obkolili vas in z grožnjami spravili prebivalce pod vaško lipo. To je bil v zgodovini te tolminske vasi najbolj žalosten shod. Nemški poveljnik je hotel zvedeti, kdo so tisti, ki pomagajo partizanom. Ker ni dobil odgovora – ljudje so molčali, ker je bila vsa vas za partizane – je izbral sedem talcev in jih obsodil na smrt. Tako je na Poljubinskem polju padlo pod streli okupatorja sedem potomcev nekdanjih tolminskih puntarjev. S to veliko žrtvijo so se vzdali v temelje nove Jugoslavije. Domačinka Pavla Leban, ljudska pesnica, je kasneje v pesmi Talci zapisala: Sedem mater je v boli zajokalo/sedem družin je brez moža ostalo.

V spominskem govoru je domačin Ivan Rutar obudil spomin na tisti dan groze in smrti, moški pevski zbor s Kneže je zapel dve pesmi, prav tako šolski zbor in recitatorji iz Tolmina. Vse navzoče je prevzela recitacija pesmi Talci, ki jo je domačinka Pavla Leban posvetila spomenu ustreljenih talcev. Spominske slavnosti so se udeležili tudi učenci 3. razreda osnovne šole Tolmin, ki se kot pokrovitelji z izbranim sporedom vsako leto oddolžijo spomenu ustreljenih talcev.

Vabila

OK ZSMS Grosuplje, OO ZZB NOV Grosuplje, odbor 10. tedna tradicij NOB Dobropolje vabijo vse zapornike in internirance italijanskih, nemških in jugoslovanskih zaporov in taborišč, ki so med NOB živeli na območju sedanje občine Grosuplje, da se udeležijo sklepne prireditve obujanja izročil NOB na temo »Bili so zaprti, pregnani, obesheni, ustreljeni, na suženjskem delu uporni«, v soboto, 26. maja 1984, ob 18. uri v Kulturnem domu Videm-Dobropolje.

V nedeljo, 20. maja 1984, bo na Štjaku proslava ob 40-letnici 1. pokrajinske konference Slovenske protifašistične ženske zveze in pokrajinske konference SKOJ.

Ob 14. uri se bodo srečali delegati obeh konferenc v šoli, ob 15. uri bo začetek proslave.

Odbor za proslavo vabi delegate obeh konferenc in druge delovne ljudi in občane na proslavo. Poseben avtobus bo odpeljal z avtobusne postaje v Sežani ob 13. uri.

ZZB NOV, Sežana

Popravek

V prejšnji številki TV 15 Naš tovariš se nam je na prvi strani v članku pod naslovom »Ob obletnici napada na Ajdovec« vrnila neljuba tiskarska napaka. Belogardistična postojanka na Ajdovcu, ki so jo napadli in uničili partizani, ni štela 670 mož, ampak le 76 belogardistov.

Dopolnilo

V članku »Slovenski letalci, ki so padli med aprilsko vojno,« ki smo ga objavili v praznični številki ob prvem maju, je izpadlo ime **Vladimirja V. Feranta**, ki je bil narednik pilot osmega bombniškega polka. Rodil se je v Ljubljani, padel pa 7. aprila 1941 med napadom na nemška letališča na Madžarskem, kjer je tudi pokopan. Avtorju članka inž. Antunu Benčeviću in bralcem se opravičujemo.

Uredništvo

Pismo iz Izole

Uspešna akcija

Akcija za pokrivanje razlike med proizvodno in prodajno ceno časopisa TV-15 Naš tovariš, ki se je začela lani, je v naši občini dala boljše rezultate šele letos.

Lani je predsedstvo našega združenja večkrat obravnavalo težak materialni položaj našega časopisa. Z dopisom, ki smo ga poslali združenemu delu, družbenopolitičnim organizacijam, sisom in drugim organizacijam v naši občini, nismo dosegli pomembnejših uspehov.

Konec lanskega leta in v začetku letošnjega pa smo zadevo zastavili nekoliko drugače. Začeli smo pri krajevnih odborih, kjer smo na sestankih seznanili člane s problematiko našega časopisa. Ugotovili smo, da želijo člani neokrnjen časopis. Ulični pobiranci članarine so se obvezali, da bodo poleg članarine pobirali tudi prostovoljne prispevke in nove naročnike.

Ta akcija je dala dobre rezultate in do sredine aprila smo poslali upravi našega časopisa naslove dvainpetdesetih novih naročnikov.

Na politični koordinaciji, ki je problem našega časopisa obravnavala dvakrat, so sprejeli stališče, da današnji čas ni najbolj primeren za podpis družbenega dogovora o sofinanciranju TV-15 Naš tovariš z združenim delom. Dogovorili so se, naj vsaka družbenopolitična organizacija prispeva sredstva v skladu z možnostmi. Stališče koordinacije in vseh družbenopolitičnih organizacij pa je, da je takšna rešitev samo trenutna, in da je treba najti drugačno sistemsko rešitev financiranja na ravni republike.

Predsedstvo našega združenja je pripravilo tudi predlog o povišanju članarine, ki ga je odbor sprejel konec marca.

Tako smo v občini Izola zbrali za financiranje našega časopisa 57.879 dinarjev. Zbrali pa smo jih takole:

borci so namensko prispevali 7.879 dinarjev,
iz povišane članarine smo namenili 20.000 dinarjev,
občinska konferenca ZKS je prispevala 5.000 dinarjev,
občinski sindikalni svet pa 25.000 dinarjev.

Ne glede na dosežene rezultate bomo v naši občini nadaljevali akcijo, predvsem pri pridobivanju novih naročnikov, saj želimo število le-teh letos povečati za 50 odstotkov.

Občinski odbor
ZZB NOV
Izola

Krajevna skupnost Trebnje ob svojem krajevem prazniku praznuje tudi 40-letnico boja za Trebnje, ki so ga od 15. do 18. maja 1944 vodile enote 15. udarne divizije NOVJ. Proslava z zborom bo v soboto, 19. maja, ob 11. uri v spominskem parku Trebnje. Slavnostni govornik bo predsednik skupnosti borcev 5. SNOUB Ivan Cankar generalmajor Alojz Hren. Nato bodo kulturni in zabavni program ter tovariško srečanje. V osnovni šoli Jože Slak-Silvo si boste lahko ogledali razstavo Borbeni pot Cankarjeve brigade.

Cankarjevci, udeležimo se tega srečanja.
Odbor skupnosti borcev
5. SNOUB Ivan Cankar

Vabimo vse tovarišice in tovariše, ki so bili v sestavi zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje, vodstveni in tehnični kader tega organa kakor tudi vse, ki so nam dajali toplo zavetje med vojno ali kakor koli sodelovali s tem organom, na tovariško srečanje, ki bo 3. junija 1984 v Oblakovem vrhu.

Ob 10. uri bo zbor čete in izvolitev novega odbora. Na proslavi, ki se bo začela ob 11. uri, bo govoril dr. Jože Vilfan. Na srečanje in proslavo vabimo vse krajanje s tega in širšega območja, posebno pa še tamkajšnje borce in vse družbenopolitične organizacije. Posebnih vabil ne bo.

Domicilni odbor zaščitne čete
PK KPS za Slovensko primorje

Obvestila

Zadnji poziv borcem brigad, ustanovljenih v ZSSR

Borce 1. in 2. jugoslovanske pehotne brigade in borce 2. tankovske brigade, ki se do sedaj še niso priglasili, želijo pa prejeti spominsko listino in značke za 40. obletnico brigad, pozivamo, da se prijavijo čimprej. Listino in značke bodo ti borci lahko prejeli letos na zboru v Domžalah.

Za to srečanje v Domžalah pripravljamo tudi bilten, v katerem bo popisana bojna pot naših brigad. Pozivamo borce, da to knjigo popestrijo s svojimi prispevki. Knjiga bo pričala našim znancem o junaštvu, žrtvah in trpljenju slovenskih fantov, ki so prehodili najtežjo pot za osvoboditev domovine.

Prijave in morebitne pismene prispevke za objavo v knjigi pošljite: Odboru skupnosti borcev brigad, ustanovljenih v ZSSR 64000 Kranj, Snediceva 12.

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec obvešča borce, da bodo zaradi pomanjkanja medalj spominske medalje 40 let Gubčeve brigade dobili samo še tisti borci, ki so bili najmanj eno leto v brigadi, in to predvsem tisti od 4. 9. 1942–9. 9. 1943 in dalje in ki so bili na vodilnih dolžnostih. Spominske medalje 40 let boja v Jelenovem žlebu pa bodo dobili samo še borci, ki so bili neposredni udeleženci tega boja, to so borci 2. bataljona in 3. čete 1. bataljona.

Kadrovska komisija poziva samo borce brigade **od 4. 9. 1942–9. 9. 1943 in dalje in borce 2. bataljona in 3. čete 1. bataljona, ki še niso dobili medalje, da pridejo 23. 5. 1984 od 9. do 13. ure** po medalje v malo sejno sobo RO ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11.

Borcem, ki so pisno zaprosili za medalje, sporočamo, da ne bomo odgovarjali, oziroma poslali medalje, če ne izpolnjujejo gornjih pogojev.

Borce, ki so dobili vprašalnike, oziroma jih še bodo dobili, prosimo, da jih čimprej vrnejo, ker jih potrebujemo zaradi izpolnitve kartoteka in izdaje novega seznama borcev Gubčeve brigade.

Odbor skupnosti borcev
4. SNOUB Matija Gubec

Dne 25. maja bo ob 10. uri ob 40-letnici napada na partizansko bolnišnico TRI-GLAV v Kolovcu pri Radomljah (Lukova bolnica) tovariško srečanje borcev in ranjencev, ki so se zdravili v tej bolnišnici.

Srečanje bo pri obnovljeni bolnišnici in spomeniku, kjer so 6. maja 1944. leta po zaslugi izdajalca Nemci in domači izdajalci uničili bolnišnico, pobili hudo ranjene in zdravstveno osebje.

Posebno prosimo vse borce, da se udeležijo srečanja v spomin na padle in pred petimi leti umrlega JOŽETA PIRŠA-LUKA, ki je bil organizator in vodja gradnje bolnišnice ter nadvse skrben zdravstveni referent, dobro poznan številnim borcem in organizatorjem narodnoosvobodilnega gibanja na kamniško-domžalskem območju.

Na spominsko slovesnost vabimo vse borce, svoje padlih in umrlih, aktiviste, občane, predvsem pa mladino na to uro zgodovine iz boja za našo svobodo. Slovesnost ob 40-letnici bo še posebej praznična, saj bomo borci skupaj s kolektivom Zdravstvenega doma Domžale, ki je pokrovitelj te slovesnosti uresničili željo Jožeta Pirša-Luka in tako odprli prenovljeno bolnišnico, ki bo pričala, kje in v kakšnih razmerah so se zdravili med vojno naši borci.

Prosimo vse, ki so se zdravili v bolnišnici, in zdravstveno osebje, ki se te slovesnosti ne bi mogli udeležiti, da sporočijo svoj naslov občinskemu odboru ZZB NOV Domžale, Ljubljanska c. 70, da bomo na ta način ustanovili natančno evidenco borcev, ki so se zdravili ali delali v tej bolnišnici.

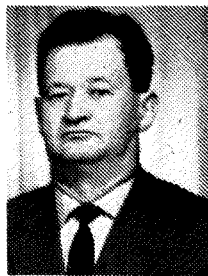
OO ZZB NOV Domžale

Marija Šolar

Marija Šolar je bila pregnantna z vso družino januarja 1942. leta. Najhujše trenutke je doživela, ko so ji Nemci po neuspelem napadu na Cankarjev bataljon v Dražgošah ubili 3-letno hčerko in uničili dom. Kljub temu ni klonila, skrbela je za številno družino v pregnanstvu. Prejela je mnoga priznanja, med njimi tudi priznanje OF. Od 72-letne Marije smo se poslovili oktobra lani v Dražgošah.

Marija Mahnič

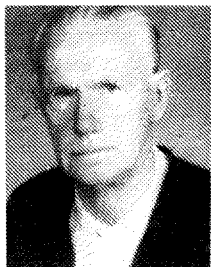
V enaindevetdesetem letu je umrla partizanska mati Marija Mahnič iz Laz pri Planini, po domače Marinčeva mama. Med prvo in drugo svetovno vojno se jima je rodilo osem otrok. Napredne revolucionarne misli družine so se pokazale že takoj ob prihodu italijanskega okupatorja in vsi štirje sinovi in starejše hčere so začeli delati v pripravah za odporiško gibanje in se kmalu vključili v OF. Prvi hud udarec je Marinčevo mamo prizadel, ko je zvedela, da je v tujini umrl sin Tone, trepetala pa je še za tri fante, ki so bili v partizanih. Pričakovala je svobodo v upanju, da se ji vsi trije vrnejo živi, kajti Francetovo smrt so ji prikrivali. Tudi sin Jože je kmalu po osvoboditvi umrl za posledicami vojne. Od nje smo se poslovili januarja na pokopališču na Planini.

Jože Zadnik

V Martinjaku je decembra lani umrl Jože Zadnik, rojen 1915. leta na Bločicah. Ze 1942. leta se je vključil v delo OF. Med roško ofenzivo je bil interniran na otok Rab, kjer je bil vse do kapitulacije Italije. Domov je prišel kot borec Rabske brigade. Dodeljen je bil v zaščitno enoto partizanskih odredov v kočevskih gozdovih, kjer je naredil tudi tečaj za bolničarja. Bil je štirikrat odlikovan.

Franc Klokočevnik

V Polzeli smo se januarja poslovili od borca Franca Klokočevnika. Rodil se je 1927. leta v Špitaliču pri Slovenskih Konjicah. Ze 1942. leta so začeli njegovi starši in sam aktivno sodelovati z OF. Med partizane je odšel, ko še ni bil star 17 let. Najprej je bil kurir, kasneje pa je dobil čin vodnika in bil je komandir kurirske postaje Sladka gora. Za delo v NOV je prejel številna odlikovanja. Po vojni je delal pri milici, kasneje pa v tovarni pohištva na Polzeli. Leta 1972 je bil invalidsko upokojen.

France Gašperšič

Novembra lani smo se v Kropi poslovili od Franceta Gašperšiča, rojenega 1904. leta v Kropi. Bil je borec Gorenjskega odreda. Delal je v partizanski kovaški delavnici na Cerkljanskem in nato v mehanični delavnici v Gorenji Trebuši. Po vojni je kot organist in zborovodja ohranjal pevsko in glasbeno tradicijo v Kropi.

Jože Sodja

V Bohinju smo se poslovili od 58-letnega Jožeta Sodje iz Bohinjske Češnjice. Leta 1944 je odšel v Prešernovo brigado. Ob ustanovitvi jurišnega bataljona 31. divizije je prostovoljno vstopil v bataljon. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost.

Marija Čopić

Sredi februarja je v Velikih Brusnicah pod Gorjanci umrla Čopićeva mama. Zaradi sodelovanja z NOB in Gorjanskim bataljonom so ji okupatorji zverinsko ubili moža. Njen dom je ostal do konca varen zaveznik partizanov. Zavedna aktivistka je ostala do zmage in bila med nepogrešljivimi aktivisti krajevnih organizacij in v okrajnem merilu.

Ivan Janežič

V 80. letu je umrl Ivan Janežič, rojen na Spodnji Slivnici. Ze v stari Jugoslaviji je sodeloval v naprednem delavskem gibanju. Bil je član naprednih sindikatov. Po kapitulaciji Italije se je priključil Cankarjevi brigadi, nato Dolomitskemu odredu in Vojkovi brigadi. Bil je kuhar, telefonist in bataljonski intendant. Bil je dvakrat odlikovan. Od njega smo se poslovili januarja na vaškem pokopališču.

Andrej Marenk

Leta 1942 je bil z vso družino pregnan. Naslednjega leta je bil aretiran in odpeljan v taborišče Dachau. Po vojni se je vrnil domov in začel z obnovo doma. Prejel je tudi več priznanj. Od njega smo se poslovili avgusta lani v Dražgošah.

Rudi Mihev-Blisk

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se januarja poslovili od borca in aktivista Rudija Miheva. Rodil se je 1923. leta pod Peco na Koroškem. Leta 1943 je sodeloval z aktivisti OF in ilegalci. Marca 1944 je odšel med partizane v 2. bataljon Koroškega odreda in avgusta istega leta je bil sprejet v KPJ. Po vojni je delal v organih za notranje zadeve.

Ferdinand Kavnik

Januarja smo se na Razborju poslovili od Maistrovega borca Ferdinanda Kavnika, rojenega 1899. leta. Leta 1942 je začel delati v NOB, po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine.

Marija Nagode

Decembra lani smo se na cerkniškem pokopališču poslovili od Marije Nagode iz Martinjaka. Rodila se je 1908. leta. Ned NOB je bila aktivistka in je veliko pomagala partizanskim enotam.

Martin Žnave

V Črnučah smo se februarja poslovili od Martina Žnavca, rojenega 1901. leta v Bočni pri Mozirju. Leta 1941 je bil odpeljan v nemško vojno ujetništvo, od koder se je 1942. vrnil in se takoj vključil v NOG. Zaradi sodelovanja z OF je moral bežati v Slavonijo, kjer se je ponovno vključil v delo OF. Leta 1944 je odšel med partizane.

Janez Rešek

Januarja smo se v Lescach poslovili od Janeza Reška, rojenega 1906. leta v Zgornji Šiški pri Ljubljani. Izučil se je za mesarja in služboval po raznih krajih. Med okupacijo se je kmalu vključil v NOG, leta 1944 je odšel med borce Vojkove brigade.

Jože Krajnc

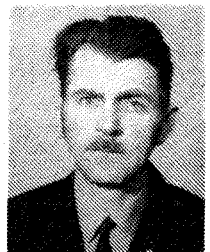
Na celjskem pokopališču smo se januarja poslovili od Jožeta Krajnc, rojenega 1920. leta na Jezercu pri Planini. Bil je borec Kozjanskega odreda in dvakrat odlikovan. Za delovno ustvarjalnost po vojni je prejel medaljo dela.

Antonija Selič

Januarja smo se na Rečici pri Laškem poslovili od zavedne partizanske matere Antonije Selič. Ze 1942. leta so se v njeni hiši oglašali prvi borci. Moža so ji odpeljali v taborišče in ostala je sama na posestvu s številnimi majhnimi otroki in podpirala OF.

Anton Mihelčič

V Grahovem pri Cerknici smo se novembra lani poslovili od Antona Mihelčiča, rojenega 1918. leta. Leta 1941 je služil v Beogradu vojaški rok. Nemci so ga ujeli in odpeljali v ujetništvo v Nemčijo.

Anton Megušar

Oktobra lani smo se v Dražgošah poslovili od 56-letnega Antona Megušarja. Od 1944. leta je bil vključen v NOG.

V letu 1983 so umrli tile člani ZB NOV Polzela:

Albin Breznikar,

borec Dolenjskega odreda

Marija Korber,

izseljenka

Ferdo Glavnik,

borec Levstikovove brigade

Marija Štefančič,

izseljenka

Anton Štefančič,

izseljenec

Rudi Vidmajer,

interniranec

Albin Lah,

aktivist OF

K. M. R. Kot borcu NOV pred 9. 9. 1943. vam je bila pokojnina odmerjena od zajamčene pokojninske osnove. Kolikšna pokojnina vam pripada od 1. 1. 1984 naprej?

Odgovor: Po V. točki sklepa o uskladitvi pokojnin z dne 15. 3. 1984 (Uradni list SRS, št. 10/1984) se pokojnina borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, odmerjena od zajamčene pokojninske osnove, s 1. 1. 1984 znova odmeri od nove zajamčene pokojninske osnove. To je tista pokojninska osnova, ki je enaka povprečnemu čistemu osebnemu dohodku delavcev v preteklem letu, povečanem za 17,65%, to je od zneska 21.481,71 din.

B. T. P. Stari ste 57 let in imate kot borka NOV priznano dveletno dvojno posebno dobo. Delate na kmetiji, pred tem pa ste bili v delovnem razmerju. Ali imate možnost, pridobiti pravico do starostne pokojnine? Ali se vam v zavarovalno dobo vštevata čas, ko ste v letih 1948 in 1950 po tri mesece delali v mladinski delovni brigadi?

Odgovor: Ker ste dopolnili 55 let starosti, bi pridobili pravico do starostne pokojnine z dopolnitvijo najmanj 15 let zavarovalne dobe. Od 1. 1. 1984 naprej ste obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani kot družinski član nosilca kmetijske dejavnosti, ker vam je opravljanje te dejavnosti edini poklic. Kot taki pa lahko dokupe manjkajočo zavarovalno dobo s plačilom ustreznih prispevkov za kritje obveznosti iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Podrobnejše pojasnilo o dokupu boste dobili pri območni delovni enoti Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji. – Čas, ko ste delali v mladinski delovni brigadi, bi se vam štel v zavarovalno dobo ob pogoj, da ste delali poln delovni čas in če ste po prenehanju dela v brigadi v šestih mesecih stopili v delovno razmerje s polnim delovnim časom.

F.R.S. Upokojeni ste kot borec in prejimate tudi odatek za pomoč in postrežbo. Koliko znaša letos ta odatek?

Odgovor: Višina dodatka za pomoč in postrežbo je odvisna od tega, ali sta upokojencu nujna stalna pomoč in postrežba drugega, da opravlja vse ali le večino osnovnih življenjskih potreb. V tem primeru in če gre za slepega zavarovanca in upokojenca, za osebo, oslepele v svojstvu upokojenca in za nepokretnega zavarovanca z najmanj 70 odstotka omejeno zmožnostjo premikanja gre upravičencu odatek za pomoč in postrežbo v polnem znesku. V drugem primeru, torej če gre za upokojenca, ki mu je nujna stalna pomoč in postrežba le za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb, je upokojenec upravičen le do dodatka v zmanjšanem znesku. Po zadnjem sklepu o višini dodatka za pomoč in postrežbo (Uradni list SRS, št. 10/1984) znaša od 1. 1. 1984 naprej odatek v polnem znesku 5.609 din na mesec, odatek v zmanjšanem znesku pa 3.559 din na mesec.

O. M. G. Leta 1978 vam je bila priznana preživnina. Zanima vas, koliko znaša letos zvišanje preživnin zaradi povečanja življenjskih stroškov?

Odgovor: Po ustreznih sklepih, ki so jih sprejele skupščine občinskih skupnosti socialnega varstva, so se zaradi uskladitve s povečanimi življenjskimi stroški od 1. 3. 1984 dalje povečale preživnine za 33,7 odstotkov, če so bile določene do vključno 31. 12. 1982. Preživnine, določene v letu 1983, pa so se od navedenega dne, to je od 1. 3. 1983 dalje povišale za sorazmeren del prej navedenega odstotka glede na to, do konca katerega meseca v letu 1983 so bile priznane. Vaša preživnina bi se morala torej od 1. 3. 1984 dalje povečati za 33,7 odstotka.

C. V. R. Ali se res pri ugotavljanju premoženjskih razmer za priznanje varstvenega dodatka k pokojnini upoštevata tudi pokojnina oziroma renta, ki jo upokojenec prejema od tujega nosilca socialnega zavarovanja?

Odgovor: Po izrečni določbi III. točke sklepa o premoženjskih pogojih za priznanje varstvenega dodatka (Uradni list SRS, št. 10/1984) se v primeru, če upokojenec prejema poleg pokojnine iz jugoslovanskega zavarovanja tudi pokojnino ali rento od tujega nosilca socialnega zavarovanja, pri ugotavljanju pravice do varstvenega dodatka zneska obeh pokojnin oziroma zneska pokojnine in rente seštevata.

Jože Vidic

2

GESTAPOVEC DRUSCHKE, PRIČE IN PRIČEVANJA

Odlomki iz rokopisa za knjigo Krik v Dragi

Ko sta se poleti 1945 iz Srbije vrnila zakonca Gostiša, sta dobila popolnoma prazno stanovanje. V baraki, kjer so imeli zaplenjeno premoženje, pa sta našla svojo stanovanjsko opremo (postelje, omare, ipd.). Zakonca Gostiša živita v Ljubljani in imata v dnevni sobi še vedno opremo, ki jo je med vojno uporabljal Druschke. Tatjani je najbolj žal klavirja, ki ga je dobila od očeta za poročno darilo, in dragocenega kužuha.

V pisarni izpostave jeseniškega gestapa je delala Nemka Herta Demmler, paznik zaporov v Stanovnikovi hiši pa je bil neki Tušar, že takrat starejši in bolehen.

Po bombardiranju Jesenic marca 1945. leta, ko je največ bomb padlo okrog železniške postaje, je bila poškodovana tudi Stanovnikova hiša, hotel Paar v sosesčini pa popolnoma porušen. Po nemških poročilih je bilo zaradi zavezniškega bombardiranja na Jesenicah 107 mrtvih, 60 hudo in 90 laže ranjenih, od tega je bilo kakih 10 odstotkov domačinov, vsi drugi so bili Nemci. Med žrtvami ni bilo niti enega gestapovca.

Stanovnikova hiša je bila tako močno poškodovana, da bivanje v njej ni bilo več varno. Mnogi nemški uradniki so družine preselili v Gozd-Martuljek, v Kranjsko goro in na Koroško. Druschke je ženo Hildo s tremi otroki in služkinjo preselil v hotel Jeklar na Bled, ki se zdaj imenuje Hotel Jelovica.

Izpostava gestapa se je preselila v Črnkovo vilo na Plavž (v tej vili je nekoč stanoval dr. Stanovnik), kakor se imenuje predel Jesenic proti Zgornjesavski dolini. Pred vselitvijo so iz te in iz vseh bližnjih hiš izgnali vse stanovalce. V tej hiši na današnji Titovi cesti so zdaj družbenopolitične organizacije jeseniške občine.

Nekaj dni pred kapitulacijo Nemčije je Druschke svojo družino v spremstvu služkinje iz blejske okolice poslal v neko gostilno blizu Smohorja na Koroškem, sam pa se je z zadnjo skupino od vseh članov jeseniških posadk (gestapa, policije, vojaštva, orožništva, raztrganec) umaknil z Jesenic; v kabini tovarnjaka, naloženega z nakradenim imetjem.

Druschke je bil z odločbo komisije za ugotavljanje vojnih zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev za Slovenijo že decembra 1945 razglašen za vojnega zločinca. Zbrano dokazno gradivo so leta 1948 izročili zavezniškim silam v Avstriji in Nemčiji.

Nasplah so se vsi jeseniški gestapovci brez težavnih ovinkov izognili roki pravice, le Zwick si je v zavezniškem taborišču na Koroškem sodil sam, ko je slišal, da ga bodo izročili Jugoslaviji. Potem je nastal v taborišču preplah, kako je bilo mogoče, da je ob toliko pregledih imel pri sebi pištolo.

Druschke na startu

Uradnik v špediciji jeseniške železarne Rudolf Ogrin je vstal izza mize in si malce pretegnil ude. Pri tem mu je pogled že iz navade ušel na cesto, na kateri tistega dopoldneva ni bilo veliko ljudi.

Hiša jeseniškega odvetnika dr. Aleša Stanovnika, ki so jo poškodovale bombe. Po vojni so jo morali porušiti.

Nekaj se bo zgodilo, je pomislil, ko je zagledal Cinkoviča, kako s ceste nekemu policistu z roko kaže proti njegovemu oknu. Kot spreten telovadelec je odskočil nazaj, se usedel za mizo in se, čeprav je bil sam v pisarni, delal, da dela z vso vnemo.

Obisk bom dobil, mu je brlelo v glavi. Ni se motil, kajti nekaj trenutkov pozneje je nekdo potkal na vrata.

»Ste vi Ogrin?« vpraša policist z nekim činom na bluzi. Za njim je stal slovenski orožnik z jeseniške orožniške postaje, ki je še naprej opravljal svojo službo.

Ogrin je prikimal in ga po nemško vprašal, kaj želi.

»Aretirani ste, ker ste kot funkcionar Sokola vseskozi govorili proti Nemčiji in našemu voditelju!«

To se je zgodilo nekaj dni pred prvim majem 1941. leta in je doslej prva dokazana aretacija, ki jo je opravil Druschke na Jesenicah. Vljudno, kajti celo potkal je na vrata. V njem še ni bila zabetonirana prusko-gestapovska trdosrčnost. S posredovanjem direktorja železarne je Ogrina že naslednji dan izpustil na prostost, ga čez dvajset dni ponovno zaprl in poslal v Begunje in nato v izgnanstvo v Srbijo.

Prva Druschkejeva vodnika in prevajalca sta bila Martin in Josip Cinkovič, oče in sin. Martin je bil rojen v Mačah na Koroškem; v vasi, v kateri pred sto leti ni bilo niti enega Avstrijca ali Nemca. Kljub temu je Martinu v vseh osebnih dokumentih pisalo, da je po narodnosti Nemec. Svoj priimek je pisal po nemško: Tschinkovitsch. Tako je tudi zapisan v kartoteki jeseniške železarne, v kateri je bil zaposlen kot skladiščnik.

Josip Cinkovič je bil računovodja v cevni železarne, ob prihodu Druschkeja na Jesenice star 33 let (oče Martin pa 64). Pred vojno je bil tajnik športnega kluba Bratstvo. Rad se je družil s športniki in vojaškimi osebami. Med okupacijo je vodil gestapovce po hišah, da so aretirali njegove osebne prijatelje, sodelavce in športnike. Skupaj z dr. Hauswirthom je o Jesenicah dajal slabe politične in moralne ocene, ki so postale za mnoge usodne.

Druschke trikrat aretira dr. Miho Potočnika

»Prvič me je aretirali v moji rojstni hiši na Belci pri Mojstrani, po domače pri Smrčarju,« se spominja dr. Potočnik. »Pred vojno sta starša imela gostilno in trafiklo.

Drugačja maja 1941. leta dopoldne sem se v gostilniški sobi pogovarjal z bratom in očetom o vsakdanjih zadevah in skrbih. Med pogovorom zaslišim, da se je pred hišo ustavil avtomobil. To nas ni presenetilo. Vstopila sta policista in meni znani Josip Cinkovič. Med vrati je rekel policist: Pokaži, kdo je. Cinkovič pokaže name. Policist se mi približa in vpraša: Ste vi dr. Miha Potočnik? Da, jaz sem, kaj želite, odgovorim v nemščini. Z menoj boste šli. Ni pa rekel, da sem aretiran, oziroma te besede ni izrekel.

(se bo nadaljevalo)

S procesa proti Clemensu Druschkeju

»Da, tudi mi smo sodelovali pri zbiranju gradiva o Clemensu Druschkeju, potem ko sta se pri nas oglasila Wiesenthal in Koritnik. Rezultate naše preiskave smo potem sporočili državnemu tožilstvu v Heidelbergu,« je dejal višji državni tožilec Alfred Streim, od letošnjega februarja novi načelnik osrednjega urada za odkrivanje nacističnih zločinov v Ludwigsburgu, nedaleč od Stuttgarta v zvezni deželi Baden-Württemberg.

Bilo je nekaj dni pred začetkom procesa proti Druschkeju pred deželnim sodiščem v Heidelbergu. Proces se je začel v torek, 8. maja, in bo trajal kakih deset tednov.

Osrednji urad za odkrivanje nacističnih zločinov dolguje svoj obstoj najbrakejšemu poglavju v nemški zgodovini. Povod za ustanovitev urada je bil ulmski proces proti desetim bivšim gestapovcem, članom operativne skupine (einsatzkommando), ki so sodelovali pri množičnem streljanju zlasti Židov po začetku vojne s Sovjetsko zvezo na litavskem obsejnim območju. Sodišče je obtoženo 29. avgusta 1958 obsodilo na dolge zaporne kazni.

Nad gradivom, ki je prišlo na dan na tem procesu, se je marsikdo zamislil in se vprašal, ali ne obstaja še dosti podobnih pričevanj, ki so javnosti ostala skrita, k temu gradivu so predvsem sodila poročila varnostne policije in SD. Zato so pravosodni ministri zveznih dežel 6. novembra 1958 ustanovili osrednji urad, ki je mesec dni pozneje že začel delati. Sprva je bil pristojen za zbiranje gradiva o nacističnih zločinih zunaj sedanje Zvezne republike Nemčije, toda kakih deset let pozneje je urad začel zbirati tudi podatke o nacističnih zločinih, ki so jih nacisti zagrešili na ozemlju današnje ZRN.

»Še vedno prihaja gradivo, zlasti iz Poljske,« je nadaljeval Alfred Streim. »Toda sčasoma se bo priliv zmanjšal, in se je v primerjavi s prejšnjimi leti že tudi zmanjšal. Zato ima danes urad tudi manj sodelavcev.«

Urad se je zlasti posvetil iskanju in zbiranju gradiva, ki bremeni vodilne državne in strankarske osebnosti rajha in poveljnike in člane uprav koncentracijskih taborišč. Naloga osrednjega urada je zbirati, urejati in vrednotiti vse dosegljivo gradivo o nacističnih zločinih. Glavni namen te dejavnosti je ugotoviti nasilna in zločinska dejanja po časovnem in krajevnem načelu in posredovati rezultate preiskave državnemu tožilstvu, ki so dolžni proučiti gradivo, vendar pri tem ne gre pozabiti, da so v ZRN zastareli vsi zločini, razen umora.

V osrednjem uradu dela zdaj 9 državnih tožilcev in sodnikov iz posameznih zveznih dežel, poleg njih delajo v uradu kriminalistični uradniki, ki so tudi prišli iz posameznih zveznih dežel in opravljajo preiskave in vrednotenje gradiva, v začetku letošnjega leta je bilo zaposlenih v uradu 40 sodelavcev, v obdobju največje obremenitve od 1967 do 1971, ko je v uradu potekalo hkrati tudi po 600 preiskav, je v ustanovi delalo 121 sodelavcev, med njimi 48 tožilcev in sodnikov.

»Izoblikovala pa se je še ena naloga,« je dejal Streim. »Neodvisno od nas sodelavcev se je urad razvil v zakladnico gradiva za proučevanje sodobne zgodovine, posebej bi rad opozoril na znanstveno delo v naši ustanovi in poudaril, da ima objavljanje rezultatov tega dela prav tolikšen smisel, kot ga imajo sodni procesi. Vse to naj bi odvrčalo ljudi od takšnih zločinov, kot so jih počeli nacisti. Zato moramo vedeti, kaj se je takrat dogajalo, in dopovedovati si moramo, da se takšni zločini ne smejo nikoli več zgoditi, skratka, kot lahko učinkujejo procesi, tako lahko učinkuje objavljanje dejstev.«

Streim je povedal, da imajo sodelavci urada tudi dosti stikov z javnostjo. »K nam prihajajo študenti in dijaki, k nam prihajajo mladi oficirji Bundeswehra, tukaj predavamo o nacističnih zločinih, kažemo jim dokumente in se pogovar-

mladina zelo dostopna za to poglavje iz nemške zgodovine. To smo zlasti opazili pri predvajanju televizijske serije »Holokavst«. Odtlej ljudje dosti več sprašujejo.

Tudi višji državni tožilec Adalbert Rueckerl, ki je od leta 1966 do konca letošnjega februarja vodil osrednji urad, je potrdil, da je predvajanje »Holokavsta« po televiziji povzročilo preobrat, medtem ko so prej skoraj vsak dan prihajala po pošti grozila pisma (»tudi za vas stojijo pripravljene ulične svetilke« in »koliko vam plačujete Židje?«), je od predvajanja »Holokavsta« občutno poenostavila taka pošta. Na javnih predavanjih in razpravah »smo se morali vselej zagovarjati,« je dejal Rueckerl. Danes pa je slišati vprašanje: »Zakaj pravosodje naredi tako malo?«

Kaj pa starejša generacija? »Na starejšo generacijo kar pozabimo,« je preprosto in jedrnat odgovoril direktor Streim.

Zakaj mladina razmeroma tako malo ve o nacističnih zločinih?

Odgovor se je glasil, da je res, da mladini v šolah niso dovolj govorili o nacizmu in njegovih zločinih. Delno so se številni učitelji bali drzati v nemško neposredno preteklost, delno pa tudi ni bilo učbenikov, ki bi na zadovoljiv način pojasnjevala to obdobje iz nemške zgodovine. Za Streima nove desne radikalne skupine niso nevarne, ker so po njegovem prenehanju. »S tem pa nečem reči, da jih ni treba nadzorovati,« je takoj pripomnil, »ker lahko postanejo nevarne, če bi se jim pridružili inteligentni ljudje.«

Alfred Streim, ki ima tudi sicer izredno velike izkušnje pri odkrivanju nacističnih zločinov, saj je dolga leta delal v osrednjem uradu, je še posebej proučeval ravnanje z vojnimi ujetniki in je napisal studijo o položaju sovjetskih vojnih ujetnikov med drugo svetovno vojno. Knjiga je zdaj izšla tudi v žepni izdaji. Predaval je že v ZDA, v Franciji, na Nizozemskem, na Danskem in v Moskvi.

Ko sem odhajal in stopil skozi vrata v visokem zidu, ki mi jih je električno odprl vratar iz svoje lože, sem se še enkrat

Pred deželnim sodiščem v Heidelbergu se je 8. maja začel proces proti Clemensu Druschkeju, šefu gestapa na Jesenicah v letih 1941-45, ki je kriv za nepopolno trpljenje in tudi smrt marsikaterga našega rodoljuba med vojno. Sodišče v Heidelbergu, ki je leta 1981 nerazumljivo zavrnilo obtožnico proti Druschkeju, je moralo zdaj sprožiti obravnavo proti temu vojnemu zločincu na zahtevo višjega deželnega sodišča v Karlsruheju. Toda obtožnica je nadvse kratka: vsebuje samo eno obtožbo, ki pravi, da je Druschke tako mučil in pretepal blagajnika OF na Jesenicah Lovra Ažmana, da je le-ta umrl za posledicami mučenja. V ZRN so namreč zastarali vsi zločini, tudi nacistični, razen umora. Druschke, ki zanika, da bi bil koga pretepal ali celo umoril, se brani s prostosti, proces bo verjetno trajal do sredine ali konca junija.

da, je bilo treba čimbolj na široko vreči mrežo, da bi polovili čim več »rib« in da bi zlasti prehiteli nevarnost zastaranja zločinov, poleg tega je na tisoče osumljenec potmrlo že med vojno ali v ujetništvu. Dosti so jih obsodila zavezniška sodišča in jih usmrtila ali pa so umrli med postopkom ali naredili samomor. Več tisoč oseb, ki so jih obsodila zavezniška sodišča, ni moglo priti ponovno za isto dejanje pred zahodnonemška sodišča, dosti obtožencev pa se je zateklo v južnoameriške in arabske države, ki jih niso hotele izročiti zahodnonemskim oblastem.

Kako gledajo mladi ljudje na to preteklost in njene posledice?

»Neverjetno je, kako se mlada generacija zanima za te stvari,« je poudaril Alfred Streim. »To vem, ker sem s svojimi sodelavci že predaval in predvajal filme po šolah, po takih predavanjih pogosto prihajajo k nam posamezniki, da bi zvedeli kaj več o nacističnih zločinih. Moram reči, da je

Božidar Pahor

Ob prazniku našega letalstva

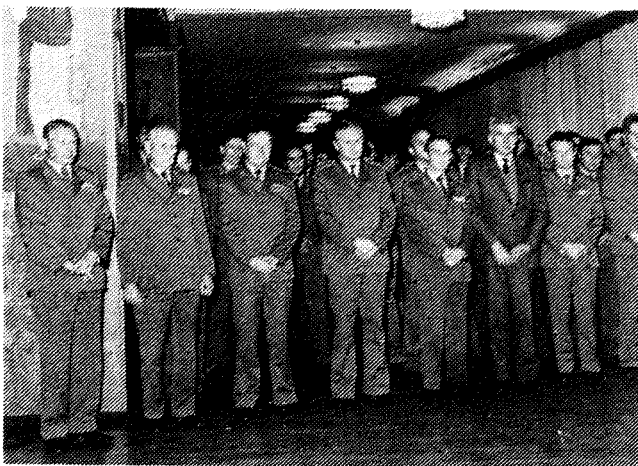
V spomin na 21. maj leta 1942, ko sta z letališča v Banja luki odletela na osvobodno ozemlje v Podkozarju Franjo Kluz in Rudi Čajavec s strelcem Milutinom Jazbecem, praznuje svoj praznik naše letalstvo in protizračna obramba.

Ceprav sta prva pilota Titovega letalstva kmalu junaško padla, z njuno smrtjo ni umrla tudi ideja o partizanskem letalstvu. Jeseni leta 1943 sta bila ustanovljena oddelki za letalstvo pri Vrhovnem štabu NOV IN POJ ter prva letalska baza. Marca 1944 pa so zavezniki privolili, da začno partizani ustanavljati svoje letalske enote in šolati svoje pilote. Prva partizanska letalska eskadrilja pa je poletela na domačem nebu 16. avgusta 1944, druga pa 13. oktobra

Po osvoboditvi se je naše vojaško letalstvo razvijalo podobno kot druga rodova naše armade. Kmalu pa smo spoznali, da smo preveč odvisni od tujine in odločili smo se za gradnjo letal v domačih tovarnah. Naša letalska industrija je v teh letih zgradila vrsto letal, ki niso bistveno zaostajala za podobnimi iz tujine. Zadnja dva izdelka naše letalske industrije, letali Orel in Galeb, pa sta povzročila pravo presenečenje med tujimi strokovnjaki, saj niso pričakovali, da smo sposobni narediti takšne letelne stroje. Kljub temu pa ostaja temelj našega letalstva in protizračne obrabe visoko usposobljen in idejno jasno opredeljen človek.

B. K.

Sprejem pri poveljniku LAO ob dnevu varnosti

V četrtek, 10. maja, je bil v Ljubljani v Domu JLA ob 40-letnici ustanovitve in dela organov in služb varnosti SFRJ pri poveljniku Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovniku Branku Jerkiću sprejem za predstavniške organe varnosti Ljubljanskega armadnega območja in naše republike. Branko Jerkić je ob tej priložnosti podelil plakete varnosti ZIS posameznikom in enotam za uspešno izvršeno delo. Hkrati je izročil tudi pokale zmagovalnim ekipam.

Andrej Kokot
Foto: Alenka Kralj

Tudi letos srečanje na Ljubelju

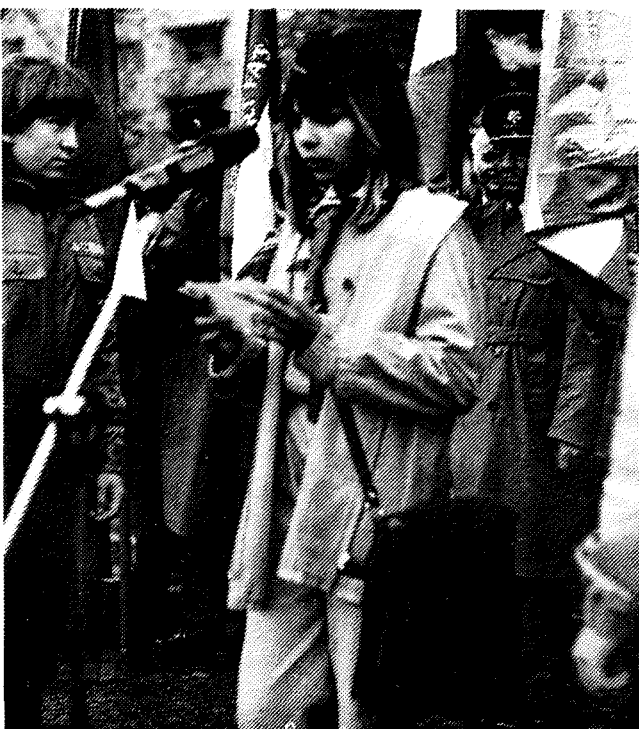
Že tradicionalno srečanje nekdanjih internirancev iz Slovenije z mladino bo tudi letos, in sicer v soboto, 9. junija, ob 10. uri na prostoru nekdanjega nacističnega taborišča na Ljubelju (to je bila podružnica nacističnega koncentracijskega taborišča Mauthausen). Letos bo za kulturni program poskrbela občina Domžale. Ob tej priložnosti bodo odkrili tudi spominsko ploščo v italijanskem jeziku v spomin na italijanske žrtve nacizma na Ljubelju.

B. A.

Kurirčkova torbica na proslavi

Na sklepno slovesnost ob dnevu osvoboditve Ljubljane, ki je bila 12. maja na Trgu osvoboditve, je prispela tudi kurirčkova torbica. Zjutraj so jo pionirji iz osnovne šole Oskar Kovačić Vič-Rudnik ponesli po Poti spominov in tovarštva. Prejšnji večer so jo sprejeli od svojih vrstnikov iz osnovne šole Ljubo Šercer z Iga in so jo vso noč skrbno varovali. Prebrisanici pa so se znašli; sploh niso v javnosti nosili prave torbice, če bi po naključju padli v zasedo. Prava torbica je potovala po malo bolj skrivnih stranskih stezah. Poleg tega so imeli ob poti pripravljene javke in v stalni pripravljenosti rezervno trojko. »Če bi bilo nevarno, bi se tisti, ki je imel oprtano torbico, umaknil, ostali pa bi jo branili,« je povedala petorica, ki je pravkar zamenjavala kamuflačno torbico s pravo, kajti bližal se je čas predaje pionirjem iz osnovne šole Tone Tomšič iz Centra.

Živa Drole

Poimenovanje lovske koč

Prvega maja je bilo slovesno tudi v Goriških Brdih. Člani lovske družine Dobrovo v Brdih so se odločili, da svojo lovsko koč na Koradi, kjer so se med NOB pogosto

zadrževali tudi aktivisti Zapadnoprimorskega okrožja, poimenujejo po tej ustanovi. Zapadnoprimorsko okrožje je poleg Goriških Brd zajemalo Idrsko, vzhodno in za-

hodno Benečijo z Rezijo ter ožjo tolimsko, kobariško in bovško območje. Po govoru predsednika KS Dobrovo Walterja Lebna in tajnika odbora ZPO Ivana Rutarja je spominsko ploščo o poimenovanju koč po Zapadnoprimorskem okrožju odkril najstarejši aktivist ZPO in lovec iz Fojane Ciril Šibav. To srečanje pa so aktivisti ZPO izrabili tudi za delovni dogovor, kako bi proslavili 40-letnico predvolilnega zborovanja v Kožbani in prve volitve ljudske oblasti. Proslava v Kožbani bo na dan vstaje slovenskega naroda 22. julija letos.

Staš

Po sledeh partizanskih kurirjev Gorenjske

Srečno pot, mladi!

V vasici Podlonk na kmetiji Franca Kavčiča-Vohuna, kjer je med narodnoosvobodilno vojno delovala kurirska postaja G-1, so se zadnjo soboto v maju zbrali nekdanji partizanski kurirji in bori ter simbolično odprli pot. »Po sledeh partizanskih relesnih kurirjev NOV Gorenjske«.

Avtor vodnika – brošure, ki bo vodila pohodnike ob obeležja do obeležja vseh kurirskih postaj, Janez Kavčič-Orlov, bорец dražgoške bitke je v govoru poudaril, da je eden najpomembnejših ciljev tega večletnega požrtvovalnega dela gorenjskih partizanskih kurirjev ohranitev spomina na huda leta in revolucijo, obenem pa je to delo počastitev spomina na tiste borce kurirje, ki niso dočakali svobode, predvsem pa naj bo ta pot izročilo mladim rodovom, kako je treba ljubiti svojo domovino, se zanjo bojevati in žrtvovati.

Zbrani bori kurirji so z enominutnim molkom počastili padle kurirje v NOB in nedavno umrlega partizanskega kurirja Francija Fojkarja – Janka Jelovška. Njegova je bila zamisel, da bi označili vse kurirske postaje relesnih linij na Gorenjskem. Žal ni dočakal dneva, da bi na to pot stopil z mladimi, ki jim jo je z vso ljubeznijo namenil.

Pokroviteljstvo nad večino spominskih obeležij so prevzeli šolski kolektivi, mladinci, mladinke, pionirji in pionirke. To naj bi bilo obenem že zagotovilo, da bodo mladi šli po poti svojih predhodnikov. To je zagotovilo, da slavna preteklost ne bo pozabljena.

Z. G.

Izmenjava obrambnih izkušenj

Na večdnevem delovnem obisku se te dni v Ljubljani in naši republiku mudi 4-članska delegacija Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Visoke goste iz Beograda so sprejeli predstavniki republiške, mestne in občinskih ZRVS, LO in TO. V prostorih skupščine občine Ljubljana Šiška so imeli pogovore in izmenjali so si izkušnje na področju SLO in družbene samozastite.

Glavne teme pogovorov so bile predvsem način izobraževanja rezervnih vojaških stareših, izobraževanje prebivalstva za potrebe SLO in DS, ustanavljanje aktivov ZRVS v organizacijah

zdrženega dela, usmerjanje mladih v obrambne in vojaške poklice in nenazadnje način financiranja te družbene dejavnosti. Gostje so bili nemalo presenečeni nad organiziranostjo ZRVS in LO zlasti v šišenski občini, ki je na področju organiziranosti in usposabljanja dosegla znatne uspehe. Po njihovih ocenah se bodo vrtili v Beograd z dragocenimi izkušnjami, saj primeru na področju delovanja ZRVS, LO, TO in DS ter SLO, ki temelji izključno na samoupravnem dogovarjanju vseh družbenih dejavnikov, niso zasledili v nobeni drugi republici na tako visoki stopnji delovanja. Izkušnje, ki so jih pridobili v naši republici, bodo v Beogradu pomoč tudi drugod v Jugoslaviji.

Delegacija iz Beograda, ki jo vodi polkovnik Sreten Zarić, je še obiskala krajevno skupnost Koseze, eno največjih v šišenski občini, nato so pogovore nadaljevali v organizaciji zdrženega dela Agrostop. To organizacijo niso iskali po naključju, kajti v njej deluje 29-članski aktiv ZRVS, ki je lahko za zgled številnim drugim organizacijam zdrženega dela.

Jože Čurin

Manjšina

Manjšina je nekaj tako neskončno majhnega, da je ni mogoče videti ne slišati, in zato ne priznati. Torej je sploh ni in težko je razpravljati o nekakšnih neznanih, nevidnih, nepriznanih prikaznih. Tega pa tudi nihče ne počne. Tako je vse lepo urejeno na tem najboljšem svetu med vsemi mogočimi in nemogočimi svetovi. Ali se kdo med nami čuti nekakšna manjšina? Njegova stvar! Zakaj pa se niso »asimilirali« ali »integrirali« – se utopili, zadušili ali se razblinili v vesoljnem morju enako čutečih, samozavestnih, edino primerljivih vzvišenih osebkov človeškega občestva! Manjšinskega vprašanja kratkoma ni! Med nami ni nobenih razločkov, nobene »diferenciacije«, nobenega zapostavljanja, skratka, ne delimo se na črne in bele ovce in zato je tudi popolnoma zgrešeno izmišljati si nekakšne »generacijske razlike«.

Res ni oostrostrelec, kdor skuša dandanes streljati iz svojega samotnega zapečka, recimo s takšnimi krilaticami, češ, kdaj pa bomo praznovali mi svoj mesec – kako bi ga naj imenovali? – zrelosti, mesec pozabljenih, odpisanih ali slabob zapisanih, mesec nebedijhtreba anahronistov, mesec opuščene mode, mesec splošne skleroze ali mesec tistih pozabljenih, ki so pozabili celo sami sebe. (Če je človek sklerotičen, utegne celo pozabiti končati stavek.) Nihče ne ve, na katerem zeljniku je zrasla ta »manjšinska« ideja (zamisel), da bi vendar kazalo misliti tudi na manjšino in torej posvetiti en cel mesec recimo, »starejšim občanom«, če bi ga bilo že nerodno imenovati »mesec starosti«. Kakšna grdobija! Predvsem je za popolnoma nedopustno namigovati, da so pri nas, med nami kakšni starci in starke, stara »generacija«! Vsa komur je dovoljeno čutiti se ne le mladostnega, marveč mladega; vsi smo torej mladi in vsi skupno praznujemo svoje praznike, dneve in mesece, nihče ni zapostavljen.

Kdo vidi kakšne razločke med nami? To vendar nič ne pomeni, da so med nami nekateri »aktivni«, v nekakšnem delovnem razmerju, drugi pa upokojeni, zlasti še, saj smo vsi »aktivni«, ali tisti, ki so še v službi, hrepenijo po upokojitvi (nekateri se celo vneto vadijo, kako je treba počivati), upokojeni pa pregrešno vzdihujejo po raznih zasluzkih in so v tem pogledu še kar »aktivni«. Tako imenovani starejši občani niso manjšina nikjer. Mladina jih šteje med sebi enake, jih ne ponižuje, n. pr. v avtobusih, da bi jim izizivalno ponujala sedeže, češ, sedite vendar, ker ste tako stari in kruljavi! Mladina jim priznava vse pravice, zaupljivo jim prepušča svoje otroke v varstvo, tu in tam celo družbeno premoženje kot čuvajem, hišnikom, pobiralcem naročnin, najemnin itd. Če kdo meni, da so »starejši občani« manjšina, ker jih ni na diskakšnih plesiščih, na popevkar-skih kričastvih, med sportnim občinstvom in v obmorskih kopališčih – to nič ne pomeni, saj ni pri nas nikjer niti napis: Starim vstop prepovedan! Si-cer pa, če se že sami hočejo na vsak način šteti za manjšino, jim naj družba prizna še to pravico! Zato pa naj uradni številkarji ne obupujejo, češ da odstotek starejših prebivalcev »nevarno« narašča in da manjšina prerašča v večino. efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JEŠIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pljake 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35